

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

EBEVEYNLERİN, DİJİTAL EBEVEYNLİK
FARKINDALIKLARI İLE BİLİŞSEL ESNEKLİKLERİ VE
ÇOCUKLARINI ÖDÜLLENDİRME VE CEZALANDIRMA
YÖNTEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.

ÖZKAN EDİŞ

PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK

ANTALYA, 2024

**AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ EĞİTİM BİLİMLERİ
ANA BİLİM DALI PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK TEZLİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**EBEVEYNLERİN, DİJİTAL EBEVEYNLIK FARKINDALIKLARI İLE BİLİŞSEL
ESNEKLİKLERİ VE ÇOCUKLARINI ÖDÜLLENDİRME VE CEZALANDIRMA
YÖNTEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özkan EDİŞ

Danışman: Prof. Dr. Mustafa USLU

Antalya, 2024

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Özkan Ediş'in bu çalışması 27.05.2024 tarihinde jürimiz tarafından **Eğitim Bilimleri** Ana Bilim Dalı **Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık** Tezli Yüksek Lisans Programında **Yüksek Lisans Tezi** olarak **oy birliği/oy çokluğu** ile kabul edilmiştir

İMZA

Başkan

:Doç. Dr. Arzu Taşdelen Karçkay

(AÜ., Eğitim Bilimleri Fakülte, PDR)

.....

Üye

: Prof. Dr. Selahattin Avşaroğlu

(NEÜ, Eğitim Bilimleri Fakülte, PDR)

.....

Üye (Danışman) :

Prof. Dr. Mustafa Uslu

(AÜ., Eğitim Bilimleri Fakülte, PDR)

.....

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI: EBEVEYNLERİN, DİJİTAL EBEVEYNLİK FARKINDALIKLARI İLE BİLİŞSEL ESNEKLİKLERİ VE ÇOCUKLARINI ÖDÜLLENDİRME VE CEZALANDIRMA YÖNTEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun tarihli ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

X ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Raporum sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir. Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

25.06.2024

Özkan EDİŞ

AKADEMİK BEYAN

T.C

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ;

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik farkındalıkları ile bilişsel esneklikleri ve çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi” adlı bu çalışmanın akademik kurul ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını beyan ederim.

ÖZKAN EDİŞ

TEŞEKKÜR

***BU TEZ ÇALIŞMAMI SADECE ANNELERİNDEN ALDIKLARI DESTEKLE
BÜYÜYEN VE DÜNYANIN EN İYİ EBEVEYNLERİ OLAN ANNE VE BABAMA
ARMAĞAN EDİYORUM.***

Hayatım boyunca bana her anlamda destek olan aile üyelerime teşekkür ediyorum.

Öncelikle bana bilim ve felsefe noktasında öncülük eden ve kendisinin her sözünü aklıma nakış gibi işlediğim değerli hocam sayın Prof. Dr. Sümer AKTAN hocama ömür boyu teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisansta tanıştığım bana en kritik noktada gerekli veriyi sağlayan ve bireyin güncel konularda esnek bir şekilde kendini geliştirmesine olanak veren değerli tez danışmanım sayın Prof. Dr. Mustafa USLU hocama teşekkürlerimi sunuyorum.

İlkokuldan yüksek lisans derecesine kadar bana her anlamda bir şeyler katan bütün değerli ve saygıdeğer hocalarıma en içten sevgi ve şükranlarımı sunuyorum.

EBEVEYNLERİN, DİJİTAL EBEVEYNLIK FARKINDALIKLARI İLE BİLİŞSEL ESNEKLİKLERİ VE ÇOCUKLARINI ÖDÜLLENDİRME VE CEZALANDIRMA YÖNTEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.

Özkan EDİŞ

Yüksek Lisans, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa USLU

Mayıs 2024, 93 + xi

ÖZET

Bu araştırma, ebeveynlerin, dijital ebeveynlik farkındalıkları ile bilişsel esneklikleri ve çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma gurubu kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olup Antalya ve Hakkâri illerinde yaşayan 18 yaş ve altı çocuğu olan 615 ebeveynden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri, Kişisel Bilgi Formu, Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği (DEFÖ), Anne-Baba Ödüllendirme ve Cezalandırma Yöntemleri Formu ve Bilişsel Esneklik Envanteri kullanılarak Google Formlar aracılığıyla online bir şekilde elde edilmiştir. Normallik testleri sonucunda verilerin normal dağıldığı görülmüştür. Buradan hareketle, Bağımsız örneklem T testi, Anova testi, Posthoc testlerinden Bonferroni ve Games-Howell testi, üç ölçek arasındaki ilişkiyi tespit etmek için ise Pearson Korelasyon Analizinden faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda, DEFÖ alt boyutlarından “Olumsuz model olma” ile ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “izin ödül” alt boyutu ile, cezalandırma yöntemlerinden ise “Fiziksel ceza” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü, ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleri” arasında ise anlamlı negatif yönlü ilişki bulunmaktadır. DEFÖ alt boyutlarından “Dijital ihmal” ile ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödül” alt boyutu ile, cezalandırma yöntemlerinden ise “Sözel ceza” alt boyutu arasında anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. DEFÖ alt boyutlarından “Verimli kullanım” ile ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödül” ve “Sözel ödül” alt boyutları arasında anlamlı pozitif yönlü, cezalandırma yöntemlerinden ise “Yasaklama ceza”, “Fiziksel ceza” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında anlamlı negatif yönlü ilişki bulunmaktadır, ayrıca ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleri” arasında da anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. DEFÖ alt boyutlarından “Risklerden koruma” ile

ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödöl” alt boyutu arasında anlamlı negatif yönlü ilişki, “Etkinlik ödöl” ve “Sözel ödöl” alt boyutları arasında ise pozitif yönlü ilişki, cezalandırma yöntemlerinden ise “Fiziksel ceza” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında negatif yönlü ilişki bulunmaktadır. Ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleri” ile çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödöl” alt boyutu arasında anlamlı negatif yönlü, “Sözel ödöl” alt boyutu arasında ise pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. Ayrıca Ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleri” ile çocuklarını cezalandırma yöntemlerinden “Yasaklama”, “Fiziksel” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında da istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü ilişki bulunmaktadır. Araştırma sonuçları literatürdeki bulgular ile tartışılmış olup araştırmaya ve uygulamaya yönelik önerilerle sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Dijital Ebeveynlik, Bilişsel Esneklik, Ödöl ve Ceza,*

**EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTS, DIGITAL
PARENTING AWARENESS AND THEIR COGNITIVE FLEXIBILITY AND THEIR
METHODS OF REWARDING AND PUNISHING THEIR CHILDREN**

Özkan EDİŞ

Master, Psychological Counselling and Guidance

Thesis advisor: Prof. Dr. Mustafa USLU

May 2024, 93 + xi

ABSTRACT

This research aims to examine the relationship between parents' digital parenting awareness, their cognitive flexibility, and their methods of rewarding and punishing their children. Relational scanning method was used in the research. The study group of the research was determined by the easily accessible sampling method and consists of 615 parents with children aged 18 and under living in Antalya and Hakkâri provinces. The data of the study was obtained online via Google Forms using the Personal Information Form, Digital Parenting Awareness Scale (DPAS), Parenting Reward and Punishment Methods Forms and Cognitive Flexibility Inventory. As a result of normality tests, it was seen that the data was normally distributed. Based on this, Independent samples T test, Anova test, Posthoc tests such as Bonferroni and Games-Howell test, and Pearson Correlation Analysis were used to determine the relationship between the three scales. As a result of the research, there was a statistically significant positive correlation between "Negative modeling", one of the DPAS sub-dimensions, "permission-reward" sub-dimension, which is one of the ways parents reward their children, and "Physical punishment" and "Verbal punishment" sub-dimensions, which are punishment methods, and "Cognitive flexibility" of parents. There is a significant negative relationship between them. There is a significant positive relationship between "Digital neglect", one of the DPAS sub-dimensions, and the "Permission reward" sub-dimension, one of the ways parents reward their children, and the "Verbal punishment" sub-dimension, one of the punishment methods. There is a significant positive correlation between "Efficient use", one of the DPAS sub-dimensions, and "Permission reward" and "Verbal reward" sub-dimensions, which are among the ways parents reward their children, and there is a significant negative correlation between the "Prohibition punishment", "Physical

punishment" and "Verbal punishment" sub-dimensions, which are punishment methods. There is a two-way relationship, and there is also a significant positive relationship between it and the "Cognitive Flexibility" of the parents. There is a significant negative relationship between "Protection from risks" and "Permission reward" sub-dimension of the methods of rewarding parents for their children, a positive relationship between the "Activity reward" and "Verbal reward" sub-dimensions, and a negative relationship between the "Physical punishment" and "Verbal punishment" sub-dimensions of punishment methods. There is a significant negative relationship between parents' "Cognitive flexibility" and the "Permission reward" sub-dimension, one of the ways they reward their children, and a positive relationship between the "Verbal reward" sub-dimension. In addition, there is a statistically significant negative relationship between parents' "Cognitive flexibility" and the sub-dimensions of "Prohibition", "Physical" and "Verbal punishment", which are among the methods of punishing their children. The research results were discussed with the findings in the literature and ended with suggestions for research and practice.

Keywords: *Digital Parenting, Cognitive Flexibility, Reward and Punishment,*

İÇİNDEKİLER

AKADEMİK BEYAN.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1	PROBLEM DURUMU.....	1
1.2	ÖNEM.....	6
1.3	AMAÇ.....	7
1.4	SAYILTILAR.....	8
1.5	SINIRLILIKLAR.....	8
1.6	TANIMLAR.....	8

BÖLÜM II

İLGİLİ ALANYAZIN TARAMASI

2.1	Dijital Ebeveynlik.....	10
2.1.1	Dijital Ebeveynlik Rollerini.....	11
2.2	Bilişsel Esneklik.....	16
2.3	Ödül ve Ceza	19
2.3.1	Ödül	19
2.3.2	Ceza.....	20
2.3.2.1	Fiziksel Ceza	21
2.3.2.2	Psikolojik Ceza.....	22

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1 Araştırma Yöntemi	23
3.2 Çalışma Grubu	23
3.3 Veri Toplama Araçları	24
3.3.1 Kişisel Bilgi Formu	24
3.3.2 Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği	25
3.3.3 Anne-Baba Ödüllendirme ve Cezalandırma Yöntemleri Envanteri-Ebeveyn Formu (ABÖC-E).....	25
3.3.4 Bilişsel Esneklik Envanteri.....	27
3.4 Veri Toplama Teknikleri	27
3.5 Veri Analizi.....	27

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	29
4.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	32
4.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	35
4.4 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	37
4.5 Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	39

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Tartışma	42
5.1.1 Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Farkındalıklarına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	42
5.1.2 Anne-Babaların Ödüllendirme Yöntemlerine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	46
5.1.3 Anne- Babaların Cezalandırma Yöntemlerine İlişkin Bulguların Tartışılması	50
5.1.4 Ebeveynlerin Bilişsel Esnekliklerine İlişkin Bulguların Tartışılması	54
5.1.5 Ebeveynlerin, Dijital Ebeveynlik Farkındalıkları ile Bilişsel Esneklikleri ve Çocuklarını Ödüllendirme ve Cezalandırma Yöntemleri Arasındaki İlişkilerin Bulgularının Tartışılması	56
5.2 SONUÇ.....	59
5.3 ÖNERİLER.....	63
5.3.1 Uygulamaya Yönelik Öneriler	63
5.3.2 Araştırmaya Yönelik Öneriler	64

KAYNAKÇA.....	66
EK-1 Kişisel Bilgi Formu.....	83
EK-2 Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Ölçeği.....	84
EK-3 Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Ölçeği Kullanım İzni	85
EK-4 Anne-Baba Ödüllendirme ve Cezalandırma Ölçeği.....	86
EK- 5 Anne-Baba Ödüllendirme ve Cezalandırma Ölçeği Kullanım İzni	88
EK- 6 Bilişsel Esneklik Envanteri.....	88
EK- 7 Bilişsel Esneklik Envanteri Kullanma İzni	90
EK – 8 Araştırma İzin Onayı.....	91
ÖZGEÇMİŞ.....	92
İNTİHAL RAPORU	93

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.3.1.1 Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Demografik Özellikleri.....	25
Tablo 3.5.1 Normal Dağılım Değerleri.....	29
Tablo 4.1.1 Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Alt Boyutlarının Cinsiyete ve Yaşanılan Şehir Değişkenlerine Göre T- Testi Sonuçları.....	30
Tablo 4.1.2 Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ebeveynlerin Yaş Gruplarına Göre ANOVA Testi Sonuçları.....	31
Tablo 4.1.3 Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ebeveynlerin Mezuniyet Durumlarına Göre ANOVA Testi Sonuçları.....	32
Tablo 4.2.1 Ebeveynlerin, Anne- Baba Ödüllendirme Yöntemleri Puanlarının Cinsiyete ve Yaşanılan Şehir Değişkenlerine Göre T-Testi Sonuçları.....	33
Tablo 4.2.2 Ebeveynlerin, Anne- Baba Ödüllendirme Yöntemleri Puanlarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları.....	34
Tablo 4.2.3 Ebeveynlerin, Anne- Baba Ödüllendirme Yöntemleri Puanlarının Mezuniyet Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları.....	35
Tablo 4.3.1 Ebeveynlerin, Anne- Baba Cezalandırma Yöntemleri Puanlarının Cinsiyete ve Yaşanılan Şehir Değişkenlerine Göre T-Testi Sonuçları.....	36
Tablo 4.3.2 Ebeveynlerin, Anne- Baba Cezalandırma Yöntemleri Puanlarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları.....	37
Tablo 4.3.3 Ebeveynlerin, Anne- Baba Cezalandırma Yöntemleri Puanlarının Mezuniyet Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları.....	38
Tablo 4.4.1 Ebeveynlerin, Bilişsel Esneklik Puanlarının Cinsiyete ve Yaşanılan Şehir Değişkenlerine Göre T-Testi Sonuçları.....	39
Tablo 4.4.2 Ebeveynlerin, Bilişsel Esneklik Puanlarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları	39
Tablo 4.4.3 Ebeveynlerin, Bilişsel Esneklik Puanlarının Mezuniyet Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları	40

Tablo 4.5.1 Ebeveynlerin, Dijital Ebeveynlik Farkındalıkları İle Bilişsel Esneklikleri Ve Çocuklarını Ödüllendirme Ve Cezalandırma Yöntemleri Arasındaki İlişkiyi Açıklayan Pearson Korelasyon Analizi.....	41
---	-----------

KISALTMALAR LİSTESİ

ABÖC-E	: Anne-Baba Ödüllendirme ve Cezalandırma Ebeveyn Formu
AFA	: Açımlayıcı Faktör Analizi
Akt.	: Aktaran
BDT	: Bilişsel Değerlendirme Teorisi
BEE	: Bilişsel Esneklik Envanteri
CET	: Cognitive Evaluation Theory
Çev.	: Çeviren
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
DEFÖ	: Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği
Ed.	: Editör
Sf.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Vd.	: Ve diğerleri

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu sunularak amacı konusunda bilgiler verilmektedir. Daha sonra araştırmanın varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada yer alan değişkenlerin tanımları yer almaktadır.

1.1 PROBLEM DURUMU

Dijital çağın etkisinin her geçen gün artarak hissedildiği 21. Yüzyılda, yeni teknolojilerin dünyanın hemen her yerinde her yaştan insanı etkisi altına aldığı bilinmektedir. Dijital çağ dönemiyle her alanda hızlı ve yenilikçi değişimler yaşanmaktadır. Teknolojinin insan hayatının akışının birer parçası olması ile gelişen dijital teknoloji alanı sürekli genişlemektedir. Bu gelişmelerin insan hayatı için olumlu etkilerinin yanı sıra beraberinde bir sürü olumsuzluklar da getirip problemlere açık kapı bırakmaktadır. Bu teknolojilerin 35 yıllık geçmişe sahip internet ile birleşmesiyle insan hayatının çoğu alanda kullanılabileceği ve bu teknolojileri yanında bulundurabileceği sınırsız alan ortaya çıkmaktadır. Bunların program dili ile çalışması ve bu programların algoritmalarının her geçen gün bir yenilik eklenebilecek potansiyele sahip olması eşsiz ve sınırsız bir yapay alan yaratmaktadır. Bunlar; cep telefonu, bilgisayar, notebook, tablet ve internete bağlanabilecek herhangi bir araç şeklinde örneklendirilebilir. Dijital çağın bu hızlı ve etkili ilerleyişi insanoğlunun çoğu alanda etkin kullanımını beraberinde getirmiştir. Bu yoğun kullanımın en güncel istatistikleri bizlere çoğu şeyi açıklamaktadır.

We are social ve *Meltwater* ortaklığında yayınlanan yeni “Dijital 2023 Küresel Genel Bakış Raporu” verilerine göre,2023 yılında dünya nüfusu 8,1 milyara, Türkiye nüfusu ise 85,59 milyona ulaşmış durumdadır. İnternet kullanıcıları Dünya genelinde 5,16 milyara ulaşırken nüfusa göre interneti benimseme oranı %64,4 ‘tür. Türkiye’de de İnternet kullanıcıları 71,38 milyon kullanıcı sayısı ile interneti benimseyenlerin oranı nüfusun %83,4 ‘ünü oluşturmaktadır. Bu oranın dünya ortalamasının üzerinde yer aldığı söylenebilir. Şunu da belirtmek gerekir ki, İnterneti benimseme oranı %99 olan toplam 8 ülke bulunmaktadır, toplamda 55 ülke ise %90’ın üzerinde yer almaktadır (We are social, 2023).

Yine Dünya genelinde sosyal medya kullanıcılarının sayısı 4,76 milyar iken bu sayının nüfusa oranı ise %59,4' tür. Türkiye'de ise aktif sosyal medya kullanıcı sayısı 62,55 milyon kişiye ulaşmıştır. Aktif sosyal medya kullanıcılarının Türkiye'deki nüfusa oranı %73,1 iken internet kullanıcılarının büyük bir çoğunluğu sosyal medya kullanmaktadır. Türkiye'de internet kullanıcılarının dijital ortamlarda ortalama günlük harcadıkları süre 7 saat 24 dakikadır. Bu sürenin 4 saat 26 dakikasını ise telefon aracılığıyla kullanmaktadırlar (We are social, 2023).

Türkiye'de internet kullanıcılarının interneti kullanma amaçlarına bakacak olursak ilk sırada Kullanıcıların %80,7'si interneti öncelikli olarak bilgi edinmek amaçlı kullandığı belirtilmektedir burada çoğunlukla arama motorları tercih edilmektedir. İkinci olarak ise ailesi ve arkadaşları ile iletişimde kalmak şeklinde belirtilmiştir bu da sosyal medyanın yoğun kullanımını beraberinde getirmektedir. Youtube.com Türkiye'den en çok ziyaret edilen web sitesiyken “hava durumu” kelimesi Google da en çok aratılan kelime olmuştur. Türkiye'deki internet kullanıcıları sosyal medya için harcadıkları süre 2 saat 58 dakikadır. Dünya'daki internet kullanıcıları birinci sırada facebook'u tercih ederken, Türkiye'deki internet kullanıcıları %96,6 ile en çok Instagram'ı tercih etmektedirler (Ortalama aylık 21 saat 24 dakika). Bunu sırasıyla Whatsapp, Facebook ve Twitter takip etmektedir (we are social, 2023)

We are social ve Hootsuite'in ortaklığındaki 2022'deki raporunda ise çevrimiçi finansal verilere de değinmişlerdi. Türkiye'de internet kullanıcılarının yaklaşık 3'te 1'i çevrimiçi finansal kaynakları kullanıyor ve sosyal medyayı iş için kullanıyorlar. 15 yıllık geçmişe sahip kripto para sahiplik oranı ise %18,6'dır. Son olarak Türkiye'nin kişisel verilerin kötüye kullanımından en az endişe duyan ülkeler arasında olduğu aktarılmaktadır (We are social, 2022).

Özetle yukarıdaki verilerden dijital sosyalleşme noktasında ortalamanın üzerinde yer aldığımız söylenebilir. Ancak dijital çağı bilinçli, etkili ve daha topluma yararlı bir şekilde kullanmak ve bunu sürdürmek adına ebeveynlerin, dijital ebeveynlik nitelikleri üzerinde daha fazla araştırma ve bilgiye ihtiyaç duymaktayız. Türkiye'de yapılan araştırmalara bakacak olursak, TÜİK'in 2022 Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması verilerine göre, İnternete erişim imkânı olan hane halkı oranı %94,1 iken internet kullanan bireylerin oranı ise %85 şeklindedir. İnterneti düzenli kullananların oranı ise %82,7 olarak aktarılmaktadır. Buradan ailelerin büyük çoğunluğunun internete sahip olduğu ve çoğu üyesinin interneti aktif kullandığı görülmektedir (TÜİK, 2022).

Yukarıdaki veriler dikkate alındığında, çoğu ailenin internete erişiminin olduğu görülmektedir. Bu noktada içinde bulunulan dijital çağda ebeveynlerin çocukları ile iletişimleri daha fazla dikkat ve önem gerektirmektedir. Çünkü dijital ortamın bir sınırı yoktur ve bunun bilincinde olup bunu aile içinde çocuklarına açıklayacak dijital ebeveynlere her geçen gün daha belirgin bir şekilde ihtiyaç artmaktadır. Bu ihtiyacın gerekliliği çocuklar için yapılmış araştırmaların istatistiki verileri üzerinden dikkate alınabilir.

TÜİK' in COVID-19 salgınının sürdüğü 29 Mart – 21 Mayıs 2021 tarihlerinde 6-15 yaş aralığındaki çocuklara yönelik yürüttüğü “Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması” sonuçlarına göre;

- Çocukların internet kullanma oranı 2013 yılında %50,8 iken 2021 yılında bu oran %82,7 olmuştur.
- Düzenli internet kullanan (hemen her gün veya haftada en az bir defa düzenli kullanan) çocukların oranı 2013 yılında %91,8 iken bu oran 2021’de %98,6 olmuştur.
- Çocukların internet kullanım amaçları arasında çevrimiçi derse katılma %86,2 oranıyla ilk sırada yer almış (COVID-19 sebebiyle uzaktan eğitim yapıldığı dikkate alınmalı). Ödev ve öğrenme amaçlı kullanım %83,6 oranıyla ikinci sırada yer almış. Bunları %66,1 ile oyun oynama, %61,0 ile paylaşım sitelerinden video izleme takip etmektedir.
- Düzenli internet kullanan çocukların %31,3’ü ayrıca sosyal medya kullandı. Çocuklar günde ortalama 3 saat sosyal medyada gezindi, %64,4’ü cep telefon/akıllı telefon kullanmış ve %55,6’sı bilgisayar kullanmış.
- Dijital oyun oynama oranı erkeklerde %46,1 kızlarda %25,4 olup, en çok oynanan dijital oyun türü savaş oyunları oldu.
- Çocukların %35,9’u ekran başında çok fazla zaman harcadıklarından daha az kitap okuduklarını belirtti. Bunları sırasıyla %33,5 ile daha az ders çalışmak, %27,7 ile daha az bir şekilde ailesiyle vakit geçirmek, %25,4 ile arkadaşlarıyla daha az bire bir görüşme ve oyun oynama, %17,2 ile de daha az uyumak şeklinde takip etmiştir.

Yukarıdaki verilere bakıldığında çocukların interneti benimseme oranları yüksek olarak değerlendirilebilir. Ancak dikkate alınması gereken dijital ortamlarda aktif olmaları değil, bu ortamları aşırı ve bilinçsiz bir şekilde kullanmalarıdır. İşin uzmanları teknolojinin aşırı kullanımıyla gelişme çağındaki çocukların beyinlerine verebileceği hasar konusunda daha dikkatli olunması uyarısında bulunmaktadır (Lynn ve Johnson, 2018). Ebeveynlerin

çocuklarının davranışlarını daha uyumlu ve kabul edilebilir olması için kullandıkları disiplin yöntemleri, çocuk yetiştirme gelenekleri ve ebeveynlik stilleri, çocuğun bütün hayatı üzerinde kayda değer bir etkiye sahiptir (Goldin, 1969; O'Connor, 2002). Ebeveynlerin değişen disiplin uygulamaları çocukların kendi değerlerini, tutumlarını, inanç ve davranışlarını önemli ölçüde etkilemektedir (Runions & Keating, 2007). Sosyal öğrenme kuramına göre ebeveynler çocuklar için çok güçlü rol modellerdir (Bandura, 1999). Ebeveynlerinden sert bir cezalandırma yöntemine maruz kalan çocuklar bile bu davranışların gerekli ve kabul edilebilir olduğunu düşünerek bu davranışlarından dolayı ebeveynlerini rol model alırlar ve yine hayatlarının yetişkinlik ve sonrasındaki dönemlerinde aynı yöntemleri kendi çocuklarına uygulayabilecekleri düşüncesi sosyal öğrenme kuramı ile bağdaştırılmaktadır (Bandura, 1978; White ve Straus, 1981; Bailey, Hill, Oesterle ve Hawkins, 2009; Reid ve Davies, 2009).

Uzun bir geçmişi olan ve artık dijital çağ ile yavaş yavaş günlük hayattan ayrılan geleneksel çocuk oyunları artık yerini dijital oyunlara bırakmaktadır. Yine aynı şekilde ebeveynlerin ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri de yavaş yavaş dijital araçlar aracılığıyla yerine getirilmektedir. 128 araştırmanın meta analizi ile dışsal ödüllerin içsel motivasyon üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmada, ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını yapılandırmak için kullandıkları ödüllerin olumlu ve olumsuz sonuçları konusunda tutarlı bir sonuç vermiyor. Ödülün çocuklar üzerindeki etkileri konusunda devam eden bu tartışma, istenilen davranışların elde edilmesi ve sürdürülmesine odaklanmıştır (Deci ve diğerleri, 1999). Ödülün olumsuz etkileri konusundaki temel kanı, ödülün içsel motivasyonu baltalamasıdır; ödül artık sürdürülmediğinde ödülle gelen davranışlar da sönmeye başlıyor ve sonra tamamen ortadan kalkıyor (Deci ve diğerleri, 1999, Lepper, Keavney ve Drake, 1996).

Ebeveynlerin, çocuklarının davranışlarını yapılandırmak adına başvurduğu bir diğer yöntem ise cezadır. Geçmiş çalışmalar dikkate alındığında ebeveynler çocuklarını disipline etme amaçlı kullandıkları en yaygın cezalandırma yöntemleri olarak çimdikleme, dayak, kulak çekme veya bir nesneyle vurma şeklindeki fiziksel cezalandırma yöntemleridir (Caselles ve Milner, 2000).

Dijital çağda dünyaya gelen ve büyüyen çocuklar ile geleneksel yöntemler ile yetişmiş ebeveynleri arasındaki bu uçurum dijital ebeveyn ve çocuk ayrımını beraberinde getirmektedir. Bu ayrımın keskin sınırlar ile ayrılmaması ve aralarındaki farkın en aza inmesi noktasında ebeveynlerin bilişsel esneklikle hareket edebilmeleri büyük önem taşımaktadır. Ebeveynlerin, sağlıklı bir neslin sürdürülmesi ve topluma kabul edilebilir nitelikte gençlerin

yetişmesi noktasında dijital ebeveynlik görevlerini yerine getirmelerinin bu amaca ulaşma noktasında kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir. Prensky (2021) bu ayrımı dijital göçmen ve yerli şeklinde yapmaktadır. Dijital dünya ile sonradan tanışan ebeveynleri “Dijital göçmen” olarak tanımlarken, dijital çağda dünyaya gözlerini ačan çocukları “Dijital yerli” şeklinde tanımlamıştır. Bu ayrımın gerekli olduğu artık kaçınlmaz bir gerçektir. Çünkü dijital ortamın yerlisi olmak ile göçmeni olmak, bu konudaki bilginin de farklılaşmasına neden olmaktadır. Ancak çocukların rol model aldıkları ebeveynlerin doğru bir rehber olabilmeleri için dijital yerli olan çocukları kadar bilgi ve donanıma ulaşmaları gerekmektedir. Bu noktada gerekli olan esnekliği gösterip uyum sağlamaları büyük önem taşımaktadır. İşte bütün bu gerekliliklerde beraberinde “Dijital ebeveynlik” kavramını doğurmuş bulunmaktadır (Manap ve Durmuř, 2020).

Dijital çağda ayak uydurmaya çalışan ebeveynlerin var olan bilgi ve donanımlarının çocuklarıninkinden daha aşağıda kaldığının farkındalığına ulaşmaları zihinsel esneklik kavramına kapı açmaktadır. Bireylerin karşılaştıkları sorunları açma noktasında çeşitli çözüm yolları üretebilmesi ve duygu, düşünce, davranışlarını süreç içerisindeki değişkenlere göre ayarlayabilmesi bilişsel esneklik kavramı ile ilişkilendirilir. Bireylerin karşılaştıkları sorunlarla esneklik becerisiyle güçlü ve nitelikli bir şekilde mücadele edebilmesi zihinsel olarak büyük önem taşımaktadır (Demirtaş, 2019, s.350).

Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında çoğunlukla çocuklar üzerinden yapılmaktadır. Ancak ocukların en çok rol model aldıkları ebeveynler ile yapılan özgün çalışmalar bir boşluk yaratmaktadır. Türkiye’de bu konuda sadece ebeveynlerle yapılan çalışmaların yok denecek sayıda olmasından yola çıkarak. Bu çalışmanın sonuçlarının dijital ebeveynlik konusunda ebeveynlerin bilinçlendirilmesi ve hem önleyici hem de geliştirici çalışmalar kapsamında ebeveynlere yönelik destekleyici psikoeğitimlerin hazırlanması noktasında uzmanlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bütün bu gereksinimlerin yanında Türkiye’de bu konudaki alanyazın eksikliğinden hareketle, bu çalışmada ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıkları ile bilişsel esneklikleri ve çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri arasındaki ilişkiler araştırılmaktadır. Bu değişkenler ile özellikle ebeveynler ile yapılan bu çalışmanın özgün nitelik taşıdığı ve araştırma sonucunun ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2 ÖNEM

Dünya nüfusunun hızla artması insan iletişiminin sağlandığı teknolojik araç ve platformların da çeşitlenmesini beraberinde getirmektedir. Dijital çağın beraberinde getirdiği dijital araçların kullanım sıklığı da sürekli artmaktadır (TÜİK, 2022). Dijital mecralarda dolaşırken bu mecraların risklerine karşı çocukların korunmaya ve bunlardan nasıl yararlanılacağını bilmelerine duyulan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Bu noktada dijital ebeveynlere büyük sorumluluklar düşmektedir (Appel, Stiglbauer, Batinic ve Holtz, 2014). Dijital çağda ebeveynlerin dijital ebeveynlik rollerinin farkında olması, teknolojinin beraberinde getirdiği ve getireceği yeniliklere açık olmaları ve bunları uygun bir şekilde çocuklarına doğru ödül ve ceza yöntemi ile aktarabilme noktasında esnek düşüncede olmaları büyük önem arz etmektedir. Bu noktada ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıkları ile bilişsel esneklikleri ve çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri arasında ilişki olabileceği düşünülmektedir.

25.142 çocuk (9-16 yaşlarında) ve onların ebeveynleri ile toplamda 25 Avrupa ülkesinde yapılan çalışmada, çocukların internet kullanım içeriklerine dair çocukların ifadeleri ile ebeveynlerin algıları arasında farklılık olduğu belirtilmektedir (Manap, 2020). Dijital yerli olan çocuk ile dijital göçmen olan ebeveyn arasındaki teknolojiye dair bilgi ve donanım uçurumunu en aza indirmek adına dijital ebeveynlerin yetiştirilmesi büyük bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Yerlisi olduğu dünyada çocukların sağlıklı bir fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişim için doğru bir rol model ve rehber ihtiyacı duymaktadır. Bu noktada ebeveynlerin dijital ebeveynlik rollerini gerekli esneklik ile yerine getirmelerinin önem arz edeceği söylenebilir.

Ocak 2021'e kadar Türkiye'de dijital ebeveynlik üzerine yapılan çalışmaların içerik analizi ile incelendiği çalışmada, toplamda 48 araştırma analiz edilmiştir. 2014'ten beri yükseliş trendi gösteren çalışmaların konu başlıkları en çok dijital ebeveynlik, ekran süresi, dijital oyun, teknoloji kullanımı göze çarpmaktadır. Bu kapsamda en çok okul öncesi ve ergenlik dönemindeki çocuklar ile anne-babalardan veriler elde edilmiştir. Literatürden de anlaşılabileceği üzere sadece ebeveynler üzerinde yapılan çalışmalar çok sınırlı kalmaktadır.

Literatüre 2015'te giren ve tanımlanan yeni bir kavram olan "Sharenting" araştırmaların ebeveynler üzerine yoğunlaşmasının önemine dikkat çekmektedir. Sharenting, "paylaşmak" ve "ebeveynlik" kelimelerinin bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Ebeveynlerin çocukların dünyasına ait olan fotoğrafları, belgeleri hatta çocukların ilk

konusmasını, gülmelerini, ilk adımlarını bile dijital ortamlarda paylaşımlarını ifade eden kavramdır, ebeveyn paylaşım hareketi şeklinde de tanımlanan sharing kavramı çocuk istismarcıları tarafından kötü amaçlarla kullanılabilir (Güvenli Web, 2021). Ebeveynlerin masumca ve iyi niyetle çocuklarına ait bu özel anları web ortamına taşıyarak çocuklarının internet ayak izlerini oluşturduklarının yeterince bilincinde olmayabilmektedirler. Bununla birlikte çocukların sosyal, zihinsel ve fiziksel yönden olumsuz etkileyen dijital araçlar büyük riskler barındırmaktadırlar. Bu risklerin en aza indirilmesi noktasında kendilerine en iyi rol modellik edecek anne babalara daha fazla görev düşmektedir (Deniz, 2023). Bütün bunlar dikkate alındığında ebeveynlerin, dijital ebeveynlik rolleri konusunda araştırılmasına ve bu konuda bilinçlendirilmesinin önemi her geçen gün artmaktadır.

Teknolojinin insan hayatının çoğu alanında bulunması ile artık dikkate alınması ve onunla ortaya çıkan sorunları ve riskleri en aza indirmek için sağlıklı düşünen, doğaya ve topluma yararlı bir tekno-neslin yetiştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik farkındalıkları ile bilişsel esneklik ve çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışan bu araştırmanın alan çalışmalarına, teknolojiden doğru yararlanacak çocuk yetiştirme program ve çalışmalarına katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Bu bulgular dijital araçların kullanımı konusunda ebeveynler üzerinde yapılacak çalışmalara katkı sağlayabilir. Literatürde Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik farkındalıkları ile bilişsel esneklikleri ve çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemlerini birlikte ele alan bir çalışma bulunmamaktadır. Özgün bir araştırma olması nedeniyle alana ve literatüre önemli bir yenilik sunacağı düşünülmektedir.

1.3 AMAÇ

Bu çalışmada, ebeveynlerin, dijital ebeveynlik farkındalıkları ile bilişsel esneklikleri ve çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri arasında ilişkilerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Belirtilen genel amaç doğrultusunda çalışmada şu alt sorulara da yanıt aranacaktır:

1. Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutları (dijital ihmal, olumsuz model olma, risklerden koruma ve verimli kullanım),
 - Cinsiyet değişkenine göre,
 - Ebeveynlerin yaş değişkenine,

- Eğitim düzeyi değişkenine göre,
 - Yaşanılan şehir değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Ebeveynlerin, çocuklarını ödüllendirme yöntemleri,
- Cinsiyet değişkenine göre,
 - Ebeveynlerin yaş değişkenine,
 - Eğitim düzeyi değişkenine göre,
 - Yaşanılan şehir değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Ebeveynlerin, çocuklarını cezalandırma yöntemleri,
- Cinsiyet değişkenine göre,
 - Ebeveynlerin yaş değişkenine,
 - Eğitim düzeyi değişkenine göre,
 - Yaşanılan şehir değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Ebeveynlerin, bilişsel esneklikleri,
- Cinsiyet değişkenine göre,
 - Ebeveynlerin yaş değişkenine,
 - Eğitim düzeyi değişkenine göre,
 - Yaşanılan şehir değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik farkındalıkları ile bilişsel esneklikleri ve çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri arasında ne yönde bir ilişki vardır?

1.4 SAYILTILAR

Araştırmaya katılan ebeveynlerin uygulanan Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğine, Bilişsel Esneklik Envanterine ve Anne-Baba Ödüllendirme ve Cezalandırma Yöntemleri Ölçeğine İçtenlikle yanıt verdikleri varsayılmaktadır.

1.5 SINIRLILIKLAR

Araştırma verileri sadece Antalya ve Hakkâri illerinde yaşayan ve 18 yaş altı çocuğu olan ebeveynlerden, Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği, Bilişsel Esneklik Envanteri ve Anne-Baba Ödüllendirme ve Cezalandırma Yöntemleri Formundan elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6 TANIMLAR

Dijital Ebeveynlik: Dijital çağın gereksinimlerinin farkında olan, dijital teknolojilere temel düzeyde hâkim olan, fırsatların farkında olan, çocuklarını dijital ortamdaki risklere karşı koruyabilen, sanal ortamda da gerçek hayattakine benzer şekilde kişi haklarına saygı duyulmasını çocuklarına aşılayabilen, teknolojik gelişme ve yenilikler konusunda güncel bilgiye sahip ve bunlara açık olan bireydir (Yurdakul vd., 2013).

Bilişsel Esneklik: Bireyin bir durumla ilgili farklı yolların olabileceğinin bilincinde olması, yeni durumlara uyum sağlama ve esnek olma isteğinin bulunması ve bu esnekliği sağlayabilecek yeterliliklere sahip olduğuna yönelik inancının bulunmasıdır (Martin ve Rubin, 1995; Martin ve Anderson, 1998).

Ödül: Bireye bir başarı karşılığında verilen armağan, mükâfat (TDK, 2023).

Ceza: Uygunsuz davranışlar gösteren bireylere uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici yaptırım veya uygulama (TDK, 2023).

BÖLÜM II

İLGİLİ ALANYAZIN TARAMASI

Bu bölümde çalışmanın anahtar kavramları olan Dijital Ebeveynlik, Bilişsel Esneklik, Ödül ve Ceza konusunda literatür taraması ilgili sıra ile açıklanmaktadır.

2.1 Dijital Ebeveynlik

Yirminci yüzyılın son yıllarından itibaren hızla gelişmeye başlayan teknolojik gelişmelerle “Bilgi çağı” başlamış olup buna internetin de dahil olmasıyla “Dijital Çağ” başlamıştır. Bu başlangıçlar sert sınırlarla ayrılmasa da iç içe gelişen ve hızla büyüyen bir çağ olmuştur. Bu çağın en önemli icadı ve değişen dünyanın değişime en çok yön veren keşfi olarak da internet görülmektedir (Karabulut, 2015; Gül ve Okçu, 2018). Tüm dünyayı birbirine bağlayan bu sanal ağın birey ve toplumlar üzerindeki etkisi hızla hissedilir düzeye ulaşmıştır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak dijital gelişmeleri yaşamlarına dahil eden dijital toplumlar, toplumsal gelişmişliğin öncüleri kabul edilmektedirler.

Dijital ortamdaki bu gelişmeler beraberinde dijital vatandaşlık kavramını da getirmiştir. Aydın (2015) tarafından, internet ortamında evrensel ve etik ilkeler çerçevesinde her türlü tehlikenin farkında olarak hareket etmek, Dijital vatandaşlık olarak tanımlanmaktadır. Sanal ortamın beraberinde getirdiği riskler üzerinden yapılan bu tanımdan, bireylerin bilinçli bir şekilde hareket etmelerinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Dijital vatandaşlığın toplumda bilinçli bir şekilde oluşması ve bunun sürdürülmesi karşımıza dijital ebeveynlik kavramını çıkarmaktadır.

Dijital çağın beraberinde getirdiği risk ve avantajlarının farkındalığına henüz ulaşamamış çocuklar için daha temkinli yaklaşılmasının önemi yadsınamaz. Bu noktada dijital ebeveynlerin doğru bir rol model olmaları büyük önem taşımaktadır. Buradaki “dijital” kavramı ile internete erişimi olan her türlü teknolojik aletler kastedilmektedir (Yay,2019). Dijital ebeveynlik kavramı ise ilk olarak Rode (2009) tarafından şöyle bahsedilmiştir; ebeveynlerin dijital ebeveynlik sorumlulukları, çocuklarını gerçek hayattaki tehlikelere karşı koruyan ve sakıncalı ebeveynlerin aynı hassasiyeti sanal ortamdaki tehlike ve tehditlere karşı da göstermelerinin gerekliliğini savunmaktadır. Yurdakul ve arkadaşları (2013) ise Dijital çağın gereksinimlerinin farkında olan, dijital teknolojiler hakkında temel düzeyde bilgisi olan,

fırsatların farkında olan, çocuklarını dijital ortamdaki tehlikelere karşı koruyabilen, sanal ortamda da gerçek hayattakine benzer hassasiyette kişi haklarına saygı duyulmasını çocuklarına aşılayabilen, teknolojik gelişme ve yeniliklere açık ve bu konuda güncel bilgiye sahip olan birey şeklinde tanımlamaktadırlar. Bu tanımlarda belirtilen nitelikleri yerine getirmek için ebeveynlerin dijital ebeveynlik sorumluluklarını temel düzeyde yerine getirmeleri büyük önem taşımaktadır.

2.1.1 Dijital Ebeveynlik Roller

Dijital çağda dijital ebeveynliğin genel amacı çocuklarını sanal ortam tehlikelerinden korumak ve onlara uygun rol model olarak doğru rehberlik yapmak şeklinde ifade edilebilir (Kavitha ve Sikandar, 2021; Zeybekoğlu ve Dursun, 2020). Ebeveynlerin görevleri konusunda Rode (2009) çocuklarının çevrimiçi güvenliklerini sağlama ve bunu etik ve gizlilik çerçevesinde ele almanın önemine dikkat çekerek ebeveynlerin klasik rollerine ek olarak dijital ebeveynlik rollerini de dikkate almalarının önemini belirtmektedir. Dijital ebeveynlik rolleri; Dijital okuryazarlık, farkındalık, kontrol, etik ve yenilikçilik şeklinde belirtilmektedir (Yurdakul ve ark, 2013). Bu bölümde bu roller sırasıyla açıklanmaktadır.

Dijital okuryazarlık: Dijital çağ ile gündelik hayata birçok yeni kavram girmektedir. “Dijital okuryazarlık” ya da “teknoloji okuryazarlığı” da bunlardan bir kaçıdır. Dijital okuryazarlık ile, temel düzeyde interneti ve teknolojiyi kullanabilme becerisi, bilgi-iletişim araçlarında gizlilik politikaları bilgisine sahip olma kastedilmektedir (Yay, 2019). Ribble’a (2015) göre, dijital okuryazarlık, teknolojinin ve internetin nasıl kullanılacağına öğrenilmesi-öğretilmesi işlemidir. Bu işlemde dijital okuryazarlık, dijital teknolojilerin temel düzeyde bilgisine sahip olunması, online kaynakların ve eğitimsel fırsatların değerlendirilmesi ve iletilebilmesini de kapsamaktadır (Ribble ve Bailey, 2004).

Hobbs (2010) dijital okuryazarlığın temel yeterliliklerini şu şekilde açıklamaktadır:

1. Dijital araçları bilinçli kullanabilme ve elde ettiği bilgileri başkalarına aktarabilme,
2. Dijital ortamda insanlarla kurduğu iletişimin içeriğini anlayabilme ve bunun güvenilirliğini test edip eleştirel değerlendirmelerde bulunabilme,
3. Dijital ortamlarda kendini ifade edebilme,
4. Dijital ortamlarda gerçek hayatta olduğu gibi etik değerlere bağlı kalabilme,
5. Dijital ortamda da birey ve toplum yararına aktif bir şekilde iş birliğinde bulunabilme.

Bu yetkinliklerin yerine getirilmesi noktasında dijital okuryazarların sosyal ortamda ortaya çıkabilecek sorunlara ilişkin etik kaygılara sahip olmaları büyük önem taşımaktadır (Yurdakul ve ark. 2013). Livingston (2008) ise, dijital okuryazarlığı üç madde şeklinde ele almaktadır. Bunlar:

1. Dijital metinlerin bilinmesi,
2. Dijital bilginin hem bireysel hem de toplumsal pratiklere yansiyabilmesi,
3. Dijital okuryazarlığın, bilgilerin ayırt edilmesi noktasında kültürel olanla olmayanın ifade edilebilmesinde yetkin olabilmek.

Dijital çağın henüz uzun bir geçmişinin olmadığı gibi Türkiye’de de dijital araçların yaygınlaşmaya başladığı tarih çok eskiye dayanmamaktadır. Bu yüzden ebeveynler ve çocukları arasında dijital teknolojileri kullanabilme becerileri arasında büyük farklılıklar yer almaktadır (Yay, 2019). Yapılan bir çalışmada Türkiye’deki ebeveynler ve çocukların teknoloji bilgisi noktasında, çocukların %78’nin ebeveynlerinden daha fazla bilgiye sahip olduğunu belirtmektedir (EU Kids Online, 2010). Ebeveynlerin dijital ebeveynlik rollerini yerine getirerek bu oranın azaltılacağı düşünülmektedir. Yine başka bir çalışmada dijital okuryazarlık düzeyleri daha yüksek olan ebeveynlerin, dijital okuryazarlık düzeyleri daha düşük olan ebeveynlere kıyasla çocuklarını dijital teknolojilerin kullanımları noktasında daha olumlu bir şekilde rehberlik yapabildikleri sonucunu raporlamaktadır (Nikken, 2018). Bu sonuçlar dikkate alındığında dijital ebeveynlik ile dijital okuryazarlığa sahip olmak arasındaki ilişkinin varlığı görülmektedir.

Farkındalık: dijital ebeveynlerin, dijital okuryazar olmalarına ek olarak internet ortamında bulunan içeriklerin olumlu-olumsuz, riskli-güvenli vb. ayrımların farkındalığına sahip olmaları büyük önem taşımaktadır (Yay, 2019). İnternet gibi sınırsız içeriğe sahip mecralarda ebeveynlerin, çocuklarının ne yapıp yapmadığının farkında olmaları ve çocukları ile internet üzerindeki bu farkındalıkta dengeyi sağlayabilmeleri sağlıklı bir iletişim için de önem arz etmektedir. Manap (2020) ebeveynlerin, dijital mecralarda çocuklarının davranışlarını kontrol etmeye çalışırken onları olası risk ve tehlikelerden korumaktan öte, dijital araçları nasıl daha faydalı ve verimli kullanabileceklerinin de takibini yapmalarını vurgulamaktadır.

Dijital mecraların günümüzde hemen her alanda söz sahibi olması elbette ki beraberinde getirmiş olduğu fırsatlarda yatmaktadır. Bilgiden finansa kadar ihtiyaç olunan her türlü

kaynağa en hızlı ulaşmanın yolu dijital araçlardan geçmektedir. Bütün bunların yanında bireylerin dijital mecraları tercih sebeplerinden bazıları, kişisel problemler, sağlık sorunları insanlara doğrudan sorulmaktan çekinilen cinsel problemler olabilirken bunların ulaşılabilirliği noktasında her türlü çözüm yolu ve önerilere hızlı ve verimli bir şekilde ulaşılabilir (Manap, 2020). Dijital araçlar ile mesafe fark etmeksizin dünyanın herhangi bir ucundaki insana ulaşabilmektedirler (Özkan ve Hira, 2017). Her türlü dil desteğine ve eğitime çevrimiçi yollarla ulaşabilmek, sosyalleşme adına eski arkadaşları bulmak veya yeni arkadaşlıklar edinmek, web 2.0 teknolojisinin yanında Web 2.0 ile de kendi içeriklerini hazırlama ve başkalarıyla da paylaşabilmek bir diğer faydalarıdır (Yaman, 2018). Üç boyutlu çizimler yaparak animasyon ve yaratıcılık becerilerini üst seviyeye çıkarmak da sayılabilir (Yay, 2019). Bireylerin rahatlığına katkıda bulunan film/dizi, müzik gibi platformların varlığı (Chayko, 2018) gibi daha bir sürü niteliklerle insanoğlunun faydalanabileceği bir mecra dijital ortamlar. Çocukların bu imkanlardan en verimli şekilde yararlanması, ebeveynlerin bu dijital araçları yararlı ve verimli bir şekilde kullanıp onlara öncülük ederek doğru bir rol model olmalarında yatmaktadır (Dönmez, 2016).

Ebeveynlerin dijital dünyadaki olası risk ve tehlikelere karşı çocuklarını korumaları ve onlara yararlı ve verimli teknoloji kullanımında rol model olmaları büyük önem taşımaktadır. Bütün bunları yaparken ebeveynlerin duygu, düşünce ve davranışlarıyla çocuklarının ruhsal, ve fiziksel sağlıklarının da etkilenebileceğinin farkındalığında olmaları gerekmektedir. Yanlış rehberlik etmek veya olumsuz örnek olma noktasında bunun bağımlılık riskini taşıdığının da bilincinde olması önem arz etmektedir. Sağlıklı, verimli ve dengeli bir rol model olarak dijital mecraların risk ve fırsatlarının farkındalığında olan bir ebeveynin dijital ebeveynlik adına olumlu bir rol aldığı söylenebilir.

Kontrol: gerçek hayatta dışarıdaki olası tehlikelere karşı savunmasız olan çocukların nasıl ki ebeveynlerin gözetimine ihtiyaçları varsa, sanal ortamda da aynı hassasiyetle çocuklarının çevrimiçi davranışlarının bilincinde olmalarını gerektirmektedir. Bu noktada ebeveynlerin dijital kontrol adına dengeli bir denetim ve disiplin ile çocuklarını bu olası risk ve tehlikelerden korumaktadırlar. Çocuklarına bu noktada gerekli rol model olarak dijital mecralarda nasıl hareket edilip edilemeyeceğini uygun bir şekilde açıklayarak rehberlik etmeleri dijital kontrol kavramı ile ilişkilendirilmektedir (Yurdakul ve ark., 2013). Dijital ortamlar risk ve faydadan ibaret değildir bundan dolayı ebeveynlerin çocuklarını çevrimiçi

risklere maruz kalmamaları için onların çevrimiçi imkanları kullanmasının engellenmesi yoluna gidilmemesi önerilmektedir (Çelenk ve ark., 2011).

Dijital ebeveynlere, kontrol boyutunda ebeveynlerin sahip olması veya gözetmeleri gereken bazı nitelikler önerilmektedir. Yay (2019) dijital ebeveynler için kontrol gerektirecek özellikleri şöyle sıralamaktadır:

- Çocuklarını dijital mecralarda yalnız bırakmama,
- Zararlı içeriklerin erişilmesini engelleyebilme, filtre kullanma ve gerektiğinde uygun bir dille bunun sebebini çocuğa açıklayabilme,
- Bağımlılık veya problemli bir seviyeye ulaşmaması için kullanma zamanını ve süresini bir kılavuz tarzında hazırlayarak bu kuralları takip edebilme,
- Birlikte kullanabilme (Instagram, facebook vb. sosyal ağlarda hesap açma, birlikte arkadaş ekleme ve arkadaş olma gibi internette kaliteli ve faydalı zaman geçirme).

Yapılan çalışmalar göstermektedir ki, ebeveynlerin çocuklarının çevrimiçi kullanımlarına ilgisiz davranarak disiplin uygulamamaları ile çocuklarının dijital teknolojileri kullanmalarını yasaklayarak aşırı koruyucu bir tutum sergilemeleri, çocuklarda problemli dijital kullanım sorununun oluşmasına sebebiyet vermektedirler (Çevik ve Çelikkaleli, 2010; Çalışkan ve Özbay, 2015). Bu noktada ebeveynlerin, çocuklarını internet ortamındaki olası risk ve tehlikelerden korumaya çalışırken disiplin ve kontrol rollerinin dengesini iyi kurmaları önerilmektedir (Manap, 2020). Bütün bunlardan, kontrol rolünün dijital ebeveynlik rolleri arasında denge unsuru olabileceği söylenebilir.

Etik: Dijital etik çeşitli şekillerde açıklanmaktadır. Çevrimiçi ortamdaki iletişimin niteliği, başkalarına nasıl davranılacağı ve olası etik sorunlardan nasıl korunacağını belirtmektedir (Sari, Rejekiningsih ve Muchtarom, 2020). Başka bir tanımla dijital etik, dijital ortamda olması gereken davranışları belirten standartlardır (Ribble, 2009; Yaman, 2018). Literatürde bazen iki yaklaşım şeklinde de ele alınmaktadır. Bunlardan biri, ebeveynlerin dijital ortamlarda çocuklarına ne yapıp yapmamaları noktasında rehberlik ederek uygun bir şekilde etik davranışlardan söz etmeleridir. İkincisi ise, ebeveynlerin dijital mecralarda çocuklarını kontrol etmeye çalışırken onların uymaları gereken etik kurallar bütünü şeklinde ele alınabilir (Manap, 2020).

Dijital etiğin tanımı bazen bileşenlerine ayırarak da açıklanmaktadır. Paksoy (2015) dijital etiğin tanımını dört boyutta kategorileştirerek ele almaktadır bu boyutlar şöyle açıklanmaktadır:

1. Fikri mülkiyet boyutu: Fikri ürünlerin (video, fotoğraf, kitap makale, yazılım vb.) kullanımında dikkate alınması gerekli kurallar kastedilmektedir.
2. Erişim boyutu: Dijital mecralarda bilgiye ulaşabilme yolları kastedilmektedir.
3. Gizlilik boyutu: Bireylerin dijital mecralarda saklı tuttıkları dosya ve bilgilerin güvenliği ve bunların hangilerinin paylaşılmaması ile ilgili davranışlar kastedilmektedir.
4. Doğruluk boyutu: Dijital mecralar aracılığıyla ulaşılan bilgilerin doğruluğunu sorgulayarak eleştirel bir gözle araştırılmasının gerekliliği kastedilmektedir.

Amerika Sosyoloji Derneği (2002) dijital mecraları kullanırken uyulması gerekli etik ilkeleri şu boyutlarda ele almaktadır:

- Dijital mecralarda diğer bireylere karşı saygılı davranma ve bireylerin kişisel gizlilik ve güvenlik alanlarını ihlal etmemek,
- Dijital teknolojileri birey ve toplum yararına kullanma,
- Dijital mecralarda kanunlara uyma ve dürüst davranma.

Bütün bu boyutları yerine getirebilmek öncelikle dijital okuryazarlık becerilerinin varlığını gerektirmektedir (Yaman, 2018). Bu konuda güncel çalışma ve verileri takip edebilmek adına dijital ebeveynlerin yeniliklere açık olmaları da büyük önem arz etmektedir.

Yenilikçilik: Dijital ebeveynlik rollerinden yenilikçilik, ebeveynlerin dijital teknolojiler ve çevrimiçi platformlar konusundaki yenilikleri takip edebilmek, güncel olan değişimleri yakalayabilmek, bunlara uyum sağlayabilmek ve bütün bunların sayesinde çocuklarının çevrimiçi davranışlarını gözlemleyebilmeleri ve olası risklere karşı onları koruyabilmeleri şeklinde ifade edilebilir (Yurdakul ve ark., 2013).

Bu günceli takip edebilme ve bunlara ayak uydurmanın zorluğunu Prensky (2001) ebeveynleri dijital yerli (1980'den önce doğan nesil) ve dijital göçmen (1980'den sonra doğan nesil) şeklinde bir ayrıma giderek göstermektedir. Dijital dünyada doğan çocuklar dijital yerli, dijital dünyaya ayak uydurmaya çalışan ebeveynleri ise dijital göçmen şeklinde nitelendirilmektedirler (Bilgiç ve diğerleri, 2011). Çocukların ebeveynlerinden daha fazla

teknolojik bilgiye sahip olması göçmen olan ebeveynlerin işini biraz zorlaştırmaktadır. Bu noktada ortaya çıkma ihtimali olan sorunları tespit edip çözüm yollarının çeşitlendirilmesi için; ebeveynlerin dijital ebeveynlik görevlerini ele alarak, dijital teknolojilerin ebeveynler üzerindeki rolüne dikkat çekerek ele almanın yerinde olacağı düşünülmektedir (Ebcin, 2017).

Ebeveynlerin kendilerini bireysel anlamda geliştirmeleri de dijital ebeveynlik rollerine olumlu katkı sağlayacağı söylenebilir. Dijital çağın dinamik yapısında ebeveynlerin bilişsel esnekliğe sahip olması, yeniliklere açık bireyler haline gelmelerinde büyük önem taşımaktadır. Bireylerin yeni düşünce ve fikirlere açık olması, etik ve topluma yararlı olduğu ölçüde bunlara uyum sağlaması bireysel yenilikçilik adına önem arz etmektedir (Rogers, 2003). Ebeveynlerin güncel bilgileri takip eden, çevrimiçi olanak ve risklerden haberdar olan, yeniliklere açık ve dijital çağın yeni sorumluluklarını yerine getirmeleri dijital ebeveynlik rollerini kolaylaştırıcı etkiye sahip olduğu söylenebilir.

2.2 Bilişsel Esneklik

Bilginin nasıl kullanıldığını açıklamak amacıyla Spiro, Schmitz, Vispoel, Samarapungavan ve boerger (1987) tarafından geliştirilen Bilişsel Esneklik Teorisi, farklı bilgi alanlarındaki kötü yapılandırılmış ve karmaşıklığı konu edinmektedir. Kötü yapılandırma ile, Çoğu kavramın içi içe bir şekilde anlam taşıdığı kastedilmektedir (Spiro, Coulson, Feltovich ve Anderson, 1994). Bilişsel esneklik konusunda farklı tanımların da dile getirilmesinin yanında ortak bir şekilde, bireyin değişken çevre uyaranlarına uyum sağlayabilmek için bilişsel yapılarını değiştirebilme becerisi şeklinde tanımlanmaktadır (Dennis ve Vander Wal, 2010). Bilgi kazanılmaya çalışılırken eski öğrenilenlerin bellekten çağrışım ile getirilmesini “bilişsel” kısmı, elde edilen bilginin çeşitli alanlarda duruma göre esnek bir şekilde kullanılması “esneklik” kısmını ifade etmektedir (Spiro, Feltovich, Jacobson ve Coulson, 1991).

Bilişsel esneklik yetisine sahip bireyler, kendilerini uğraştıran ve uyumsuz olan düşüncelerin yerine daha uygun ve dengeli düşünceleri yerleştirebilmekte, seçenekler üretebilmekte ve zor zamanları daha baş edilebilir şekilde değerlendirmektedirler. Çoğunlukla depresyon araştırmalarında ele alınmış ve depresyon belirtileri arasında ilişki olduğu raporlanmıştır (Teasdale ve diğerleri, 2001; Deveney ve Deldin, 2006). Bilişsel esneklik, bireyin çevre şartlarına göre uygun tepki verebilme konusunda seçenekler arasında değişim gösterebilme düzeyi ve durumu şeklinde açıklanmaktadır (Scott, 1962). Basım ve ark. (2009)

bilişsel esnekliği, bireyin karşı karşıya olduğu olaylara farklı pencerelerden bakabilmesi, düşünebilmesi ve uygun çözüm yolları üretebilmesi yetisi şeklinde ele almaktadırlar.

Çoğu araştırmacı tarafından bilişsel esneklik, değişen durumlar karşısında bireyin bilgilerini rastgele bir şekilde yeniden yapılandırabilmesi(Spiro ve Jehng 1990), birçok bilgi kaynağını aynı anda işleyebilmesi (Eslinger ve Grattan, 1993), bu bilgi kaynaklarını aynı zamanda işleyebilme becerisi (Anderson, 2002), bilişsel işlem stratejilerini duruma uygun hale getirebilmesi (Canas, Quesada, Antoli ve Fajardo, 2003), kendini bu durumlar karşısında yetkin görmesi (Bilgin, 2009), zihinsel süreçlerini düzenleyebilmesi (Ionescu, 2011), farklı çözüm ağlarını yakalayabilmesi (Çuhadaroglu, 2011), farklı durumlar karşısında rol/görev ve amaçlarını değiştirebilmesi (Carroll, Blakey ve FitzGibbon, 2016) şeklinde ele almaktadırlar.

Bazı araştırmacılar da bilişsel esnekliği açıklarken farklı yön veya boyutlar şeklinde tanımlamaya gitmişlerdir. Dennis ve Vander Wal (2010) üç boyutta ele almaktadır;

- Zor durumları baş edilebilir şekilde algılama,
- Yaşam boyu süren olayların/durumların birçok alternatiflerinin de olabileceğini algılama,
- Zor olaylara/durumlara karşı birçok farklı çözüm de üretebilme becerisi.

Martin ve Anderson (1998) da aynı şekilde üç boyutta ele almaktadırlar;

- Bireylerin farklı seçeneklerin/alternatiflerin bilincinde olması,
- Esnek olmaya ve birçok alternatife uyum sağlamaya istekli olabilmesi,
- Esnek olma ve durumlar karşısında özyeterlik yetisine sahip olma inancının bulunması.

Altunkol (2017) a göre bilişsel esneklik üç öge ile ilişkilidir bunlar; Problem çözme, kişiler arası iletişim ve başa çıkma becerileridir. Bireylerin bilişsel esneklik düzeylerinin yüksek olması problem çözme becerilerini geliştirebildiği ifade edilmektedir (Stevens, 2009). Bilişsel esnekliğe sahip olmak zorlu durumlara, karmaşık görevlere, gelişim odaklı çözüm yolları bulmaya, farklı alanda ortaya çıkan gereksinimleri karşılama noktasında kolaylık sağlamaktadır (Gülüm ve Dağ, 2012). Masley, Roetzheim ve Gualtieri (2009) e göre farklı olaylar karşısında yer zaman ve mekân faktörlerinin kontrolü ile ilişkili olduğundan bilişsel esneklik üst düzey bir beceri olarak ele alınmaktadır.

Dijital ebeveynlik rollerinin dijital çağın gerektirdiği yenilikleri yakalamak ve bunlara hem kendileri hem de çocukları için daha dengeli ve kolay bir uyum sağlamak adına bilişsel

esneklik ile ilişkisinin anlaşılması adına bireylerin bilişsel esneklik özelliklerini bilmenin bu amaçtaki görevlerini kolaylaştırıcı etken olacağı söylenebilir. Bilişsel esnekliğe sahip bireylerin çeşitli nitelikleri bulunmaktadır bu nitelikleri literatürde farklı araştırmacılarca şöyle açıklanmaktadır;

- Karşılaştıkları olay veya durumlarla baş etmede kolaylıkla ve anında değişim yapabilmektedirler (Cox, 1980),
- Yeni durumlar karşısında çeşitli alternatif yollar üretebilirler (Martin ve Rubin, 1995),
- Bir durumla mücadele noktasında yeteneklerine güvenirler ve esnek davranma eğilimindedirler (Martin, Anderson ve Thweatt, 1998),
- Öz duyarlılık seviyeleri yüksektir (Martin, Staggers ve Anderson, 2011).
- Zorlu yaşam koşullarına daha iyi uyum sağlayabilir ve daha rahat baş edebilirler (Gülüm ve Dağ, 2012).
- Sorunlar karşısında yetkindirler ve alacakları kararlarda alternatiflerin bilincinde olan ve iletişimlerinde olumlu bir tavırla kendilerini güçlendiren bireylerdir (Dağgeçen-Başsu, 2016),
- Önceki deneyimlerinin kazanımlarını yeni durumlara daha iyi uyarlayabilirler (Kaya, 2018) şeklinde sıralanabilir.

Düşük düzey bilişsel esnekliğe sahip bireyler ise, yeni durumlar karşısında değişim yapmakta zorlanmaktadır (Cox, 1980), değişime dirençli, yeni durumlara kayıtsız kalan ve dikkatleri dağınık olabilmektedirler (Jonassen ve Grabowski, 1993). Yeni olaylar/durumlar karşısında bilişsel esnekliğe sahip olan bireylere göre daha düşük yetkinlik inancına ve kişisel gözlem becerisine sahiptirler (Martin ve Rubin, 1995). Anormal davranış gösterebilecekleri, intihar düşünceleri ve depresif semptomlar noktasında risk grubunda yer aldıkları vurgulanmaktadır (Miranda ve Nolen-Hoeksema, 2007).

Sonuç olarak literatür incelendiğinde bilişsel esneklik; esnek düşünme, alternatifleri görme, farklı çözüm yollarını değerlendirebilme yetilerinin ortalaması şeklinde ele alınmaktadır. Dijital çağın en büyük niteliği olan hızlı güncellenebilme dijital toplum bireylerinin en iyi şekilde uyum sağlaması adına bilişsel esnekliğin büyük kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir, bu çalışmada ebeveynlerin bu çağda nasıl ve ne düzeyde bilişsel esnekliğe sahip olduğunun ele alınması dijital ebeveynlik rollerinin gerektirdiği nitelikleri sağlamak adına da bilişsel esneklik ile ilişkisinin ele alınmasının olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.3 Ödül ve Ceza

Yeni bir kazanımın üç ögesi bulunmaktadır bunlar; “Öğretme/Eğitim – Öğrenme-Disiplindir” Bu üçlü sadece eğitim kurumlarında değil kazanımın elde edilebileceği çoğu yerde geçerlidir. Ebeveynlerin bunları doğru bir şekilde ele almaları büyük önem taşımaktadır. Burada disiplinin parçaları olan ceza ve ödül kavramları açıklanmaktadır.

2.3.1 Ödül

Çoğu ebeveyn ve öğretmen ceza yerine ödüllendirmeyi tercih etmektedirler (Kohn, 1994). Türk Dil Kurumu (2023) tarafından Ödül, Bireye bir başarı karşılığında verilen armağan veya mükâfat şeklinde tanımlanmaktadır. Temel olarak ödül için bu tanım geçerli olmakla birlikte bazı araştırmacılar ödül türleri şeklinde tanımlama yoluna gitmektedirler. Navaro (2007) nun tanımına göre ödül:

- Keyif-haz verici bir maddi imkân (hediye, para veya herhangi bir madde),
- Bazen de bir haktır (arkadaşlar ile oynamak, dışarı çıkmak vb.).

Uygun ve doğru bir ödüllendirme öğrencilerin başarılarının istikrarında önemli bir faktördür. Bireylerin ruh sağlığına ve mutluluk düzeylerine etki eder (Akyüz, 2005).

Bireyin herhangi bir durumdaki duygusunun, yaşamış olduğu olayın açıklama ve yorumuna bağlı olduğunu belirten Bilişsel Değerlendirme Teorisi (Cognitive Evaluation Theory – CET) ne göre duygular, fizyolojik bir uyarılma olmadan bireyin sadece içinde bulunduğu olayı iyi-kötü, olumlu- olumsuz gibi kavramlarla öznel olarak yorumlamasından dolayı ortaya çıkmaktadırlar. Ve bu durum veya uyarımlar birbirine zıt duygular yaratabilmektedirler. Bu teori ödüllerin yanında; sınır koyma yarışma, hedef belirleme gibi dışsal faktörlere ve kişiler arası ortamlara da uygulanabilmektedir. Bilişsel değerlendirme teorisi, özellikle ödülün içsel motivasyon üzerindeki etkisini belirlemede ödül çeşitlerini analiz etmektedir. Bunlar;

- Maddi ödüller (her türlü maddesel ödüller)
- Sözel ödüller (övgü, iltifat gibi) şeklinde ikiye ayrılmaktadırlar.

Yapılan meta-analiz çalışmalar sonucunda, verilen sözel ödüllerin (övgü gibi) içsel motivasyona olumlu katkı sağladığını, maddi ödüllerin ise buna olumsuz etki ettiğini bulgulamaktadırlar (Deci, Koestner ve Ryan, 2001). Dijital çağın beraberinde getirdiği yeni

sosyal ortamdan dolayı çocukların ödül beklentisi de farklılaşmış bulunmaktadır. Bir çocuk bir oyuncak yerine kolaylıkla internette 1 saat oyun oynamayı tercih eder bir dönemde bulunmaktayız. Burada bireysel farklılıkların da olabileceğine dikkat çekmek gerekir. Dijital ebeveynlerin yeni normale ayak uydurarak çocuklarının bütünsel gelişimini de dikkate alarak ödüllendirme yoluna gitmelerinde yarar olacağı düşünülmektedir. Bu noktada bu çalışmanın ebeveynlerin dijital çağa dair bilişsel esnekliklerinin ne düzeyde olduğu ve çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri olarak nasıl bir yol izlediklerini bütüncül bir şekilde ele almaya katkı sağlayacağı söylenebilir. Ayrıca alandakilere kolaylık sağlayacağı ve ebeveynlerin, dijital ebeveynlik rollerini yerine getirmede kolaylaştırıcı bir etken olacağı düşünülmektedir.

2.3.2 Ceza

Ceza yıkıcı, istenmeyen davranışa verilen tepkidir. Cezalandırma ise problemin tekrar olmama olasılığına karşı alınan bir önlemdir. Davranışçılar: davranış ancak ilerde olma olasılığını azaltırsa süreci ceza olarak tanımlarlar (Özyürek, 2001). Ceza bazen istenmeyene maruz bırakmak veya istenenden mahrum bırakmak şeklinde ayrılabilir. Cezanın sürekli bir değişimi beraberinde getirmediği araştırmalarca vurgulanmaktadır, çocuğun kısa süreli içe kapanması, susması olumlu bir sonuç olarak ele alınmamalıdır. Çünkü çocukta öfke, kin, intikam gibi duygular artış göstermiş olabilmektedir (Yavuzer, 1995). Çocuklar çoğu zaman davranışını tekrar etmek istemediğinden değil de cezanın kendisinden korktuğu için davranış yapmaz. Bu yüzden zamanla ceza da söner. Çocuk cezaya alışabilir, bir şeyden mahrum kalması zamanla onu etkilemez ve istenmeyen davranış sürdürür bazen de cezadan kaçmak için yalan söyleyebilir (Navaro, 2007).

Ceza ve tehditlerin ters etki yaratabilecekleri çoğu eğitimcinin aşına olduğu bir bilgidir ancak her ebeveynin birer eğitimci olmadığı dikkate alındığında bu noktanın biraz daha açıklanmaya ihtiyacı olduğu söylenebilir. Çocukları davranışlarından dolayı uğraştırmak çoğu zaman geçici etki yaratır ve bu geçici itaat çocukları etik bireyler yapmaz. Ceza, öfke-intikam-karşı koyma arzusunu doğurma eğilimindedir. Ayrıca, akılcı bir yol yerine güç tercihi ile ceza yoluna gidilmesi akılcı bir model yerine çocuk bunu güç kullanım modeli olarak ebeveyninden alabilir. İşte bu noktada ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiler zayıflayabilir (Kohn, 1994).

Bacanlı (1998) iki tür cezadan söz etmektedir bunlar;

- Davranışı ortaya çıkaran duruma hoş olmayan bir uyarıcının eklenmesidir ki burada amaç hoşla gitmeyen davranışın önlenmesinin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.
- Davranışı ortaya çıkaran durumdan hoş bir uyarıcı çıkarılır ki burada da bireyin sahip olduğu bir uyarıcıdan mahrum bırakılması şeklinde açıklanmaktadır.

Ceza vermek diğer alternatifler işe yaramadığında başvurulacak son yöntem olmalıdır diyen Başar (1999) da cezanın iki şekilde uygulanabileceği vurgulanmaktadır bunlar;

- İstenmeyen vermek; bir görev, amaç vb.
- İstenenden mahrum bırakmak; bir etkinlikten dışlama veya erteleme şeklinde açıklanmaktadır.

Genel olarak literatür incelendiğinde temelde iki tür cezadan söz edilmektedir bunlar: fiziksel ceza ve duygusal ceza.

2.3.2.1 Fiziksel Ceza

Çocukların zihinsel ve fiziksel olarak acı çekmesine sebep olan fiziksel güç kullanımı gerektiren ceza türü, fiziksel ceza olarak tanımlanmaktadır (Gershoff, 2008). Fiziksel ceza, çocuğun davranışlarını takip etmek veya düzeltmek için acı verici bir güç uygulamak olarak da tanımlanırken bu gücün çocuğu incitme veya sakat bırakma amacı olmadan yapılması gerektiği belirtilmiştir (Straus, 2001). Bitensky (1997) Fiziksel cezanın çocuklar üzerindeki bu olumsuz etkilerinden dolayı Danimarka, Finlandiya, İsrail, Norveç, İsveç gibi ülkelerde bu tür cezalar yasaklandığını aktarmaktadır.

Fiziksel-bedensel cezaların olumsuz etkilerinin yanında çocuklarda saldırganlık (Simons, Lin, & Gordon, 1998), antisosyal ve suçlu davranışlar (Patterson & Stouthamer-Loeber, 1984), akademik başarıda performans düşüşü (Vargas ve diğerleri, 1993), öfke (Grusec ve Goodnow, 1994) gibi daha olumsuz etkilere de sebebiyet verebileceği belirtilmektedir.

Bütün bu olumsuzlukların yanında halen fiziksel cezanın çocukları disipline etmede etkili bir yöntem olduğunu savunan ebeveynler de vardır (Hastings ve Grusec, 1998; Holden, Miller ve Harris, 1999). Bunun üzerine yapılan çalışmalar fiziksel cezanın çocuklara yeni davranışlar öğretmede etkili bir yöntem olduğunu çok sınırlı çalışma desteklemektedir (Baumrind, 1996; Larzelere, 1996). Ancak fiziksel ceza uygulayan ebeveynlerin niteliklerine dikkat çeken araştırmalar bu ebeveynlerin genellikle genç (Dietz, 2000), duygusal sorunları

olan (Conger, Patterson, & Ge, 1995) eğitimsiz (Aybars, 2014) ve otoriter (Mah ve Johnston, 2012) bireyler olduğunu ortaya koymaktadır. Buradan da ebeveynler üzerine daha fazla çalışma yapılmasının önemine dikkat çekilebilir.

Türkiye’de ise ebeveynler çocuklarını geleneksel ödül ve ceza yöntemlerinin aksine çocuk gelişimi ve psikolojisini temele alan yöntemleri kullanma eğiliminde oldukları bildirilmektedir (Aybars, 2014). Bu noktada dijital çağın gerektirdiği dijital ebeveynlik rollerinin bilincinde hareket edecek ebeveynlerin daha güncel bilgiye sahip ve bilişsel esnekliği daha aktif olması büyük önem taşımaktadır.

2.3.2.2 Psikolojik Ceza

Yalnız bırakmak, bağırma, özgürlüğünü kısıtlamak, tehdit, sevgiden vazgeçmek, aşağılama, sövme ve iğneleme gibi cezalar genel olarak psikolojik ceza olarak sınıflandırılmaktadır (Grusec ve Goodnow, 1994; Vissing ve diğerleri, 1991). Bu ceza türü genel olarak çocuklarda öfke, güven sorunu (Grusec ve Goodnow, 1994) ve hatta saldırganlık (Vissing ve diğerleri, 1991) gibi olumsuz davranışsal ve duygusal durumlara sebebiyet vermektedir. Psikolojik cezanın en dikkat çeken yönteminden biri olan yasaklama ve sevgiden vazgeçme fiziksel cezaya göre daha makul görünse de aslında çocukların birçoğunun fiziksel cezayı bu tarz cezalara tercih ettikleri vurgulanmaktadır (Dadds ve ark., 1987).

Literatür incelendiğinde ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma ve ödüllendirme yöntemleri konusunda hala büyük belirsizlikler görülmektedir. Bu noktada özellikle dijital çağın gerektirdiği dijital ebeveynlik rollerini de içine alacak şekilde verilerin elde edildiği çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Dijital çağda ebeveynler, çocuklarına yönelik cezalandırma yöntemlerinde onların fiziksel ve psikolojik sağlığını göz önünde bulundurmalarının bilincinde olmaları önem taşımaktadır. Çünkü internet henüz günümüzdeki kadar yaygın değilken çocuklar genellikle dışarıdan kaynaklı bir davranış ile ceza alıyorlardı ancak dijital çağda artık çoğu vakitlerini dijital araçlarla geçirmektedirler ve sanal ağlar ceza yöntemi olarak elindeki aracı almayı veya kısa süreliğine ondan mahrum bırakmayı zorlaştırmaktadır çünkü kolaylıkla başka bir cihazdan kendi hesabına veya istediği içeriğe ulaşabilir. Bu noktada sağlıklı bir disiplin için, ebeveynlerin dijital ebeveynlik rollerinin gerektirdiği yetkinliklere ulaşarak daha işlevsel ve çocuk ile iletişimlerini en iyi şekilde tutacak bir cezalandırma yöntemini tercih etmeleri büyük bir önem taşımaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın yöntemine, katılımcı grubuna, kullanılan veri toplama araçlarına, veri toplama tekniklerine ve istatistiksel veri analiz sürecine yönelik açıklamalar yer almaktadır.

3.1 Araştırma Yöntemi

Araştırmanın Modeli; Bu araştırma, ebeveynlerin, dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutları (Dijital ihmal, olumsuz model olma, risklerden koruma ve verimli kullanım,) ile bilişsel esneklikleri ve anne-baba cezalandırma ve ödüllendirme yöntemleri arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlayan nicel bir çalışmadır. Bu sebeple araştırmanın modeli, nicel araştırma desenlerinden biri olan ilişkisel tarama modeli olarak belirlenmiştir. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin varlığını ve birlikte değişimin söz konusu olup olmadığını belirlemeye çalışan veya ilişkinin derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2015).

3.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcı grubunu 2023-2024 Eğitim ve Öğretim yılında Antalya ve Hakkâri illeri ile ilçelerinde 18 yaş altı çocuğu olan ebeveynlerden oluşmaktadır. Mevcut çalışmada uygun örnekleme yöntemi ile katılımcılara ulaşılmıştır. Araştırmacının kolayca ulaşabileceği bir örneklemden verilerinin elde edilmesi uygun örnekleme yöntemini oluşturmaktadır (Büyüköztürk vd., 2011). Uygun örnekleme yöntemi “*ulaşılabilir, erişilmesi kolay, araştırmaya hız kazandıran hız, nitelik ve pratiklik kazandırması*” sebebiyle kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmanın bu bölümünde araştırma kapsamında kullanılan Kişisel Bilgi Formu, Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği, Anne-Baba Ödüllendirme ve Cezalandırma Yöntemleri ve Bilişsel Esneklik Envanteri ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu çalışma grubuna katılan ebeveynler ile ilgili bilgilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda katılımcıların anne ya da baba olma durumu, yaş, eğitim düzeyi ve yaşadıkları şehir değişkenleri yer almaktadır. Ayrıca bu formda katılımcıların ilgili bilgileri Tablo 1’ de yer almaktadır.

Tablo 3.3.1.1

Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Demografik Özellikleri

Değişkenler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	201	32,7
Erkek	414	67,3
Yaş		
20-30 yaş arası	98	15,9
29-40 yaş arası	198	32,2
39-50 yaş arası	195	31,7
49-85 yaş arası	124	20,2
Yaşadıkları Şehir		
Antalya	358	58,2
Hakkâri	257	41,8
Öğrenim Durumu		
İlkokul	84	13,7
Ortaokul	163	26,5
Lise	204	33,2
Yüksek Öğretim	164	26,7
Toplam	615	100,0

3.3.2 Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği

Manap ve Durmuş (2020) tarafından geliştirilen Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği, Toplamda 16 madde ve dört alt boyuttan oluşmaktadır alt boyutların her birinde dörder madde vardır. Bunlar; dijital ihmal, olumsuz model olma, risklerden koruma ve verimli kullanımdır. Ölçek beşli Likert tipi derecelendirilmiştir (1 = Hiçbir Zaman, 2 = Nadiren, 3 = Bazen, 4 = Sıklıkla, 5 = Her Zaman). DEFÖ'nün alt boyutları birbirlerinden bağımsız olarak değerlendirilmektedir ve her birinden alınabilecek en düşük puanlar 4, en yüksek puanlar ise 20'dir. Dijital ebeveynlik farkındalığının düşük olduğu, dijital ihmal ve olumsuz model olma alt boyutlarından alınan puanların yüksek olması ile, dijital ebeveynlik farkındalığının yüksek olduğu, risklerden koruma ve verimli kullanım alt boyutlarından alınan puanların yüksek olması ile anlaşılmaktadır.

Ölçeğin AFA (Açımlayıcı Faktör Analizi) ile belirlenen faktör yapısı DFA (Doğrulayıcı faktör Analizi) ile test edilmiş ve faktör yapısının uygun olduğu, ölçeğin geçerli olduğu tespit edilmiştir (Manap ve Durmuş, 2020). Doğrulayıcı faktör analizi uyum indekslerine göre ölçeğin dört faktörlü yapı ile çalışmalarda uygulanabilir olduğunu göstermektedir. Ölçeğin faktör yük değerleri .456 ile .675 arasındadır ve açıkladığı varyans %57,56'dır (Manap ve Durmuş, 2020). DEFÖ'nün güvenirlik bulguları hakkında; Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayıları, dijital ihmal alt boyutu için .79, olumsuz model olma alt boyutu için .80, risklerden koruma alt boyutu için .63, verimli kullanım alt boyutu için .72 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmadaki iç tutarlık güvenirlik analizlerinde Cronbach alfa katsayısı dijital ihmal alt boyutu için .79, olumsuz model olma alt boyutu için .79, risklerden koruma alt boyutu için .80 ve verimli kullanım alt boyutu için de .87 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmadaki analizlerde, dijital ebeveynlik farkındalığına ilişkin alt boyut puanları kullanılmıştır.

3.3.3 Anne-Baba Ödüllendirme ve Cezalandırma Yöntemleri Envanteri-Ebeveyn Formu (ABÖC-E)

Atli ve diğerleri (2020) tarafından geliştirilen Anne-Baba Ödüllendirme ve Cezalandırma Yöntemleri Envanteri, anne-babaların çocuklarına karşı kullandıkları ödüllendirme ve cezalandırma yöntemlerinin neler olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Envanter: beşli likert tipi (1- Hiçbir zaman 5-Her zaman) şeklinde geliştirilmiştir. Envanterde ters puanla kodlanan madde bulunmamaktadır. ABÖC-E formu, İzin Ödül (4 madde), Somut

Ödül (4 madde), Etkinlik Ödül (5 madde), Sözel Ödül (6 madde), Yasaklama Ceza (5 madde), Fiziksel Ceza (5 madde), Sözel Ceza (4 madde) olmak üzere toplamda 33 maddeden oluşmaktadır. Ölçek toplam puan yerine ödül ve ceza alt boyutlarında yer alan maddelerin ortalama değerlerine göre hesaplanır

Çalışmanın nitel aşamasına yaşları 28 ile 57 arasında değişen toplamda 54 ebeveyn ile yapılmıştır. Tüm ebeveynlerin en az bir çocuğu vardı. Çalışmaya katılan ebeveynlerin 31'i (%57,4) anne, 23'ü (%42,6) babadır. Envanterin geliştirilmesi sürecinde, araştırmanın ilk aşamasında, ebeveynler arasındaki ödül ve ceza uygulamalarının neler olabileceğini keşfetmek için ebeveynler ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Daha sonra, elde edilen nitel bulgulara bağlı olarak, ebeveynlerin başvurduğu ödül ve ceza yöntemleri ile ilgili ileriye dönük ölçek maddeleri geliştirilmiştir. Araştırmanın bu nicel aşamasında altı farklı gruptan veri toplanmıştır. Birinci grup, yaşları 29 ile 61 arasında değişen 255 anne (%61) ve 166 baba (%39) olmak üzere toplam 421 ebeveyn den oluşmaktadır. Bu birinci ve ikinci gruplardan elde edilen veriler Ebeveyn Ödül ve Ceza Ölçeği'nin (ABÖC-E) Açıklayıcı Faktör Analizi formu için kullanılmıştır. AFA'da elde edilen yapıyı doğrulamak için kullanılan üçüncü ve dördüncü veri setleri 280 ebeveyn den toplanmıştır. Bu üçüncü gruptaki ebeveynlerin 166'sı anne (%59) ve 114'ü (%41) babaydı, yaşları 28 ile 69 arasındaydı. Birinci ve üçüncü gruptaki toplam 701 (%98,17) ebeveyn ABÖC'ü tamamlarken sadece 13 (%1,83) ebeveyn çoğu maddeyi atlayarak analiz dışı bırakılmıştır. PRPS-P formunun yakınsak ve ıraksak geçerliğini test etmek için 173 ebeveyn den oluşan beşinci gruptan da nicel veriler toplanmıştır. Beşinci grup (n=173) yaşları 28 ile 58 arasında değişen 83 anne (%48) ve 90 babadan (%52) oluşmaktadır.

Araştırmanın ikinci aşamasında geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçlarına göre ABÖC-E (KMO = .83, Bartlett's = 11663,415030, $P < .011$) açıklayıcı faktör analizi için uygundur. ABÖC-E formundaki DFA analizi sonucunda elde edilen değerler yedi faktörlü model için olumlu iyi uyum istatistikleri gösterdi. Tüm faktör yükleri anlamlıydı ($p < .001$).

Geliştirilen taslak form üzerinde açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonucunda Ebeveyn Ödül ve Ceza Ölçeği'nin ABÖC-E formunun yapı geçerliği test edilmiş ve olumlu sonuçlar alınmıştır. Ortaya çıkan form, yedi ortak faktör altında 33 özdeş madde içermektedir. Ayrıca ABÖC-E ölçeğinin yakınsak ve ıraksak geçerliği farklı örneklemeler kullanılarak test edilmiştir. Bu doğrultuda oluşturulan hipotezlerin ispatlandığı görülmüştür. Genel olarak, ulaşılan sonuçlar ABÖC-E'nin geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu göstermektedir

3.3.4 Bilişsel Esneklik Envanteri

Gülüm ve Dağ (2012) tarafından geliştirilen, Bilişsel Esneklik Envanteri Bilişsel Esneklik Envanteri, toplam 20 maddeden oluşan ve beşli Likert tipi (1- Hiç uygun değil, 2- Pek uygun değil, 3- Kararsızım, 4- Uygun, 5-Tamamen uygun) bir yapıdan oluşmaktadır. Ölçekte ters kodlanan maddeler bulunmaktadır (2, 4, 7, 9, 11 ve 17. Maddeler). Ölçek iki alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar, Alternatifler ve Kontrol'dür. Alternatifler alt boyutu 13 maddeden Kontrol alt boyutu ise 7 maddeden oluşmakta ve alt boyutlardan alınabilecek en düşük puan sırasıyla 13 ve 7 iken, en yüksek puan ise 65 ve 35'tir. Ölçeğin bilişsel esneklik toplam puanından alınabilecek en düşük puan 20 iken, en yüksek puan 100'dür. Bilişsel Esneklik Envanterinin tamamı için iç tutarlılık katsayısı 0,90, alt boyutlar için sırasıyla Alternatifler alt boyutu için 0,89 iken, Kontrol alt boyutu için 0,85 olarak belirlenmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda Bilişsel Esneklik Envanterinin güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gülüm ve Dağ, 2012).

3.4 Veri Toplama Teknikleri

Bu araştırmada, Araştırmacı tarafından Bilgilendirilmiş Onam Formu, Kişisel Bilgi Formu, Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği, Anne-Baba Ödüllendirme ve Cezalandırma yöntemleri Ölçeği ve Bilişsel Esneklik Envanteri birleştirilerek bir veri toplama seti oluşturulmuştur. Veriler daha fazla ebeveyne ulaşmak için çevrim içi ortamda Google Formlar kullanılarak toplanmıştır. Veri toplama setinin güvenilir ve doğru bir şekilde doldurulmasına yönelik Bilgilendirilmiş Onam Formunda katılımcılara araştırma hakkında açıklama yapılmıştır. Araştırmanın verileri 2023-2024 Eğitim-Öğretim Yılı Döneminde Antalya ve Hakkâri il ve ilçelerindeki 18 yaş altı çocuğu olan 615 ebeveynden elde edilmiştir.

3.5 Veri Analizi

Araştırmadan ulaşılan verilerin istatistiksel analizi ve çözümleme işlemleri için analizlere başlamadan önce ters kodlanan maddelerin çevirme işlemleri yapılmaktadır. Daha sonra analizlere uygun olan verilerle normallik analizi yapılmıştır. Verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1.5 ile -1.5 arasında (Büyüköztürk, 2012, Tabachnick ve Fidell, 2013) - 2 ile +2 arasında olması (George ve Mallery, 2001; Leech ve diğerleri, 2005) verilerin normal dağıldığını göstermektedir. Verilerin ilgili katsayıları +1.5 ile -1.5 arasında olduğundan araştırmada kullanılacak testlerin parametrik testler olması uygun görülmüştür. Araştırmada

kullanılacak testlerin bütün alt boyutlarının basıklık (Kurtosis) ve çarpıklık (Skewness) değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 3.5.1

Normal Dağılım Değerleri

	Skewness	Kurtosis
Olumsuz Model Olma Alt boyutu	,770	,130
Dijital ihmal Alt boyutu	-,121	-,777
Verimli Kullanım Alt boyutu	-,610	-,197
Risklerden Koruma Alt boyutu	,301	-,627
İzin Ödül Alt boyutu	-,988	,884
Somut Ödül Alt boyutu	-,276	,289
Etkinlik Ödül Alt boyutu	,567	,098
Sözel Ödül Alt boyutu	-,516	,331
Yasaklama Ceza Alt boyutu	-,052	-,617
Fiziksel Ceza Alt boyutu	1,323	1,658
Sözel Ceza Alt boyutu	,249	,256
Kontrol Alt boyutu	,002	-,757
Alternatifler Alt boyutu	-1,054	,587

Tablo 2’ ye bakıldığında verilerin analizinde verilerin normal dağılımda olduğu görülmüştür. Bu nedenle parametrik test gruplarından Bağımsız Gruplarda t-testi ve One-Way ANOVA testi kullanılmıştır. Üç ölçeğinde cinsiyet ve yaşanan şehir değişkenleri açısından anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit etmek için t-testi kullanılmıştır. Ayrıca yaş ve öğrenim durumları değişkenlerine göre anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit etmek için de tek yönlü varyans analiz yöntemi (ANOVA) kullanılmıştır. Normal dağılım gösterip eşit örneklem sayısı olmadığı gruplar için Post Hoc Tests grubundan Bonferroni testi (Kayri, 2009), Normal dağılım göstermeyen gruplar için de Games- Howell testi incelenmiştir (Lee ve Lee, 2020). Son olarak ölçekler arasındaki ilişki Pearson Korelasyon testi analizi yapılarak elde edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmaya katılan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıkları, bilişsel esneklik düzeyleri ve Anne- Baba ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri arasındaki ilişki çeşitli değişkenler açısından ele alınmaktadır. Elde edilen veriler analiz edilerek ana amaç ve alt problemlere ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmaya katılan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıkları, ölçeğin alt boyutlarının çeşitli bağımsız değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.1.1

Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Alt Boyutlarının Cinsiyete ve Yaşanılan Şehir Değişkenlerine Göre T- Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Değişkenler	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t testi	
						t	p
Olumsuz Model Olma	Cinsiyet	Kadın	201	2,03	,81	1,374	,170
		Erkek	414	1,93	,86		
	Şehir	Antalya	358	1,90	,81	-2,004	,046
		Hakkâri	257	2,04	,88		
Dijital ihmal	Cinsiyet	Kadın	201	3,13	,91	3,778	,000
		Erkek	414	2,82	1,01		
	Şehir	Antalya	358	2,85	,97	-2,106	,036
		Hakkâri	257	3,08	,99		
Verimli Kullanım	Cinsiyet	Kadın	201	3,74	,88	5,985	,000
		Erkek	414	3,23	1,03		
	Şehir	Antalya	358	3,35	1,02	-1,349	,178
		Hakkâri	257	3,47	,99		
Risklerden Koruma	Cinsiyet	Kadın	201	2,82	1,04	5,121	,000
		Erkek	414	2,37	1,00		
	Şehir	Antalya	358	2,49	1,06	-,743	,458
		Hakkâri	257	2,56	1,00		

p <0,05*

Tablo 3 incelendiğinde dijital ebeveynlik farkındalığının alt boyutlarından, olumsuz model olma ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ancak Dijital ihmal, Verimli kullanım ve Risklerden koruma alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı

bir farklılık görülmektedir ($p<0,05$). Ayrıca bu anlamlı farklılık üç alt boyutta da kadınlarda erkeklerden daha fazla farklılaştığı görülmektedir. Diğer yandan dijital ebeveynlik farkındalığının alt boyutları ile yaşanan şehir değişkeni arasındaki ilişkiye bakıldığında; verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyutları ile şehir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Ancak olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyutları ile şehir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p<0,05$). Ve her iki alt boyutta da Hakkari’de yaşayan ebeveynlerin Antalya’da yaşayan ebeveynlere göre daha fazla olumsuz model oldukları ve daha fazla dijital ihmal gösterdikleri görülmektedir.

Tablo 4.1.2

Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ebeveynlerin Yaş Gruplarına Göre ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Anlamlılık
Olumsuz Model Olma	20-30 yaş arası (1)	98	1,90	,77	14,751	,000	2-1 2-3 2-4
	29-40 yaş arası (2)	198	2,25	,85			
	39-50 yaş arası (3)	195	1,90	,75			
	49-85 yaş arası (4)	124	1,65	,89			
	Total	615	1,96	,84			
Risklerden Koruma	20-30 yaş arası (1)	98	3,19	,89	46,301	,000	1-3 1-4 2-3 2-4
	29-40 yaş arası (2)	198	2,83	,95			
	39-50 yaş arası (3)	195	2,24	,90			
	49-85 yaş arası (4)	124	1,93	1,01			
	Total	615	2,52	1,04			
Dijital ihmal	20-30 yaş arası (1)	98	2,92	,99	10,674	,000	2-3 2-4
	29-40 yaş arası (2)	198	3,21	,90			
	39-50 yaş arası (3)	195	2,81	,94			
	49-85 yaş arası (4)	124	2,63	1,06			
	Total	615	2,92	,99			
Verimli Kullanım	20-30 yaş arası (1)	98	3,74	,90	34,314	,000	1-3 1-4 2-3 2-4 3-4
	29-40 yaş arası (2)	198	3,72	,81			
	39-50 yaş arası (3)	195	3,34	,99			
	49-85 yaş arası (4)	124	2,71	1,06			
	Total	615	3,40	1,01			

p <0,05*

Tablo 4 incelendiğinde dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutları ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p < 0,05$). Olumsuz model olma alt boyutunda, 29-40 yaş arasında yer alan ebeveynlerin 20-30, 39-50 ve 49-85 yaş aralığında bulunan ebeveynlere göre daha fazla olumsuz model oldukları görülmektedir. Risklerden koruma alt boyutunda ise, 20-30 ve 29-40 yaş aralığında bulunan ebeveynlerin 39-50 ve 49-85 yaş aralığında bulunan ebeveynlere göre daha fazla risklerden koruma gösterdikleri görülmektedir. Dijital ihmal alt boyutunda ise, 29-40 yaş aralığındaki ebeveynlerin 39-50 ve 49-85 yaş aralığında bulunan ebeveynlere göre daha fazla dijital ihmal gösterdikleri görülmektedir. Verimli kullanım alt boyutunda ise, 20-30 ve 29-40 yaş aralığında bulunan ebeveynlerin 39-50 ve 49-85 yaş aralığında bulunan ebeveynlere göre daha fazla verimli kullanım gösterdikleri görülmektedir, ayrıca 39-50 yaş aralığında bulunan ebeveynlerin de 49-85 yaş aralığında bulunan ebeveynlere göre daha fazla verimli kullanım gösterdikleri görülmektedir.

Tablo 4.1.3

Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ebeveynlerin Mezuniyet Durumlarına Göre ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Mezuniyet	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Anlamlılık
Olumsuz Model Olma	İlkokul (1)	84	1,58	,73	8,661	,000	
	Ortaokul (2)	163	1,98	,91			2-1
	Lise (3)	204	2,13	,87			3-1
	Yüksek Öğr. (4)	164	1,93	,73			4-1
	Total	615	1,96	,84			
Verimli Kullanım	İlkokul (1)	84	2,37	,95	63,192	,000	2-1
	Ortaokul (2)	163	3,26	1,03			3-1
	Lise (3)	204	3,46	,87			4-1
	Yüksek Öğr. (4)	164	3,99	,70			4-2
	Total	615	3,40	1,01			4-3
Dijital ihmal	İlkokul (1)	84	2,28	,92	15,364	,000	
	Ortaokul (2)	163	2,92	,98			2-1
	Lise (3)	204	3,07	,96			3-1
	Yüksek Öğr. (4)	164	3,05	,93			4-1
	Total	615	2,92	,99			
Risklerden Koruma	İlkokul (1)	84	1,78	,85	53,417	,000	3-1
	Ortaokul (2)	163	2,13	,95			3-2
	Lise (3)	204	2,63	,94			4-1
	Yüksek Öğr. (4)	164	3,14	,91			4-2
	Total	615	2,59	1,04			4-3

$p < 0,05^*$

Tablo 5 incelendiğinde, dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutları ile mezuniyet değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p < 0,05$). Olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyutlarında ilkököl mezunu ebeveynlerin ortaokul, lise ve yüksek öğretim mezunlarına göre daha az olumsuz model oldukları ve dijital ihmal gösterdikleri görülmektedir. Verimli kullanım alt boyutunda ise, ortaokul ve lise mezunu ebeveynlerin ilkököl mezunu ebeveynlerden daha fazla verimli kullanım gösterdikleri görülmektedir. Risklerden koruma alt boyutunda ise lise mezunu ebeveynlerin ilkököl ve ortaokul ebeveynlerinden daha fazla risklerden koruma gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca hem verimli kullanım hem de risklerden koruma alt boyutlarında yüksek öğretim mezunu ebeveynlerin diğer üç mezun grubundan da daha fazla verimli kullanım ve risklerden koruma gösterdikleri görülmektedir.

4.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmaya katılan ebeveynlerin, Anne-Baba Ödüllendirme Yöntemleri çeşitli bağımsız değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.2.1

Ebeveynlerin, Anne- Baba Ödüllendirme Yöntemleri Puanlarının Cinsiyete ve Yaşanılan Şehir Değişkenlerine Göre T-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Değişkenler	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t testi	
						t	p
İzin Ödül	Cinsiyet	Kadın	201	2,98	,84	-,743	,457
		Erkek	414	3,04	,89		
	Şehir	Antalya	358	3,01	,86	-,154	,878
		Hakkâri	257	3,03	,90		
Somut Ödül	Cinsiyet	Kadın	201	2,65	,76	-1,514	,131
		Erkek	414	2,75	,80		
	Şehir	Antalya	358	2,73	,74	,581	,561
		Hakkâri	257	2,69	,85		
Etkinlik Ödül	Cinsiyet	Kadın	201	1,69	1,01	-,274	,784
		Erkek	414	1,72	,91		
	Şehir	Antalya	358	1,87	,95	5,040	,000
		Hakkâri	257	1,49	,90		
Sözel Ödül	Cinsiyet	Kadın	201	3,32	,64	6,844	,000
		Erkek	414	2,91	,71		
	Şehir	Antalya	358	2,95	,69	-4,000	,000
		Hakkâri	257	3,18	,73		

$p < 0,05^*$

Tablo 6 incelendiğinde ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden izin ödül, somut ödül ve etkinlik ödül alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülüyorken, sözel ödül alt boyutu ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$). Yani sözel ödüllendirmede kadınların erkeklerden daha fazla sözel ödül yöntemini kullandıkları görülmektedir. Ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden izin ödül ve somut ödül alt boyutları ile şehir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Ancak etkinlik ödül ve sözel ödül alt boyutları ile yaşanan şehir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$). Ayrıca etkinlik ödülde Antalya’da yaşayan ebeveynlerin Hakkari’de yaşayan ebeveynlere göre çocuklarını ödüllendirmede daha fazla etkinlik ödül yöntemini kullandıkları görülmektedir, ancak sözel ödül alt boyutunda Hakkari’de yaşayan ebeveynlerin Antalya’da yaşayan ebeveynlere göre daha fazla sözel ödüllendirme yöntemine başvurdukları görülmektedir.

Tablo 4.2.2

Ebeveynlerin, Anne- Baba Ödüllendirme Yöntemleri Puanlarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Alt boyutlar	Yaş Grupları	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Anlamlılık
İzin Ödül	20-30 yaş arası (1)	98	2,31	,95	33,054	,000	2-1 3-1 4-1
	29-40 yaş arası (2)	198	3,01	,82			
	39-50 yaş arası (3)	195	3,26	,74			
	49-85 yaş arası (4)	124	3,22	,80			
	Total	615	3,02	,87			
Somut Ödül	20-30 yaş arası (1)	98	2,38	,74	8,193	,000	2-1 3-1 4-1
	29-40 yaş arası (2)	198	2,71	,68			
	39-50 yaş arası (3)	195	2,83	,83			
	49-85 yaş arası (4)	124	2,81	,85			
	Total	615	2,72	,79			
Etkinlik Ödül	20-30 yaş arası (1)	98	1,36	,80	5,506	,001	2-1 3-1 4-1
	29-40 yaş arası (2)	198	1,73	,91			
	39-50 yaş arası (3)	195	1,81	,89			
	49-85 yaş arası (4)	124	1,79	1,11			
	Total	615	1,71	,95			

Alt boyutlar	Yaş Grupları	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Anlamlılık
Sözel Ödül	20-30 yaş arası (1)	98	3,35	,59	19,931	,000	1-3 1-4 2-3 2-4
	29-40 yaş arası (2)	198	3,20	,60			
	39-50 yaş arası (3)	195	2,93	,72			
	49-85 yaş arası (4)	124	2,74	,80			
	Total	615	3,05	,71			

p<0,05*

Tablo 7 incelendiğinde, ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p<0,05$). İzin ödülde, somut ödülde ve etkinlik ödülde 29-40 yaş arası, 39-50 yaş arası ve 49-85 yaş arasındaki ebeveynlerin 20-30 yaş aralığındaki ebeveynlerden daha fazla izin ödül, somut ödül ve etkinlik ödül yöntemini kullandıkları görülmektedir. Sözel ödül alt boyutunda ise 20-30 yaş arası ve 29-40 yaş arasındaki ebeveynlerin 39-50 ve 49-85 yaş arasındaki ebeveynlerden daha fazla sözel ödül yöntemini kullandıkları görülmektedir.

Tablo 4.2.3

Ebeveynlerin, Anne- Baba Ödüllendirme Yöntemleri Puanlarının Mezuniyet Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Mezuniyet	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Anlamlılık
İzin Ödül	İlkokul (1)	84	2,96	,96	6,376	,000	2-4
	Ortaokul (2)	163	3,25	,79			
	Lise (3)	204	3,00	,87			
	Yüksek Öğr. (4)	164	2,84	,87			
	Total	615	3,02	,87			
Somut Ödül	İlkokul (1)	84	2,70	,98	3,950	,008	2-4
	Ortaokul (2)	163	2,89	,85			
	Lise (3)	204	2,68	,70			
	Yüksek Öğr. (4)	164	2,60	,68			
	Total	615	2,72	,79			
Etkinlik Ödül	İlkokul (1)	84	1,77	1,18	,854	,465	
	Ortaokul (2)	163	1,73	1,05			
	Lise (3)	204	1,63	,86			
	Yüksek Öğr. (4)	164	1,77	,79			
	Total	615	1,71	,95			
Sözel Ödül	İlkokul (1)	84	2,77	1,01	6,635	,000	4-1
	Ortaokul (2)	163	3,03	,74			
	Lise (3)	204	3,05	,61			
	Yüksek Öğr. (4)	164	3,19	,58			
	Total	615	3,05	,71			

p<0,05*

Tablo 8 incelendiğinde, ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemi ile mezuniyet değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p<0,05$). İzin ödül ve somut ödül alt boyutlarında ortaokul mezunu ebeveynlerin yüksek öğretim mezunu ebeveynlerden daha fazla izin ödül ve somut ödül yöntemine başvurdıkları görülmektedir. Sözel ödül alt boyutunda ise yüksek öğretim mezunu ebeveynlerin ilkökul mezunu ebeveynlerden daha fazla sözel ödül yöntemini kullandıkları görülmektedir.

4.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmaya katılan ebeveynlerin, Anne-Baba Cezalandırma Yöntemleri çeşitli bağımsız değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.3.1

Ebeveynlerin, Anne- Baba Cezalandırma yöntemleri puanlarının cinsiyete ve yaşanan şehir değişkenlerine göre t-testi sonuçları

Alt Boyutlar	Değişkenler	Gruplar	N	X	Ss	t testi	
						t	p
Yasaklama Ceza	Cinsiyet	Kadın	201	1,79	1,12	-2,310	,021
		Erkek	414	1,99	1,03		
	Şehir	Antalya	358	1,88	1,07	-1,440	,150
		Hakkâri	257	2,00	1,05		
Fiziksel Ceza	Cinsiyet	Kadın	201	,65	,76	-1,774	,077
		Erkek	414	,78	,84		
	Şehir	Antalya	358	,74	,86	,193	,847
		Hakkâri	257	,73	,77		
Sözel Ceza	Cinsiyet	Kadın	201	1,10	,73	-2,682	,008
		Erkek	414	1,28	,83		
	Şehir	Antalya	358	1,21	,79	-,350	,726
		Hakkâri	257	1,23	,81		

p<0,05*

Tablo 9 incelendiğinde, ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p<0,05$). Yasaklama ceza ve sözel ceza alt boyutlarında erkekler kadınlara göre daha fazla yasaklama ve sözel ceza yöntemlerini kullandıkları görülmektedir. Fiziksel ceza alt boyutunda ise cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık

görülmemektedir. Ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemleri ile yaşanan şehir değişkeni arasında herhangi anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.

Tablo 4.3.2

Ebeveynlerin, Anne- Baba Cezalandırma Yöntemleri Puanlarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Anlamlılık
Yasaklama Ceza	20-30 yaş arası (1)	98	2,06	1,05	2,135	,095	
	29-40 yaş arası (2)	198	2,02	,98			
	39-50 yaş arası (3)	195	1,87	1,03			
	49-85 yaş arası (4)	124	1,77	1,22			
	Total	615	1,93	1,06			
Fiziksel Ceza	20-30 yaş arası (1)	98	,44	,66	6,812	,000	3-1 4-1
	29-40 yaş arası (2)	198	,69	,80			
	39-50 yaş arası (3)	195	,85	,84			
	49-85 yaş arası (4)	124	,86	,87			
	Total	615	,74	,82			
Sözel Ceza	20-30 yaş arası (1)	98	,69	,63	23,717	,000	2-1 3-1 4-1 4-2
	29-40 yaş arası (2)	198	1,19	,72			
	39-50 yaş arası (3)	195	1,32	,75			
	49-85 yaş arası (4)	124	1,52	,92			
	Total	615	1,22	,80			

p<0,05*

Tablo 10 incelendiğinde, ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir (p<0,05). Yasaklama ceza alt boyutu ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Ancak Fiziksel ceza alt boyutunda 39-50 yaş arası ve 49-85 yaş arasındaki ebeveynlerin 20-30 yaş arasındaki ebeveynlerden daha fazla fiziksel ceza yöntemini kullandıkları görülmektedir. Sözel ceza alt boyutunda ise 29-40 yaş arası, 39-50 yaş arası ve 49-85 yaş arası ebeveynlerin 20-30 yaş arasındaki ebeveynlerden daha fazla sözel ceza yöntemini kullandıkları görülmektedir. Ayrıca 49-85 yaş

arasındaki ebeveynlerin 29-40 yaş arasındaki ebeveynlerden de daha fazla sözel ceza yöntemini kullandıkları görülmektedir.

Tablo 4.3.3

Ebeveynlerin, Anne- Baba Cezalandırma Yöntemleri Puanlarının Mezuniyet Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Mezuniyet	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Anlamlılık
Yasaklama Ceza	İlkokul (1)	84	1,64	1,20	5,561	,001	3-1
	Ortaokul (2)	163	1,90	1,04			
	Lise (3)	204	2,15	1,02			
	Yüksek Öğr. (4)	164	1,83	1,01			
	Total	615	1,93	1,06			
Fiziksel Ceza	İlkokul (1)	84	,75	,81	9,603	,000	2-4 3-4
	Ortaokul (2)	163	,94	,89			
	Lise (3)	204	,78	,84			
	Yüksek Öğr. (4)	164	,47	,65			
	Total	615	,74	,82			
Sözel Ceza	İlkokul (1)	84	1,40	,93	11,568	,000	1-4 2-4 3-4
	Ortaokul (2)	163	1,38	,82			
	Lise (3)	204	1,25	,76			
	Yüksek Öğr. (4)	164	,93	,68			
	Total	615	1,22	,80			

p<0,05*

Tablo 11 incelendiğinde, ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemleri ile mezuniyet değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p<0,05$). Yasaklama ceza alt boyutunda lise mezunu ebeveynlerin ilkokul mezunu ebeveynlerden daha fazla yasaklama ceza yöntemini kullandıkları görülmektedir. Fiziksel ceza alt boyunda ise ortaokul ve lise mezunu ebeveynlerin yüksek öğretim mezunu ebeveynlerden daha fazla fiziksel ceza yöntemini kullandıkları görülmektedir. Sözel ceza alt boyutunda ise ilkokul, ortaokul ve lise mezunu ebeveynlerin yüksek öğretim mezunu ebeveynlerden daha fazla sözel ceza yöntemini kullandıkları görülmektedir.

4.4 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmaya katılan ebeveynlerin, Bilişsel esneklikleri çeşitli bağımsız değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.4.1

Ebeveynlerin, Bilişsel Esneklik Puanlarının Cinsiyete ve Yaşanılan Şehir Değişkenlerine Göre T-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Kategori	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	t testi	
						t	p
Bilişsel Esneklik	Cinsiyet	Kadın	201	3,60	,72	2,567	,010
		Erkek	414	3,45	,72		
	Şehir	Antalya	358	3,45	,72	-2,114	,035
		Hakkâri	257	3,57	,72		

p<0,05*

Tablo 12 incelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin bilişsel esneklikleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$). Ayrıca kadınların erkeklerden daha fazla bilişsel esneklik gösterdikleri görülmektedir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin bilişsel esneklikleri ile yaşanılan şehir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$). Ayrıca Hakkâri ilinde yaşayan ebeveynlerin Antalya ilinde yaşayan ebeveynlerden daha fazla bilişsel esneklik gösterdikleri görülmektedir.

Tablo 4.4.2

Ebeveynlerin, Bilişsel Esneklik Puanlarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek	Yaş Grupları	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Anlamlılık
Bilişsel Esneklik	20-30 yaş arası (1)	98	3,77	,62	19,720	,000	1-4 2-4 3-4
	29-40 yaş arası (2)	198	3,58	,66			
	39-50 yaş arası (3)	195	3,53	,74			
	49-85 yaş arası (4)	124	3,10	,706			
	Total	615	3,50	,72			

p<0,05*

Tablo 13 incelendiğinde, araştırmaya katılan ebeveynlerin bilişsel esneklikleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$). Araştırmada 20-30 yaş arası, 29-40 yaş arası ve 39-50 yaş arası ebeveynlerin 49-85 yaş arasındaki ebeveynlerden daha fazla bilişsel esneklik gösterdikleri görülmektedir.

Tablo 4.4.3

Ebeveynlerin, Bilişsel Esneklik Puanlarının Mezuniyet Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek	Mezuniyet	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Anlamlılık
Bilişsel Esneklik	İlkokul (1)	84	3,08	,68	22,607	,000	3-1
	Ortaokul (2)	163	3,39	,76			4-1
	Lise (3)	204	3,52	,71			4-2
	Yüksek Öğr. (4)	164	3,80	,57			4-3
	Total	615	3,50	,72			

p<0,05*

Tablo 14 incelendiğinde, araştırmaya katılan ebeveynlerin bilişsel esneklikleri ile mezuniyet değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p<0,05$). Araştırmada lise mezunu olan ebeveynler ortaokul mezunu olan ebeveynlerden daha fazla bilişsel esneklik gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca yüksek öğretim mezunu ebeveynlerin ilkokul, ortaokul ve lise mezunu ebeveynlerden daha fazla bilişsel esneklik gösterdikleri görülmektedir.

4.5 Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmaya katılan ebeveynlerin, dijital ebeveynlik farkındalıkları ile bilişsel esneklikleri ve çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri arasındaki ilişkileri açıklayan PEARSON Korelasyon analizine yer verilmiştir.

Tablo 4.5.1

Ebeveynlerin, Dijital Ebeveynlik Farkındalıkları ile Bilişsel Esneklikleri ve Çocuklarını Ödüllendirme ve Cezalandırma Yöntemleri Arasındaki İlişkiyi Açıklayan PEARSON Korelasyon Analizi.

Alt Boyutlar		İzin Ödül	Somut Ödül	Etkinlik Ödül	Sözel Ödül	Yasaklama Ceza	Fiziksel Ceza	Sözel Ceza	Bilişsel Esneklik
Olumsuz Model Olma	Pearson r	,241*	,021	,023	,002	,026	,110*	,178*	-,148*
	p	,000	,595	,570	,965	,518	,007	,000	,000
	n	615	615	615	615	615	615	615	615
Dijital ihmal	Pearson r	,359*	,078	-,053	,025	-,029	-,041	,170*	-,066
	p	,000	,053	,193	,542	,466	,310	,000	,103
	n	615	615	615	615	615	615	615	615
Verimli Kullanım	Pearson r	,097*	,050	-,001	,318*	-,119*	-,194*	-,099*	,591*
	p	,016	,215	,972	,000	,003	,000	,014	,000
	n	615	615	615	615	615	615	615	615
Risklerden Koruma	Pearson r	-,159*	-,051	,083*	,371*	-,029	-,081*	-,203*	,538*
	p	,000	,211	,040	,000	,471	,045	,000	,000
	n	615	615	615	615	615	615	615	615
Bilişsel Esneklik	Pearson r	-,129*	-,013	,008	,308*	-,111*	-,189*	-,222*	1
	p	,001	,751	,843	,000	,006	,000	,000	
	n	615	615	615	615	615	615	615	615

*p<0,05, r = Pearson korelasyon katsayısı, p= Pearson anlamlılık değeri, n= Toplam ebeveyn sayısı

Tablo 15 incelendiğinde, dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Olumsuz model olma” ile ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “izin ödül” alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır (p<0.05).

Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Olumsuz model olma” ile ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemlerinden “Fiziksel ceza” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır (p<0.05).

Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Olumsuz model olma” ile ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleri” arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü ilişki bulunmaktadır (p<0.05).

Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Dijital ihmal” ile ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödül” alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır (p<0.05).

Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Dijital ihmal” ile ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemlerinden “Sözel ceza” alt boyutu arasında da istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Verimli kullanım” ile ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödül” ve “Sözel ödül” alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Verimli kullanım” ile ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemlerinden “Yasaklama ceza”, “Fiziksel ceza” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Verimli kullanım” ile ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleri” arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Risklerden koruma” ile ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödül” alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü ilişki, “Etkinlik ödül” ve “Sözel ödül” alt boyutları arasında ise pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Risklerden koruma” ile ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemlerinden “Fiziksel ceza” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında negatif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleri” ile çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödül” alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü, “Sözel ödül” alt boyutu arasında ise pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleri” ile çocuklarını cezalandırma yöntemlerinden “Yasaklama ceza”, “Fiziksel ceza” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan ulaşılan bulgulara göre sonuçlar tartışılmış ve önerilere yer verilmiştir. Tartışma başlıklarına, ebeveynlerin; dijital ebeveynlik farkındalıkları, Anne-baba ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri ile bilişsel esneklikleri sıralamasına dayalı olarak yer verilmiştir.

5.1 Tartışma

5.1.1 Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Farkındalıklarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik farkındalıkları ve anne-baba ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri ile bilişsel esneklikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesini amaçlayan bu çalışmanın verileri: Antalya ve Hakkâri ilinde yaşayan ve 18 yaş altı çocuğu olan ebeveynlerden elde edilmiştir. Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeğinin dört alt boyutu (Olumsuz model olma, dijital ihmal, verimli kullanım ve risklerden koruma) ile cinsiyet, yaş, yaşanan şehir ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre nasıl farklılaşıp farklılaşmadığı literatürdeki bulgular ile tartışılacaktır. Dijital ebeveynlik çalışmalarının henüz 2018'den beri yoğunluk kazanmasından verilerin toplanmasında kullanılabilecek kaynaklar çok sınırlı sayıda bulunmaktadır (Manap ve Durmuş, 2020).

Literatür incelendiğinde ebeveynlik çalışmalarının okul öncesi ve ergenlik döneminde çocuğu olan ebeveynlere yoğunlaşıyorken daha az sayıda araştırma da ilkököl ve ortaoköl döneminde çocuğu olan ebeveynler ile yapılmıştır (Kaya ve Mutlu, 2021). Her yaş döneminin kendine has nitelikler taşıyabileceğı kabul edilmektedir ancak teknoloji söz konusu olduğunda ve konu ebeveyn olduğunda biraz daha aralığı geniş tutmak gerekebiliyor çünkü tek çocuklu aile sayısı çok az iken farklı kademelerde okuyan çocukları olan ebeveynleri kapsayacak çalışmalar önem kazanabilmektedir. Bu yönüyle bu çalışmanın 18 yaş altı çocuğu olan ebeveynleri dahil etmesi ebeveynler açısından daha kapsamlı ve yararlı olacağı düşünülmüştür. Ebeveynlerin Dijital ebeveynlik farkındalıklarının toplam bir değerlendirmesini yapamadığımızdan dört alt boyutunun (dijital ihmal, olumsuz model olma, risklerden koruma ve verimli kullanım) her birini ayrı ayrı tartışmamız gerekmektedir.

Araştırmada dijital ebeveynlik farkındalığının cinsiyete dayalı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde “olumsuz model olma” alt boyutunda herhangi bir farklılaşma görülüyorken “dijital ihmal”, “risklerden koruma” ve “verimli kullanım” alt boyutlarında anneler lehine anlamlı bir farklılaşma görülmektedir. Bu farklılaşmanın araştırmanın geniş yaş aralığını ve farklı okul kademelerinden çocuklara sahip ebeveynleri kapsamamasından etkilendiği düşünülmektedir.

Araştırma sonucunun, Manap’ın (2020) de yaptığı çalışmada “verimli kullanım” ve “risklerden koruma” alt boyutlarından alınan puanların düzeylerinin kadınlar lehine farklılaşması ile paralel iken olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyutlarında erkekler lehine farklılaşması ile paralellik göstermemektedir. Dijital ihmal ve olumsuz model olma alt boyutlarındaki sonuçların farklı olması, Manap’ın araştırmanın çalışma grubunu ilkökula giden çocuğa sahip ebeveynler ile sınırlandırılmış olması ve sadece 12 ebeveyn ile nitel çalışma yapmış olmasından etkilendiği düşünülmektedir.

Başka bir çalışmada cinsiyete dayalı herhangi bir farklılaşma belirlenmemiştir. Kütük (2023) 7-11 yaş arası çocuğu olan ebeveynler ile yapmış olduğu bu çalışma sonucunda Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik farkındalıkları “olumsuz model”, “dijital ihmal”, “verimli kullanım” ve “risklerden koruma” alt boyut puanları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Bu sonucun araştırma verilerinin sadece 7-11 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynleri dikkate almasından etkilendiği düşünülmektedir.

Genel olarak alanyazın incelendiğinde yapılan bir çalışmada annelerin “olumsuz model olma” ve “dijital ihmal” alt boyut düzeylerinin babalardan daha düşük olduğu, “verimli kullanım” ve “risklerden koruma” alt boyutu düzeylerinin ise babalardan daha yüksek olduğu sonucunu belirlemiştir (Keleşoğlu ve Karduz, 2020). Ayrıca bir başka çalışmada annelerin babalara göre dijital ebeveynlik farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu çıkan sonuçlar arasındadır (Manap ve Durmuş, 2021). Ülkemizde yapılan çalışmaların sonucunda annelerin babalara oranla dijital ebeveynlik farkındalıklarının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Kennedy 2011, Redmiles 2018, Dulkadir Yaman 2019). Bir başka çalışma sonucunda babaların dijital ebeveynlik farkındalık düzeylerinin daha düşük olduğu ortaya çıkmış ve bunun sebebi erkeklerin dijital araçlara olan bağımlılıklarının daha yüksek olması ile açıklanmıştır (Ersoy ve Arseven, 2021). Bu bulguları destekleyen başka bir çalışmada annelerin olumsuz model olma, dijital ihmal ve verimli kullanma düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu, risklerden koruma düzeyinin ise daha düşük olduğu çalışmalar da bulunmaktadır (Bostancı ve Çakır, 2022). Olumsuz model olma alt boyutunun daha yüksek

ıkması ise annelerin çocuklarıyla dijital ortamlarda geçirmiş oldukları zamanlarda dijital ortamları yalnızca çocuğu oyalamak için kullanmaları, çocuğu sürece bilinçli bir şekilde katmamaları olarak açıklanmaktadır (Chaudron ve Beutel, 2015). Annelerin babalara göre dijital araçları daha verimli kullandığı bulgusunu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Keleşoğlu ve Karduz, 2020). Annelerin verimli kullanma alt boyutunun daha yüksek çıkması ise çocuklarıyla dijital platformdaki durumlarla ilgili babalara göre daha fazla bilgi vermeleri ile ilişkilendirilmektedir (Anderson, 2016).

Genel olarak “verimli kullanım” ve risklerden koruma” alt boyut puanlarının kadınlarda erkeklere oranla daha yüksek olması araştırmamızı destekler nitelikte görülmektedir. “Olumsuz model olma” ve “dijital ihmal” alt boyut puanlarının cinsiyete dayalı olarak araştırmadan araştırmaya farklılaştığı görülmektedir. Bunun, yapılan araştırmalarda sınırlı bir okul döneminde çocuğu olan ebeveynleri dikkate almış olmanın bütüncül bir sonuç elde etmeyi sınırlandırdığı düşünülmektedir.

Araştırmada dijital ebeveynlik farkındalığının yaşa dayalı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutları ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir: “Olumsuz model olma” ve “Dijital ihmal” alt boyutlarında, 29-40 yaş arasında yer alan ebeveynlerin diğer yaş aralığında bulunan ebeveynlere göre daha fazla olumsuz model oldukları ve dijital ihmal gösterdikleri görülmektedir. “Risklerden koruma” ve “Verimli kullanım” alt boyutlarında ise, 20-30 ve 29-40 yaş aralığında bulunan ebeveynlerin 39-50 ve 49-85 yaş aralığında bulunan ebeveynlere göre daha fazla risklerden koruma ve verimli kullanım gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca 39-50 yaş aralığında bulunan ebeveynlerin de 49-85 yaş aralığında bulunan ebeveynlere göre daha fazla verimli kullanım gösterdikleri görülmektedir. Bu farklılaşmaların oluşmasında, daha genç yaşta olan anne-babaların dijital teknolojilere daha fazla hâkim olmalarının katkı sağladığı düşünülmektedir.

Literatüre baktığımızda dijital ebeveynlik farkındalığı yaş gruplarına dayalı olarak değerlendirildiğinde teknolojik araçların kullanma oranı değişmektedir. Özellikle ergenlikle birlikte sık kullanımın artmaktadır ve genel olarak da dijital araç kullanım becerilerinin ise yaşlandıkça düştüğü bilinmektedir. (şad ve Durmuş, 2017; Oh ve Reeves, 2014; Sprenger, 2010) ayrıca ebeveynlerde yaş küçüldükçe risklerden koruma düzeyinin artmasına yönelik verilerin alanyazı ile desteklendiği görülmektedir.

Başka bir çalışmada yaş değişkeni ile dijital ebeveynlik farkındalığı arasında anlamlı bir farklılaşma belirlenmemiştir. Kütük (2023) 7-11 yaş arası çocuğu olan ebeveynler ile yapmış olduğu bu çalışmada; Ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarının “olumsuz model”, “dijital ihmal”, “verimli kullanım” ve “risklerden koruma” alt boyut puanları ile yaşları arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir.

Yaş faktörü söz konusu olduğunda özellikle dijital teknolojiler ile iç içe bir yaşam için dijital okuryazarlık becerisinin yeterli düzeyde olması gerekmektedir. Yaş ve dijital okuryazarlık ters orantılı olabilmektedir. Dolayısıyla yaş ilerledikçe dijital okuryazarlık da düşmektedir böylece dijital ebeveynlik rollerini tamamıyla yerine getirilmesi de sınırlanmaktadır.

Araştırmada dijital ebeveynlik farkındalığının yaşanılan şehir değişkenine dayalı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde “Olumsuz model olma” ve “dijital ihmal” alt boyutlarında Hakkari’de yaşayan ebeveynlerin Antalya’da yaşayan ebeveynlere göre daha fazla olumsuz model oldukları ve daha fazla dijital ihmal gösterdikleri görülmektedir. Ancak “verimli kullanım” ve “risklerden koruma” alt boyutları ile şehir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Bu sonuçlara iki şehrin coğrafi şartları, ekonomik olanakları ve gelişmişlik düzeylerinin etki ettiği düşünülmektedir.

Literatür incelendiğinde iki şehri dijital ebeveynlik farkındalığı konusunda karşılaştıran veya çalışılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dijital ebeveynlik kavramının henüz 10-12 yıllık bir geçmişinin olduğu düşünüldüğünde şehir değişkenleri üzerinde yapılan çalışmaların kısıtlı olmasının doğal karşılanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada dijital ebeveynlik farkındalığının eğitim düzeyine dayalı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutları ile eğitim düzeyi değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. “Olumsuz model olma” ve “dijital ihmal” boyutlarında ilkokul mezunu ebeveynlerin ortaokul, lise ve yüksek öğretim mezunlarına göre daha az olumsuz model oldukları ve dijital ihmal gösterdikleri görülmektedir. Ancak “Verimli kullanım” ve “Risklerden koruma” alt boyutunda ise, eğitim düzeyi yükseldikçe daha fazla verimli kullanım ve risklerden koruma gösterdikleri görülmektedir. Düşük eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin teknolojik araçlarla daha fazla vakit geçirmeleri, yüksek eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin ise daha pratik teknolojik bilgilere sahip olmalarının bu sonuçları etkilediği düşünülmektedir.

Literatüre bakıldığında, lisans mezunu ebeveynlerin ilköğretim mezunu ebeveynlere göre olumsuz model olan davranışlarının daha yüksek olması (Manap, 2020), benzer şekilde yapılan başka bir çalışmada ilkokul mezunu ebeveynlerin teknolojik bilgi becerilerinin lisans mezunlarına göre yüksek çıkması (Gençer, 2016) çalışmamızı doğrudan destekler niteliktedir. Kütük (2023) 7-11 yaşa arasında çocuğu olan ebeveynlerle yaptığı çalışmada “Dijital ihmal” alt boyutunda ortaokul mezunu ebeveynlerin lise ve üniversite mezunu olan ebeveynlere kıyasla dijital ihmal düzeylerinin daha yüksek olduğu, “Risklerden koruma” alt boyutunda ise ortaokul mezunu ebeveynlerin lise mezunu ebeveynlere göre risklerden koruma düzeylerinin anlamlı düzeyde düşük olduğu tespit edilmiştir. 195 ilkokul ve lisans mezunu ebeveynle yapılmış başka bir çalışma sonucunda hem annenin hem babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların problemleri internet kullanımı artmakta olup, ilkokul mezunu ebeveynlere sahip çocukların lisans mezunu ebeveynlere sahip çocuklardan internetin olumsuz sonuçlarından daha az etkilenmeleri de (İkiz ve diğerleri, 2015) çalışmamızı dolaylı olarak destekler niteliktedir. Bunlarla birlikte eğitim düzeyi yükseldikçe ebeveynlerin güvenli bir şekilde paylaşım davranışlarını sergilemeleri ve bunları çocuklarına aktarmalarının daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır (Redmiles, 2018).

Bu sonuçların aksine yapılan bazı çalışmalarda “dijital ihmal”, “verimli kullanım” ve “risklerden koruma” boyutları ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (Çalışkan ve Özbay, 2015). Benzer şekilde Ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarının “olumsuz model” ve “verimli kullanım”, alt boyut puanları ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirtilmemiştir (Kütük, 2023).

Bir becerinin elde edilmesi için eğitim bilgisi kadar yeterli vakit yaratmanın ve pratik yapmanın da katkısı davranışçılar tarafından desteklenmektedir. 21. Yüzyılda teknoloji ile iç içe yaşayan ebeveynlerin dijital ebeveynlik rollerini yerine getirmeleri için sadece eğitim düzeyinin belirleyici olmasını bekleyemeyiz. Literatürden de anlaşıldığı üzere farklı eğitim düzeylerinden farklı sonuçların elde edilmesinin normal karşılanabileceği düşünülmektedir.

5.1.2 Anne-Babaların Ödüllendirme Yöntemlerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Geçmişten günümüze kadar anne-babalar bireysel veya ortak öğrenme yaşantılarını aktarmakta oldukları çocuklarda olumlu sosyal davranış ve değerlerin gelişmesine büyük katkı sunmaktadırlar. Çocuklarına olumlu sosyal değer ve davranış kazandıran ebeveynlerin

bunları ödüllendirerek çocuğuna rol model olan anne-babaların toplumumuza daha fazla katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Buz ve Ülküer (1988) çalışmalarının sonucunda belirttiği gibi daha olumlu ve kendine güvenen sosyal ilişkiler kurabilme gücüne sahip nesiller yetiştirecek anne-babaları yetiştirmek, artık gerek örgün gerekse yaygın eğitimin temel amaçlarından birini meydana getirmelidir.

Genel olarak ödüllerin yetişkinler tarafından kullanılma amaçları arasında motivasyon aracı olarak görülmesi ve istenmeyen davranışın sıklığını azaltıp istenen davranışını arttırmak şeklinde sayılabilir, bu doğrultuda çocuklarda davranışın biçimlenmesinin amaçlandığı belirtilmektedir (Cameron ve Pierce, 1994; Deci vd., 1999; Fuadilah, 2019). Bu kısımda ebeveynlerin, anne-baba ödüllendirme yöntemleri alt boyutları (İzin ödül, somut ödül, etkinlik ödül ve sözel ödül) cinsiyet, yaş, yaşanılan şehir ve eğitim düzeyi açısından literatürdeki bulgular ile tartışılmaktadır.

Araştırmada anne-baba ödüllendirme yöntemleri cinsiyete dayalı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde anne-baba ödüllendirme yöntemleri alt boyutlarına baktığımızda ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden izin ödül, somut ödül ve etkinlik ödül alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülüyorken, sözel ödül alt boyutu ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Yani ödüllendirmede kadınların erkeklerden daha fazla sözel ödül yöntemini kullandıkları görülmektedir. Bu farklılaşmanın annelerin çocuklarıyla daha fazla vakit geçirmelerinin bir yansıması olduğu düşünülmektedir. Ayrıca genel olarak da kadınların erkeklerden günlük bazda daha fazla kelime kullandığı göz önüne alındığında sözel ödüllendirmeye erkeklerden daha fazla başvurmaları beklenen bir sonuç olabileceği düşünülmektedir.

Literatür incelendiğinde Ödüllendirme davranışına bakıldığında, anne-babalar çocuklarında akademik anlamda ders çalışma süresini artırıp başarıya ulaşmak için ödüllendirme yöntemine başvurmaktadırlar (Yaman ve Güven, 2014). Bazen de ödüllendirme yönteminin çocuklardaki güdülenmeyi pozitif yönde etkilediği ayrıca istendik davranışın sıklığını artırmak amacıyla başvurulduğu ifade edilmektedir (Niswaty, Rusbiati, Jamaluddin ve Salam, 2017; Erbaş ve Yücesoy-Özkan, 2017; Ertuğrul, 2004).

Buz ve Ülküer (1988) 5-6 yaş çocuklara sahip ebeveynlerin çocuklarının ödüllendirme ve cezalandırma yöntemlerini belirlemeyi amaçlayan araştırmanın sonucunda ebeveynlerin çocuklarında sözel ödüllendirme yöntemlerinin daha çok kullanıldığı vurgulanmaktadır. Ve bu sonuç ile çocuklarında daha olumlu davranışların ve sağlıklı bir benlik algısının gelişimine

katkı yapacağı da vurgulanmaktadır. Yapılan başka bir çalışmada sözel ödüllerin çocukların motivasyonu üzerinde diğer ödül yöntemlerinden daha fazla etkili olduğunu vurgulamaktadır (Valle ve diğerleri, 2003). Bu bulguların araştırmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Başka bir çalışmada ise farklı bir açıdan yaklaşılmış ve ödüllendirme yöntemlerinden maddi ödül ile cezalandırma yöntemlerinden sosyal ceza yöntemleri ele alınmış; Budak (2009) yapmış olduğu bu çalışma ile, İlköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin sınıf içi disiplini sağlamak amacıyla kullandıkları ödül ve ceza yöntemlerini araştırdığı araştırma sonucunda kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha fazla maddi ödüllendirme yöntemini kullandıklarını belirtmektedir.

Araştırmada anne-baba ödüllendirme yöntemleri yaşa dayalı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde anne-baba ödüllendirme yöntemleri alt boyutlarına baktığımızda, İzin ödülde, somut ödülde ve etkinlik ödülde yaş düzeyi yükseldikçe daha fazla başvurulduğu görülmektedir. Sözel ödül alt boyutunda ise yaş düzeyi düştükçe daha fazla başvurulduğu görülmektedir. Yaşa bağlı çıkan sonuçların ebeveynlerin anne-babalık deneyimlerinin ve sahip oldukları çocuk sayısının etki ettiği düşünülmektedir. Yeni ebeveyn olmuş anne-babaların çocuklarıyla somut ve etkinlik odaklı hangi ödüllerin daha etkili olabileceğini anlamaları zamanla düzene girip alışkanlık haline gelmektedir ancak henüz somut, etkinlik yöntemlerini oturtmadan da sözel yöntemler ile ödüllendirme yoluna gidilmesinin sonuca etki ettiği düşünülmektedir. İzin ödül boyutunda ise çocuğun izin isteyecek düzeye gelmesini gerektirmektedir bu da ebeveynin yaşının da ilerlemesi anlamına gelir Sonuç olarak izin, somut ve etkinlik odaklı ödüllendirme yöntemlerinde ebeveynin biraz daha deneyim kazanmasını gerektirebiliyorken, sözel ödül ise ilk başvurulacak ve kullanılacak ödüllendirme konumuna gelmektedir. Literatüre bakıldığında yapılan bir meta analiz sonucunda yaş düzeyi arttıkça anne babaların ebeveynlikle ilgili doyum düzeylerinin de arttığı belirtilmiş ayrıca ebeveynlerin çocuklarıyla olumlu iletişim halinde olmasının ve bunu sürdürmelerinin, zaman ilerledikçe ebeveyn kabul düzeyinin ve deneyimlerin artması ile de yakından ilgili olduğu belirtilmektedir (Kırman ve Doğan, 2017). Bütün bunların araştırma sonucuna katkı sağladığı düşünülmektedir.

Araştırmada anne-baba ödüllendirme yöntemleri yaşanan şehir değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde anne-baba ödüllendirme yöntemleri alt boyutlarına baktığımızda; “izin ödül” ve “somut ödül” alt boyutları ile şehir değişkeni

arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Ancak “etkinlik ödöl” ve “sözöl ödöl” alt boyutları ile yaşanan şehir değışkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. “Etkinlik ödöl” alt boyutunda Antalya’da yaşayan ebeveynlerin Hakkari’de yaşayan ebeveynlere göre çocuklarını ödüllendirmede daha fazla etkinlik ödöl yöntemini kullandıkları, “sözöl ödöl” alt boyutunda ise Hakkari’de yaşayan ebeveynlerin Antalya’da yaşayan ebeveynlerden daha fazla sözöl ödüllendirme yöntemine başvurdukları görölmektedir. İki şehir arasındaki bu iki alt boyuttaki farklılaşmaya şehirlerin bulundukları coğrafi konum, ekonomik ve sosyal şartların etki ettiğı düşünölmektedir. Etkinlik ödölde Antalya’nın daha fazla ulaşılabilir sosyal aktivite ve imkanlarının olmasının etkinlik ödölde Antalya lehine bu farklılaşmaya etki ettiğini ayrıca sözöl ödöl alt boyutunda Hakkâri lehine bu farklılaşmaya daha fazla sosyal etkinlik ve aktivite imkanından yoksun olmaları sözöl ödüllendirme yöntemini en çok başvuruolan ödüllendirme yöntemi konumuna getirdiğı düşünölmektedir. Literatür incelendiğinde bu iki şehri anne-baba ödüllendirme yöntemlerini inceleme konusunda herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır.

Araştırmada anne-baba ödüllendirme yöntemleri eğitim düzeyine dayalı olarak farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde anne-baba ödüllendirme yöntemleri alt boyutlarına baktığımızda; “Etkinlik ödöl” ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ancak “İzin ödöl” ve “somut ödöl” alt boyutlarında ortaokul mezunu ebeveynlerin yüksek öğretim mezunu ebeveynlerden daha fazla izin ödöl ve somut ödöl yöntemine başvurdukları görölmektedir. “Sözöl ödöl” alt boyutunda ise yüksek öğretim mezunu ebeveynlerin ilkokul mezunu ebeveynlerden daha fazla sözöl ödöl yöntemini kullandıkları görölmektedir. Bu farklılaşmalara bakıldığında “izin ödöl” ve “Somut ödöl” yöntemlerine yüksek öğretim mezunu ebeveynlerin daha az başvurmaları çocuklarına karşı daha sınırlayıcı bir ödüllendirme yöntemini tercih ettikleri söylenebilir bunun yerine sözöl ödüllendirme yöntemini daha fazla kullanmaları ise çocukta istendik davranışların oluşturulmasında daha kullanışlı, ekonomik ve uygulanabilir olmasının sonuca etki ettiğı düşünölmektedir. Literatüre bakıldığında, Buz ve Ülküer (1988) yapmış oldukları 5-6 yaş arası çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemlerini belirlemeyi amaçladıkları çalışmada, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin yükseldikçe çocuklarında istendik davranışları ortaya çıkaracak ödüllendirme yöntemlerinden sözöl ödüllendirme yöntemine daha fazla başvurduklarını belirtmektedir. Ayrıca ebeveynlerin iyi bir eğitim yöntemini benimsemelerinin de eğitim düzeyiyle birinci dereceden ilgili olduklarını vurgulamaktadırlar. Araştırma bulgularının sonuçlarımızı destekler nitelikte olduğı görölmektedir.

Literatüre ödüllendirme konusunda genel bakıldığında, Karadaş (2020) yapmış olduğu çocuklarının akademik başarılarının üzerinde anne-babaların kullanmış oldukları ödül ve ceza yöntemlerinin etkisinin incelendiği araştırma sonucunda ebeveynlerin “sözel ödül” ve “izin ödül” yöntemlerinin çocukların akademik ertelemelerini olumlu yönde etkilediği, “etkinlik ödül” yönteminin ise olumsuz yönde etkilediği sonucunu belirtmişlerdir. Öğretmenler üzerinde yapılan başka bir çalışmada eğitim düzeyi yükseldikçe öğretmenlerin ödüllendirme yöntemlerini daha etkin kullandıkları sonucunu belirtmektedirler (Keklik, 2008)

Günümüz dijital toplumunda çocuklarına ayak uydurmaya çalışan ve dijital kaynakları en az onlar kadar iyi kullanan ebeveynlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun için iyi bir eğitim düzeyi ile dijital ebeveynlik rollerinin daha verimli bir şekilde yerine getirileceği düşünülmektedir. Buna ilaveten çocukların dijital bir çağda doğdukları ve ebeveynlerin ise dijital çağa ayak uydurmaları gerektiği dikkate alınarak, 25 yıllık bu internet odaklı teknolojilerin ebeveynlerde eğitim seviyesine göre çocuklarını ödüllendirme konusunda farklı sonuçlar yaratmasının normal karşılanması hatta beklenen bir sonuç olabileceği düşünülmektedir.

5.1.3 Anne- Babaların Cezalandırma Yöntemlerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Cezalandırma yöntemi çoğunlukla istenmeyen davranışı ortadan kaldırmak veya sıklığını azaltmak amacıyla kullanılmaktadır. Literatüre bakıldığında ebeveyn tutumlarının çocuklarının davranışsal gelişimlerinde kayda değer bir yere sahip olduğu görülmektedir (Gözübüyük, 2016). Çocukların kişilik gelişimleri ve kendilerine dair algıları üzerinde ebeveynlerin tutumları önemli bir etken olarak belirtilmektedir (Kaya, 1997; Kırmızı ve Doğan, 2017; Sümer vd. 2010). Dolayısıyla söz konusu cezalandırma yöntemi olduğunda araştırmalar otoriter ebeveyn tutumunun daha fazla cezalandırma yöntemlerine başvurduklarını ortaya koymaktadır (Baumrind, 1966; Santrock, 2004). Özellikle çocuklara ders çalışma alışkanlığı kazandırma noktasında Otoriter bir tutum benimseyen ebeveynlerin ceza yöntemlerine başvurabildikleri vurgulanmaktadır (Fink ve Nalven, 1972; Vallerand vd., 1992).

Araştırmada anne-baba cezalandırma yöntemlerinin cinsiyete dayalı olarak farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde anne-baba cezalandırma yöntemleri alt boyutlarına

baktığımızda, “Yasaklama ceza” ve “sözel ceza” alt boyutlarında erkekler kadınlara göre daha fazla yasaklama ve sözel cezalandırma yöntemlerine başvurdıkları görülmektedir. Fiziksel ceza alt boyutunda ise cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Cezalandırma yöntemlerindeki cinsiyete dayalı bu farklılaşmaya toplumun ataerkil yapıda olması ve toplumsal kadın erkek rollerinin bu sonuca etki ettiği düşünülmektedir. Önceki araştırmalara bakıldığında kültürel, demografik, evlilik, psikolojik ve sosyoekonomik faktörlerin ebeveynlerin fiziksel veya baskın ceza yöntemlerine başvurmalarını öngördüğünü göstermektedir (Conger vd., 1993; Deater-Deckard vd., 1996; Mcleod ve Shanahan, 1993; Straus, 1991).

Literatüre baktığımızda disiplin aracı olarak cezalandırma yöntemine başvurulması erkeklerde kadınlardan daha fazla olduğu belirtilmektedir (Cano-Lozano vd., 2021). Öğretmenler üzerinde yapılmış başka bir çalışmada sınıf içi disiplini sağlamada olumlu ifadelerin tamamında kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha fazla katılım sağladığını. Ayrıca bu durumu kadınların daha duygusal olması ve sevgilerini erkeklere göre daha rahat ifade edebildikleri şeklinde yorumlayıp belirtmektedir (Keklik 2008). Kırman ve Doğan'ın (2017) yapmış oldukları çalışmada, disiplin anlamında annelerin babalara göre çocuklarına karşı daha çok izin verici tutum sergilediklerini belirtmektedirler. Çoğu araştırma anne-baba ödüllendirme ve cezalandırma konusunda cinsiyet ayrımına gitmeyip genel bir şekilde “ebeveynler” olarak bulgular açıklanmaktadır. Meinou vd., (2015) Hollanda da yapmış oldukları 5-6 Yaşındaki Çocuklara Yönelik Ebeveyn Disiplininde Ceza ve Ödül çalışmanın sonucunda, ebeveynin %78,1'inin çocuklarını disipline etmek için şaplak atmayı genel bir strateji olarak kullanmadığını göstermektedir. Ancak Ebeveynlerin %80,3'ünün mola, sözlü azarlama veya alıkoyma gibi 'diğer cezalandırma yöntemlerinden' en az birini başvurdıklarını vurgulamaktadırlar.

Araştırmada anne-baba cezalandırma yöntemlerinin yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde anne-baba cezalandırma yöntemleri alt boyutlarına baktığımızda; Fiziksel ceza alt boyutunda 39-50 yaş arası ve 49-85 yaş arasındaki ebeveynlerin 20-30 yaş arasındaki ebeveynlerden daha fazla fiziksel ve sözel cezalandırma yöntemini kullandıkları görülmektedir. Ayrıca 29-40 yaş arası ebeveynlerin 20-30 yaş arasındaki ebeveynlerden, 49-85 yaş arasındaki ebeveynlerin de 29-40 yaş arasındaki ebeveynlerden daha fazla sözel cezalandırma yöntemini kullandıkları görülmektedir. Bu farklılaşmalara bakıldığında yaşın ilerledikçe cezalandırma yöntemlerinin ve sıklığının arttığı söylenebilir. 20-30 yaş arasındaki ebeveynlerin daha az cezalandırma yöntemine

başvurmalarına, ebeveynliklerinin ilk yıllarında olmaları dolayısıyla daha büyük yaş gruplarıyla ortalama olarak daha az çocuk sahibi olmalarının bu farklılaşmaya katkı sağladığı düşünülmektedir. Sözel cezalandırma yönteminde yaş ilerledikçe daha fazla başvurulduğu açık olarak anlaşılmakla birlikte bu sonuca ebeveynlik deneyiminin ve daha az çocuk sahibi olmanın etki ettiği düşünülmektedir. Kırman ve Doğan'ın (2017) yapmış oldukları çalışmanın bulgularında, ebeveynlerin iki ve daha az çocuğa sahip olmasının çocuk yetiştirme tutumlarına olumlu etkisinin olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu bulguların yorumumuzu destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Literatüre bakıldığında yapılan çalışmaların çoğunlukla fiziksel cezaya odaklandığı görülmekte (Gershoff, 2002; Grogan-Kaylor, 2005; Maurer, 1974; Straus, 2000), ve fiziksel cezanın akademik başarı üzerindeki etkilerine bakılmaktadır (Baker-Henningham ve Francis, 2018; Cherian, 1994; Gershoff, 2002; Gershoff vd., 2019). Ancak ilginç bir şekilde fiziksel cezanın akademik ertelemeleri azalttığı sonucuna ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır (Michalowski vd., 2017). Ayrıca diğer cezalandırma türleri ile akademik başarı arasındaki ilişkiler çok sınırlı sayıda çalışılmış (Solomon ve Serres, 1999). Diğer yandan sözel ve yasaklama ceza yöntemleri ile akademik erteleme arasında herhangi bir ilişki bulmayan çalışmalar da mevcuttur (Karadaş, 2020). Bütün bu bulgular dikkate alınacak olursa, Araştırmamızın 18 yaş altı çocukları olan ebeveynleri dikkate aldığı düşünüldüğünde çocukların büyük bir çoğunluğunun günün 8 saatinde okul eğitimiyle iç içe olduklarını kabul edebiliriz bu sebeple ebeveynlerin yaşının ilerledikçe cezalandırma yöntemlerine daha fazla başvurmalarının çocuklarında istedik eğitimsel davranışları oluşturmak veya istenmeyen davranışları bıraktırmak amacıyla bu cezalandırma yöntemlerine başvurmalarına etki ettiği düşünülmektedir.

Araştırmada anne-baba cezalandırma yöntemleri yaşanan şehir değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde anne-baba cezalandırma yöntemleri alt boyutlarına baktığımızda, Ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemleri ile yaşanan şehir değişkeni arasında herhangi anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Araştırma sonucuna anne-baba cezalandırma yöntemlerine iki şehrin aynı ülke sınırları içerisinde olmasının, dolayısıyla etkileşim halinde olmasının etki ettiği düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında anne-baba cezalandırma yöntemleri konusunda Antalya ve Hakkâri ilini karşılaştıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Genel olarak ilgili konuda araştırmaların sınırlı olmasının yanında ilgili değişkenin de yeni ve daha farklı araştırma yöntemlerine gerek duyulabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada anne-baba cezalandırma yöntemlerinin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde anne-baba cezalandırma yöntemleri alt boyutlarına baktığımızda; Yasaklama ceza alt boyutunda lise mezunu ebeveynlerin ilkökul mezunu ebeveynlerden daha fazla yasaklama ceza yöntemini kullandıkları görülmektedir. Fiziksel ceza alt boyunda ise ortaokul ve lise mezunu ebeveynlerin yüksek öğretim mezunu ebeveynlerden daha fazla fiziksel ceza yöntemini kullandıkları görülmektedir. Sözel ceza alt boyutunda ise ilkökul, ortaokul ve lise mezunu ebeveynlerin yüksek öğretim mezunu ebeveynlerden daha fazla sözel ceza yöntemini kullandıkları görülmektedir. Eğitim seviyesinin artmasıyla anne-baba cezalandırma yöntemlerinde azalmanın görülmesi beklenen bir sonuç olduğu düşünülmektedir. Literatüre baktığımızda benzer bulguların olduğu görülmektedir. Kırman ve Doğan'ın (2017) yapmış oldukları çalışmada eğitim seviyesi yüksek ebeveynlerin çocuklarına karşı daha ilgili oldukları ve ebeveynlik yeterliliklerinde de artış olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca eğitim seviyesi arttıkça baskı ve disiplin boyutlarında da azalmanın görüldüğü vurgulanmaktadır. Bu bulgulardan eğitim seviyesi arttıkça ebeveynlerin çocuklarına karşı baskı ve disiplinde azalmaya gidilmesi çalışma sonuçlarımızı destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Literatüre bakıldığında Mary'nin (2001) yapmış olduğu İki ebeveynli ailelerdeki çocuklarda fiziksel cezanın öncülleri ve sosyo-duygusal sonuçları başlıklı araştırmasında daha eğitilmiş ebeveynlerin fiziksel ceza uygulama ihtimallerinin daha düşük olduğunu belirtmektedir. Laible ve ark. (2020) yapmış oldukları çalışma sonucunda yüksek düzey ve verimlilikte ebeveyn-çocuk etkileşimi ile daha sonraki cezalandırma sıklığını azalttığını ve özellikle annelerin bedensel cezalarının çocukları ile sonraki etkileşimlerin kalitesini düşürdüğünü öne sürerek bu noktada ebeveyn eğitiminin etkililiğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca Chavis ve ark. (2013) okul öncesi kademelerde fiziksel cezalandırmaya ilişkin kısa ve net ebeveyn eğitim programlarının ebeveynlerin bu konudaki tutumlarını etkilediği ve fiziksel cezalandırmaları da azalttığını belirtmektedirler.

Anne-babaların çocuklarında istendik davranışların sıklığını artırıp istenmeyen davranışların ortadan kaldırılması veya azaltılması noktasında kullanmış oldukları ödüllendirme ve cezalandırma yöntemlerini dijital çağın beraberinde getirdiği yenilikler ile harmanlamaları büyük önem taşımaktadır. Bu noktada literatür bulgularının birbirinden farklılık göstermesine üzerinde çalışılan yaş grubu, eğitim kademeleri, sosyal statü ve ülke kültürünün de etki ettiği görüldüğünden farklı bulguların normal karşılanabileceği düşünülmektedir.

5.1.4 Ebeveynlerin Bilişsel Esnekliklerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Tarih boyunca her dönemin kendine has özellikleri ve yenilikleri olmuştur, değişmeyen tek şeyin değişim olduğu dijital çağımızda insanların hem özel hem de sosyal yaşamlarında daha uyumlu bir şekilde hayatlarına devam edebilmeleri çeşitli seçeneğin arasında kendileri ve çağın gerekleri için doğru alternatiflerin farkında olmaları sürekli zinde bir zihne ihtiyaç duymaktadırlar. Bu noktada seçeneklerin farkında olma ve hem kendileri hem de çevreleri için en uyumlu olanı seçmeleri bilişsel esneklik becerisine kapıyı aralamaktadır. Bu kısımda araştırmamızda bilişsel esneklik bulgularının ebeveynlerin cinsiyeti, yaşı, yaşadıkları şehir ve eğitim düzeyleri değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığı literatürdeki veriler ile tartışılacaktır.

Araştırmada ebeveynlerin bilişsel esnekliklerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde, bilişsel esneklikte Kadın ebeveynlerin erkek ebeveynlere göre daha fazla bilişsel esneklik gösterdikleri görülmektedir. Bu farklılaşmaya günümüzde kadınların eğitim seviyesinin artması ve eğitimlere dijital araçlar sayesinde ulaşmanın kolaylığının yanında sosyo-kültürel farklılıkların da etki ettiği düşünülmektedir.

Genel olarak literatüre bakıldığında araştırmamızla paralel olarak kadınlarda erkeklere göre bilişsel esneklik konusunda anlamlı farklılıklar vurgulanmaktadır (Yavuz, 2019; Kömür, 2018; Çuhadaroğlu, 2013), bazı çalışmalar da erkeklerin kadınlara göre daha fazla bilişsel esnekliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Eryıldırım, 2023; Toksöz ve Kolburan, 2018), bu sonuçların aksine cinsiyete bağlı bilişsel esneklik konusunda herhangi bir ilişki belirtmeyen çalışmalar da mevcuttur (Başpınar, 2019; Üzümcü ve Müezzın, 2018). Bilişsel esneklik konusunda literatürde bu kadar farklı sonuçların bulgulanmış olmasının anne-babaların iş hayatı, ekonomik durumları, çocuk sayıları ve kültürel farklılıkları göz önüne alındığında normal karşılanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada ebeveynlerin bilişsel esnekliklerinin yaş değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde, 49-85 yaş arasındaki ebeveynlerin 49 yaş ve altı ebeveynlerden daha az bilişsel esneklik gösterdikleri görülmektedir. Bu farklılaşmaya araştırma konumuzun dijital ebeveynlik olması ve verilerin online şekilde toplanmasının etki ettiği ve araştırmada online toplanan veriler söz konusu olunca daha genç ebeveynlerin daha fazla dijital araç kullandıkları göz önüne alınıp bu farklılaşmanın doğal olabileceği

düşünülmektedir. Yaş değişkeni söz konusu olduğunda bireylerin psikolojik olarak daha sağlıklı olmalarının bilişsel açıdan da daha esnek olabileceklerini düşündürmektedir. Bu yüzden yaş düzeyi yüksek bireylerin daha az bilişsel esneklik gösterebilecekleri düşünülmektedir. Bu yorumumuzu destekleyen çalışmalar da literatürde mevcuttur; Ni vd. (2016) yapmış oldukları çalışmada psikolojik sağlamlık ile yaş değişkeni arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmanın sonucunda yaş düzeyinin artmasıyla psikolojik sağlamlığın düştüğü belirtilmektedir.

Literatür incelendiğinde, Wecher vd. (2005) yaşları 20-89 arasında olan 719 birey üzerinde yapmış oldukları çalışmada bireylerin bilişsel esneklikleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı pozitif düzeyde farklılık vurgulanmaktadır. Moore ve Malinowski (2009) yapmış oldukları meditasyon, farkındalık ve bilişsel esneklik arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada da yaş değişkeni ile bilişsel esneklik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bütün bu bulguların araştırma sonucumuzu destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Araştırmada ebeveynlerin bilişsel esneklik düzeylerinin yaşanılan şehir değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde; Hakkâri ilinde yaşayan ebeveynlerin Antalya ilinde yaşayan ebeveynlerden daha fazla bilişsel esneklik gösterdikleri görülmektedir. Bilişsel esneklik, zor durumlar karşısında alternatifler üretme ve var olan seçeneklerin farkına varma becerisi şeklinde tanımlanabilir bu açıdan bakıldığında daha zor iklim şartları ve sert bir coğrafyada olan Hakkâri ebeveynlerin bilişsel açıdan çocukları için daha fazla esnek olma ihtiyacı gösterebilecekleri düşünülebilir. Ayrıca Hakkâri'nin Antalya'ya göre daha az sosyal ve ekonomik şartlara sahip olmasının da bu sonuca etki ettiği düşünülmektedir. Sosyal ve ekonomik yönden daha iyi durumda olan şehirlerde fırsatların fazla olmasından orada yaşayan ebeveynlerin imkân yaratma konusunda bilişsel esnekliklerini çok fazla zorlamalarına gerek olmayabileceği düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde iki şehri bilişsel esneklik konusunda karşılaştıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Ancak kasaba ve metropollerini bilişsel esneklik düzeyi açısından karşılayan bir çalışmada kasabada yaşayan insanların metropolde yaşayan bireylere göre daha yüksek bilişsel esnekliğe sahip olduklarını rapor etmektedir (Balta, 2020).

Araştırmada ebeveynlerin bilişsel esneklik düzeylerinin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde; lise mezunu ebeveynlerin ortaokul mezunu ebeveynlere göre daha fazla bilişsel esneklik gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca yüksek öğretim mezunu ebeveynlerin ilkokul, ortaokul ve lise mezunu ebeveynlerden daha

fazla bilişsel esneklik gösterdikleri görülmektedir. Eğitim seviyesinin bilişsel esneklik düzeyine etki etmesi ve Özellikle yüksek öğretim mezunu ebeveynlerin diğer akademik kademelerden daha fazla bilişsel esneklik göstermelerinin beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir. Bu sonuca eğitimin zihinsel becerileri pozitif yönlü etkilemesinin etki ettiği düşünülmektedir. Bu görüşümüze paralel bir şekilde Literatüre bakıldığında eğitim anlamında yetkin olmak ile bilişsel esneklik arasında pozitif yönlü anlamlı farklılıkların olduğu rapor edilmektedir (Kıran-Esen vd., 2017; Akçay ve Esen, 2016; Çelikkale, 2014). Yine genç yetişkinler üzerinde yapılan bir çalışmada yüksek öğretim mezunu bireylerin diğer kademe mezunlarından daha fazla bilişsel esneklik gösterdikleri rapor edilmektedir (Yıldız ve Koçyiğit, 2023). Bütün bu bulguların araştırma sonucumuzu destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

5.1.5 Ebeveynlerin, Dijital Ebeveynlik Farkındalıkları ile Bilişsel Esneklikleri ve Çocuklarını Ödüllendirme ve Cezalandırma Yöntemleri Arasındaki İlişkilerin Bulgularının Tartışılması

Bu kısımda üç ölçek (Dijital ebeveynlik farkındalıkları, bilişsel esneklik envanteri ve Anne-baba ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri) bulguları arasındaki ilişkiler literatürdeki çalışmalar ile tartışılmaktadır.

Araştırmada ebeveynlerin, dijital ebeveynlik farkındalıkları ile bilişsel esneklikleri ve çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri arasındaki ilişkilerin incelenmesine yönelik yapılan analizde;

1-Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Olumsuz model olma” ile ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “izin ödül” alt boyutunda, cezalandırma yöntemlerinden ise “Fiziksel ceza” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü, ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleriyle” arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü ilişki bulunmaktadır. Çocuklarına olumsuz model olan ebeveynlerin ödüllendirme yöntemlerinden çoğu şeye izin veren bir tercihte bulunmaları diğer seçenekleri göz ardı ettiklerini göstermektedir. Alternatiflerin farkında olmayan ebeveynlerde daha düşük bilişsel esneklik düzeyi göstermesinin bilişsel esneklik tanımı ile ters yönde tutarlı olduğu söylenebilir. Daha düşük bilişsel esnekliğe sahip ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemlerinden fiziksel cezalandırma yöntemini tercih etmeleri

çocuğun yararını değil de atalarımızdan kalan saldırganlık dürtüsüyle hareket ettiklerini düşündürmektedir. Dolayısıyla çocuklarına olumsuz model olan ebeveynlerin fiziksel ve sözel cezalandırma yöntemlerini kullanmalarının yanında daha düşük bilişsel esnekliğe sahip olmalarının daha otoriter ve baskıcı bir toplum yapısıyla da ilişkili olabileceği ve bir bütün olarak bu sonuçların birbiriyle tutarlı olduğu ve araştırma sonucuna etki ettiği düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında araştırma sonucumuzu destekler nitelikte bulgular yer almaktadır. Türkiye’deki ailelerin teknoloji kullanımı konusunda çocuklarına karşı daha baskıcı ve otoriter bir tutum ve disiplin anlayışıyla yaklaştıklarını ortaya koymaktadırlar (Yaman vd., 2019; Ceylan, 2017; Özgür, 2016; Selçuk, 2015).

2-Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Dijital ihmal” ile ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödül” alt boyutunda, cezalandırma yöntemlerinden ise “Sözel ceza” alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. Çocuklarına dijital çağda rehberlik etmeyip onların dijital ortamda daha fazla kontrolsüzce vakit geçirmelerine sebep olan ebeveynlerin ödüllendirme yöntemlerinden izin verici yöntemleri kullanmalarının sözel cezalandırma yöntemine başvurmalarının çocuklarda teknoloji bağımlılığı oluşturabileceğini düşündürmektedir ve bu sonucun dijital ihmale yol açtığı düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında, Keya vd., (2020) Bangladeş’in kuzeyindeki ebeveynlerle bağımsız görüşmeler ve çocuklarla etnografik görüşmeler yaparak yürütülen nitel bir çalışma sonucunda çocuklarını rekabetçi bir eğitim için zorlayan ebeveyn tutumu ile izin verici ebeveyn tutumu ve dijital oyun bağımlılığı arasında pozitif bir ilişkiyi vurgulamaktadır.

3-Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Verimli kullanım” ile ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödül” ve “Sözel ödül” alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü, cezalandırma yöntemlerinden ise “Yasaklama ceza”, “Fiziksel ceza” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü ilişki bulunmaktadır, ayrıca ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleri” arasında da istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. Dijital çağda dijital ebeveynlik noktasında verimli kullanım farkındalığı yüksek ebeveynlerin daha yüksek bilişsel esnekliğe sahip olmalarının beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir ayrıca çocuklarını ödüllendirme noktasında izin vermenin yanında sözel ödüllendirme yöntemlerini tercih edip cezalandırma yöntemlerinden herhangi birini kullanmamalarının da bu sonuca katkı sağladığı ve hepsinin birbiriyle tutarlı bir bütün oluşturduğu düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında, Ebeveynlerin zihinsel açıdan iyi oluşları ve zihinsel sağlıkları ile dijital ebeveynlik farkındalıkları üzerine

yapılan bir araştırmada zihinsel açıdan sağlıklı ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalığının da yüksek olduğunu belirtmektedir (Pazarcıkçı vd., 2024). Ebeveynlerin eğitim düzeyi ile bilişsel esneklik arasındaki pozitif yönlü ilişkiyi dikkate aldığımızda daha yüksek eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin daha fazla bilişsel esneklik gösterebilecekleri dolayısıyla çocuklarına yönelik tutumlarının da pozitif yönde olacağı söylenebilir. Hollingworth ve ark. (2011) yapmış oldukları araştırmada dijital anlamda yüksek eğitilmiş ebeveynlerin daha düşük eğitim düzeyine sahip ebeveynlerden çocuklarına karşı daha yüksek olumlu dijital tutum gösterdiklerini aktarmaktadırlar.

4-Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Risklerden koruma” ile ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödül” alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü ilişki, “Etkinlik ödül” ve “Sözel ödül” alt boyutları arasında ise pozitif yönlü ilişki, cezalandırma yöntemlerinden ise “Fiziksel ceza” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında negatif yönlü ilişki bulunmaktadır. Dijital ebeveynlik farkındalığı konusunda çocuklarını risklerden korumak isteyen ebeveynlerin onlara ödüllendirme noktasında daha sınırlayıcı olabilecekleri düşünülmektedir dolayısıyla izin verici bir tutum sergilememeleri ve bunun yanında etkinliklerle ve sözel bir şekilde iş birliği ile ödüllendirme yoluna gitmelerinin beklenen bir sonuç olabileceği düşünülmektedir. Diğer yandan cezalandırma yöntemlerinden fiziksel ve sözel cezayı daha az tercih etmelerinin de bu sonuca katkı sağladığı düşünülmektedir. Candan ve Doğan (2023) 72 ebeveyne deneysel olarak uyguladıkları pozitif disiplinin etkililiğini araştırdıkları çalışmanın sonunda olumlu disiplin yöntemlerinin uygulandığı ebeveynlerde baskıcı tutumların azalıp iş birliğine yönelik davranışlarının arttığını aktarmaktadırlar. Ayrıca yapılan başka bir çalışmada da ebeveynlerin tutum ve iş birliğinin yanında çocuklarına rehberlik etmelerinin de dijital ortamdaki tehlike ve riskleri azalttığını belirtmektedir (Gómez ve ark., 2027). Bu bulguların sonuçlarımızı destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir.

5-Ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleri” ile çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödül” alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü, “Sözel ödül” alt boyutu arasında ise pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. Ayrıca Ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleri” ile çocuklarını cezalandırma yöntemlerinden “Yasaklama ceza”, “Fiziksel ceza” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında da istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü ilişki bulunmaktadır. Bilişsel esneklik düzeyleri yüksek ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme konusunda daha az izin verici olmalarının verimli bir disiplin anlayışıyla ve daha fazla sözel ödüllendirme yoluna gitmelerinin onların çocukları için daha olumlu

alternatifleri tercih etme istekleri ile bağlantılı olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca cezalandırma yöntemlerini daha az tercih etmelerinin de çözüm üretici ebeveynler olmalarının buna etki ettiği söylenebilir ve bütün bunların çıkan sonuçlar ile tutarlı olduğu düşünülmektedir. Ebeveynler üzerine yapılan deneysel bir çalışmada çocukları için daha olumlu disiplinin ebeveynlerin baskıcı ve otoriter bir tutum yerine daha iş birlikçi bir tutum sergilediklerini rapor etmektedirler (Candan ve Doğan, 2023). Bilişsel esneklik düzeyi yüksek ebeveynlerin cezalandırma yöntemlerini kullanmamalarına karşın sözel ödüllendirme yöntemlerini tercih etmelerinin problem durumunda çözüm odaklı bir yaklaşım içerisinde oldukları düşünülmektedir. Türe ve Sarıçam (2016) da yaptıkları çalışmada problem çözme becerileri ile bilişsel esneklik arasında pozitif bir ilişkiyi rapor etmektedirler. Bu bulguların araştırma sonucumuzu destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir.

5.2 SONUÇ

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen sonuçların tamamı sırasıyla verilmektedir.

- 1- Araştırmada dijital ebeveynlik farkındalığının cinsiyete dayalı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analizde “olumsuz model olma” alt boyutunda herhangi bir farklılaşma görülüyorken “dijital ihmal”, “risklerden koruma” ve “verimli kullanım” alt boyutlarında anneler lehine anlamlı bir farklılaşma görülmektedir.
- 2- Dijital ebeveynlik farkındalığının alt boyutları ile yaşanan şehir değişkeni arasındaki ilişkiye bakıldığında; verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyutları ile şehir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Ancak olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyutları ile şehir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p < 0,05$). Ve her iki alt boyutta da Hakkari’de yaşayan ebeveynlerin Antalya’da yaşayan ebeveynlere göre daha fazla olumsuz model oldukları ve daha fazla dijital ihmal gösterdikleri görülmektedir.
- 3- Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutları ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p < 0,05$). Olumsuz model olma alt boyutunda, 29-40 yaş arasında yer alan ebeveynlerin 20-30, 39-50 ve 49-85 yaş aralığında bulunan ebeveynlere göre daha fazla olumsuz model oldukları görülmektedir. Risklerden koruma alt boyutunda ise, 20-30 ve 29-40 yaş aralığında bulunan ebeveynlerin 39-50 ve 49-85 yaş aralığında bulunan ebeveynlere göre daha fazla risklerden koruma

gösterdikleri görülmektedir. Dijital ihmal alt boyutunda ise, 29-40 yaş aralığındaki ebeveynlerin 39-50 ve 49-85 yaş aralığında bulunan ebeveynlere göre daha fazla dijital ihmal gösterdikleri görülmektedir. Verimli kullanım alt boyutunda ise, 20-30 ve 29-40 yaş aralığında bulunan ebeveynlerin 39-50 ve 49-85 yaş aralığında bulunan ebeveynlere göre daha fazla verimli kullanım gösterdikleri görülmektedir, ayrıca 39-50 yaş aralığında bulunan ebeveynlerin de 49-85 yaş aralığında bulunan ebeveynlere göre daha fazla verimli kullanım gösterdikleri görülmektedir.

- 4- Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutları ile mezuniyet değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p < 0,05$). Olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyutlarında ilkökul mezunu ebeveynlerin ortaokul, lise ve yüksek öğretim mezunlarına göre daha az olumsuz model oldukları ve dijital ihmal gösterdikleri görülmektedir. Verimli kullanım alt boyutunda ise, ortaokul ve lise mezunu ebeveynlerin ilkökul mezunu ebeveynlerden daha fazla verimli kullanım gösterdikleri görülmektedir. Risklerden koruma alt boyutunda ise lise mezunu ebeveynlerin ilkökul ve ortaokul ebeveynlerinden daha fazla risklerden koruma gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca hem verimli kullanım hem de risklerden koruma alt boyutlarında yüksek öğretim mezunu ebeveynlerin diğer üç mezun grubundan da daha fazla verimli kullanım ve risklerden koruma gösterdikleri görülmektedir.
- 5- Ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden izin ödül, somut ödül ve etkinlik ödül alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülüyorken, sözel ödül alt boyutu ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p < 0,05$). Yani sözel ödüllendirmede kadınların erkeklerden daha fazla sözel ödül yöntemini kullandıkları görülmektedir.
- 6- Ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden izin ödül ve somut ödül alt boyutları ile şehir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Ancak etkinlik ödül ve sözel ödül alt boyutları ile yaşanan şehir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p < 0,05$). Ayrıca etkinlik ödülde Antalya’da yaşayan ebeveynlerin Hakkari’de yaşayan ebeveynlere göre çocuklarını ödüllendirmede daha fazla etkinlik ödül yöntemini kullandıkları görülmektedir, ancak sözel ödül alt boyutunda Hakkari’de yaşayan ebeveynlerin Antalya’da yaşayan ebeveynlere göre daha fazla sözel ödüllendirme yöntemine başvurdukları görülmektedir.
- 7- Ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p < 0,05$). İzin ödülde, somut ödülde ve etkinlik ödülde 29-40 yaş arası, 39-50 yaş arası ve 49-85 yaş arasındaki ebeveynlerin 20-30 yaş aralığındaki

- ebeveynlerden daha fazla izin ödül, somut ödül ve etkinlik ödül yöntemini kullandıkları görülmektedir. Sözel ödül alt boyutunda ise 20-30 yaş arası ve 29-40 yaş arasındaki ebeveynlerin 39-50 ve 49-85 yaş arasındaki ebeveynlerden daha fazla sözel ödül yöntemini kullandıkları görülmektedir.
- 8- Ebeveynlerin, çocuklarını ödüllendirme yöntemi ile mezuniyet değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p<0,05$). İzin ödül ve somut ödül alt boyutlarında ortaokul mezunu ebeveynlerin yüksek öğretim mezunu ebeveynlerden daha fazla izin ödül ve somut ödül yöntemine başvurdukları görülmektedir. Sözel ödül alt boyutunda ise yüksek öğretim mezunu ebeveynlerin ilkokul mezunu ebeveynlerden daha fazla sözel ödül yöntemini kullandıkları görülmektedir.
- 9- Ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p<0,05$). Yasaklama ceza ve sözel ceza alt boyutlarında erkekler kadınlara göre daha fazla yasaklama ve sözel ceza yöntemlerini kullandıkları görülmektedir. Fiziksel ceza alt boyutunda ise cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık görülmemektedir.
- 10- Ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemleri ile yaşanan şehir değişkeni arasında herhangi anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.
- 11- Ebeveynlerin, çocuklarını cezalandırma yöntemleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p<0,05$). Yasaklama ceza alt boyutu ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Ancak Fiziksel ceza alt boyutunda 39-50 yaş arası ve 49-85 yaş arasındaki ebeveynlerin 20-30 yaş arasındaki ebeveynlerden daha fazla fiziksel ceza yöntemini kullandıkları görülmektedir. Sözel ceza alt boyutunda ise 29-40 yaş arası, 39-50 yaş arası ve 49-85 yaş arası ebeveynlerin 20-30 yaş arasındaki ebeveynlerden daha fazla sözel ceza yöntemini kullandıkları görülmektedir. Ayrıca 49-85 yaş arasındaki ebeveynlerin 29-40 yaş arasındaki ebeveynlerden de daha fazla sözel ceza yöntemini kullandıkları görülmektedir.
- 12- Ebeveynlerin, çocuklarını cezalandırma yöntemleri ile mezuniyet değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p<0,05$). Yasaklama ceza alt boyutunda lise mezunu ebeveynlerin ilkokul mezunu ebeveynlerden daha fazla yasaklama ceza yöntemini kullandıkları görülmektedir. Fiziksel ceza alt boyutunda ise ortaokul ve lise mezunu ebeveynlerin yüksek öğretim mezunu ebeveynlerden daha fazla fiziksel ceza yöntemini kullandıkları görülmektedir. Sözel ceza alt boyutunda ise ilkokul, ortaokul ve lise mezunu ebeveynlerin yüksek öğretim mezunu ebeveynlerden daha fazla sözel ceza yöntemini kullandıkları görülmektedir.

- 13- Ebeveynlerin bilişsel esneklikleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$). Ayrıca kadınların erkeklerden daha fazla bilişsel esneklik gösterdikleri görülmektedir.
- 14- Araştırmaya katılan ebeveynlerin bilişsel esneklikleri ile yaşanan şehir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$). Ayrıca Hakkâri ilinde yaşayan ebeveynlerin Antalya ilinde yaşayan ebeveynlerden daha fazla bilişsel esneklik gösterdikleri görülmektedir.
- 15- Ebeveynlerin, bilişsel esneklikleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$). Araştırmada 20-30 yaş arası, 29-40 yaş arası ve 39-50 yaş arası ebeveynlerin 49-85 yaş arasındaki ebeveynlerden daha fazla bilişsel esneklik gösterdikleri görülmektedir.
- 16- Ebeveynlerin bilişsel esneklikleri ile mezuniyet değişkeni arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p<0,05$). Araştırmada lise mezunu olan ebeveynler ortaokul mezunu olan ebeveynlerden daha fazla bilişsel esneklik gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca yüksek öğretim mezunu ebeveynlerin ilkokul, ortaokul ve lise mezunu ebeveynlerden daha fazla bilişsel esneklik gösterdikleri görülmektedir.
- 17- Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Olumsuz model olma” ile ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “izin ödül” alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).
- 18- Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Olumsuz model olma” ile ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemlerinden “Fiziksel ceza” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).
- 19- Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Olumsuz model olma” ile ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleri” arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).
- 20- Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Dijital ihmal” ile ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödül” alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).
- 21- Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Dijital ihmal” ile ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemlerinden “Sözel ceza” alt boyutu arasında da istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

- 22- Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Verimli kullanım” ile ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödül” ve “Sözel ödül” alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).
- 23- Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Verimli kullanım” ile ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemlerinden “Yasaklama ceza”, “Fiziksel ceza” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).
- 24- Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Verimli kullanım” ile ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleri” arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).
- 25- Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Risklerden koruma” ile ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödül” alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü ilişki, “Etkinlik ödül” ve “Sözel ödül” alt boyutları arasında ise pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).
- 26- Dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutlarından “Risklerden koruma” ile ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemlerinden “Fiziksel ceza” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında negatif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).
- 27- Ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleri” ile çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinden “İzin ödül” alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü, “Sözel ödül” alt boyutu arasında ise pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).
- 28- Ebeveynlerin “Bilişsel esneklikleri” ile çocuklarını cezalandırma yöntemlerinden “Yasaklama ceza”, “Fiziksel ceza” ve “Sözel ceza” alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

5.3 ÖNERİLER

5.3.1 Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Uzmanlarca (Psikolojik danışmanlar, psikologlar vb.) Anne babalara dijital ebeveynlik farkındalığının yanında doğru bir disiplin anlayışının kazandırılmasına yönelik çeşitli seminer, konferans vb. eğitsel etkinlikler düzenlenebilir.

2. Uzman Psikolojik danışmanların önderliğinde Milli Eğitim bakanlığı tarafından geniş bir kesime açık olan özellikle ebeveynlere ve 18 yaş altı çocuklara yönelik dijital ortamların olumsuz etkileri konusunda bilinçlendirici içerikler hazırlanabilir.
3. Uzman psikolojik danışmanların önderliğinde ebeveynlerin yetenek ve ilgi alanlarına göre dijital ortamda yapılandırılmış teknoloji kullanım becerilerini kazandırıcı/destekleyici ebeveyn dostu mekânlar geliştirilebilir.
4. Ebeveynlere, anne baba tutumları ve sağlıklı iletişimi konu alan eğitimler psikoloji uzmanları tarafından online bir şekilde ve gün içi iş saatlerinin dışında verilerek toplumsal bir dijital farkındalık oluşturulabilir.
5. Ebeveynlerin bilişsel esneklik düzeylerinin artırılmasına yönelik alanında uzman bireylerin önderliğinde dijital ortam ve günlük yaşam için yapılandırılmış bilişsel esneklik güçlendirici dijital dostu mekanlar oluşturulup geliştirilebilir.

5.3.2 Araştırmaya Yönelik Öneriler

1. Dijital ebeveynlik farkındalığı ile ilgili toplumun her kesimini kapsayacak bir örneklem seçimi ile çalışılarak daha genel sonuçlara ulaşılabilir.
2. Dijital ebeveynlik farkındalığı ile ilgili deneysel çalışmalar gerçekleştirilerek ebeveynlerin dijital çağa daha kolay ayak uydurmaları sağlanabilir.
3. Ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemlerinin genellenebilmesi konusunda daha büyük örneklemeler ile çalışılabilir.
4. Ebeveynlerin bilişsel esneklik düzeyleri ile ilgili deneysel çalışmalar gerçekleştirilerek ebeveynlerdeki bilişsel esnekliğin olumlu ve olumsuz nedenleri konusu da derinlemesine araştırılabilir.
5. Aynı ölçme araçları kullanılarak daha geniş kapsamlı nitel ve nicel çalışmalar gerçekleştirilebilir. Böylece sonuçların genellenebilmesi sağlanabilir.
6. 18 yaş altı çocuklar için bu araştırmada kullanılan ölçe araçlarının çocuk versiyonları ile çalışılarak daha kapsamlı ebeveyn-çocuk araştırmaları yapılabilir.

7. Bu araştırma verileri ebeveynlerden online ortamda elde edilmiştir. Dolayısıyla görüşme tarzı yöntemler ile veri toplanmasının daha derinlemesine sonuçlar elde edilebilir.
8. Araştırma bulgularının genellenebilmesi için ülkeler ve kültürler arası çalışmalar gerçekleştirilebilir.
9. Sonraki çalışmalar, yaş ile bilişsel esnekliğin düştüğü sonucumuzu dikkate alarak 50 yaş üstü ebeveynler için daha derinlemesine araştırmalar gerçekleştirilebilir.
10. Ebeveynlerin ödüllendirme ve cezalandırma yöntemlerinin farklılaşma nedenlerinin anlaşılması için ön test- son test- kontrol gruplu deneysel çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akçay Özcan, D. ve Kıran Esen, B. (2016). Ergenlerin bilişsel esneklik düzeyleri ile özyeterlilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal Of Eurasian Education And Culture*, 1(1), 1-8.
- Akyüz, Y. (2005) “Osmanlıdan 2004’e Eğitimde Ödül ve Çağdaş Eğitim Açısından Bir Değerlendirme” (III. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: “Bakım, Gözetme ve Eğitim”), Bildiriler, Ankara, s. 111- 129.
- Altunkol, F. (2017). Bilişsel esneklik eğitim programının lise öğrencilerinin bilişsel esneklik ile algılanan stres düzeylerine ve stresle başa çıkma tarzlarına etkisi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi.
- Anderson, M. (2016). Parents, teens and digital monitoring. Pew İnternet & American Life Project. <https://www.pewresearch.org/internet/2016/01/07/parents-teens-and-digital-monitoring/> adresinden 14.01.2023’te alınmıştır.
- Anderson, P. (2002). Assessment and development of executive function (EF) during childhood. *Child Neuropsychology*, 8(2), 71-82. <https://doi.org/10.1076/chin.8.2.71.8724>
- Appel, M., Stiglbauer, B., Batinic, B., & Holtz, P. (2014). Internet use and verbal aggression: The moderating role of parents and peers. *Computers in Human Behavior*, 33, 235-241. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.01.007>
- Aybars, I. (2014). Relationship between children and parents. Turkish family structure of research findings, recommendations, 208-231.
- Aydın, A. (2015). Dijital Vatandaşlık. *Türk Kütüphaneciliği*, 29(1), 142–146. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2530/2534>
- Bacanlı, H., 1998, Eğitim Psikolojisi, Alkım Yayınları, İstanbul.
- Bailey, J. A., Hill, K. G., Oesterle, S., & Hawkins, J. D. (2009). Parenting practices and problem behavior across three generations: Monitoring, harsh discipline, and drug use in the intergenerational transmission of externalizing behavior. *Developmental psychology*, 45(5), 1214-1226. DOI: 10.1037/a0016129

- Baker-Henningham, H., & Francis, T. (2018). Parents' use of harsh punishment and young children's behaviour and achievement: A longitudinal study of Jamaican children with conduct problems. *Global Mental Health*, 32(5), 1-13. <https://doi.org/10.1017/gmh.2018.21>
- Balta, Ş. N. (2020). Genç yetişkin bireylerin bilişsel esneklik düzeylerinin, ölüm kaygısı düzeyleri ve mutluluk düzeylerine etkisinin incelenmesi (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Bandura, A. (1978). Social learning theory of aggression. *Journal of Communication*, 28, 12-29. Doi:10.1111/j.1460-2466.1978.tb01621.x
- Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*, 3, 193–209. Doi: 10.1207/s15327957pspr0303_3
- Basım, H. N., Çetin, F. ve Tabak, A. (2009). Beş faktör kişilik özelliklerinin kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 20-34.
- Başar, H., 1999, Sınıf Yönetimi, Pegem Yayıncılık, Ankara
- Başpınar, Z. (2019). Üstbilişsel ve Bilişsel Esneklik Becerilerinin Öğretmenlik Mesleki Yeterliliklerini Yordama Gücü (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Baumrind, D. (1996). The discipline controversy revisited. *Family relations*, 45(4), 405-414. doi:10.2307/585170
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*. 37(4), 887-907.
- Bilgiç, H. G., Duman, D., ve Seferoğlu, S. S. (2011). Dijital yerlilerin özellikleri ve çevrim içi ortamların tasarlanmasındaki etkileri. *Akademik Bilişim*, 2(4), 1-7
- Bilgin, M. (2009). Bilişsel esnekliği yordayan bazı değişkenler. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(36), 142-157
- Bitensky, S. H. (1997). Spare the rod, embrace our humanity: Toward a new legal regime prohibiting corporal punishment of children. *U. Mich. JL Reform*, 31, 353-474.

- Bostancı, S., Çakır, R. (2022). Erken çocukluk çağında çocuğu olan ebeveynlerin, çocuklarına medya kullandırmadaki aracılıkları ve dijital ebeveynlik farkındalıklarının incelenmesi. *Turkish Journal of Primary Education*, 7(2), 86-116.
- Budak, Z. F. (2009) İlköğretim okullarında görev yapan ikinci kademe öğretmenlerinin sınıf disiplinini sağlamak amacıyla başvurdukları ödül ve ceza yöntemleri üzerine bir araştırma [Yüksel lisans tezi] Erciyes Üniversitesi. Kayseri.
- Buz, S., & Ülküer, N. S. (1988). 5-6 yaş arasındaki çocukların ana-babalarının ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri. *Eğitim ve Bilim*, 12(69).
- Cameron, J., & Pierce, W. D. (1994). Reinforcement, reward, and intrinsic motivation: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 64(3), 363-423.
- Canas, J. J., Quesada, J. F., Antoli, A., & Fajardo, I. (2003). Cognitive flexibility and adaptability to environmental changes in dynamic complex problem solving tasks. *Ergonomics*, 46(5), 482- 501. <https://doi.org/10.1080/0014013031000061640>
- Candan H. D., Doğan S., (2023) Effectiveness of the positive discipline program applied to parents of preschool children: A randomized-controlled trial, *Journal of Pediatric Nursing*, Volume 72.
- Cano-Lozano MC, León SP, Contreras L. Relationship between Punitive Discipline and Child-to-Parent Violence: The Moderating Role of the Context and Implementation of Parenting Practices. *Int J Environ Res Public Health*. 2021 Dec 24;19(1):182. doi: 10.3390/ijerph19010182. PMID: 35010442; PMCID: PMC8750548.
- Carroll, D. J., Blakey, E., & FitzGibbon, L. (2016). Cognitive flexibility in young children: Beyond perseveration. *Child Development Perspectives*, 10(4), 211– 215. <https://doi.org/10.1111/cdep.12192>
- Caselles, C. E., & Milner, J. S. (2000). Evaluations of child transgressions, disciplinary choices, and expected child compliance in a no-cry and a crying infant condition in physically abusive and comparison mothers. *Child Abuse & Neglect*, 24(4), 477-491. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00115-0](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00115-0)
- Ceylan, Ö. (2017). Anne baba tutumları ile çocuğun sosyalleşme süreci arasındaki ilişki: Okul öncesi örneği (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Chaudron, S., Beutel, M. (2015). Young children (0-8) and digital technology. A qualitative exploratory study across seven countries. Joint Research Centre. European Commission.
- Chavis, A., Hudnut-Beumler, J., Webb, M. W., Neely, J. A., Bickman, L., Dietrich, M. S., & Scholer, S. J. (2013). A brief intervention affects parents' attitudes toward using less physical punishment. *Child Abuse & Neglect*, 37(12), 1192–1201.
- Chayko, M. (2018). Süperbağ(lantı)lı: İnternet, dijital medya ve tekno-sosyal hayat. Çev: Bayındır, B, Yengin, D., Bayrak T), 193.
- Cherian, V. I. (1994). Corporal punishment and academic achievement of Xhosa children from polygynous and monogamous families. *The Journal of Social Psychology*, 134(3). 387-389. Doi: 10.1080/00224545.1994.9711744
- Conger, R. D., Patterson, G. R., & Ge, X. (1995). It takes two to replicate: A mediational model for the impact of parents' stress on adolescent adjustment. *Child Development*, 66(1), 80-97. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1995.tb00857.x>
- Conger, R. D., Conger, K. J., Elder, G. H., Lorenz, F. O., Simons, R. L., & Whitbeck, L. B. (1993). Family economic stress and adjustment for early adolescent girls. *Developmental Psychology*, 29, 206–219.
- Cox, K. S. (1980). The effects of second-language study on the cognitive flexibility of freshman university students. (Unpublished doctoral dissertation). The Ohio State University.
- Çalışkan, Ö., ve Özbay, F. (2015). 12-14 Yaş aralığında ilköğretim öğrencilerinde teknoloji kullanımı eksenli yabancılaşma ve anne baba tutumları: Düzce ili örneği. *Journal of International Social Research*, 8(39). 441-458.
- Çelen, F. K., Çelik, A. Ve Seferoğlu, S. S. (2011). Çocukların İnternet Kullanımları ve Onları Bekleyen Çevrimiçi Riskler. XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, Malatya. Erişim adresi: https://yunus.hacettepe.edu.tr/~sadi/yayin/AB11_CelenCelik_Seferoglu_Cocuklar-Internet-Riskler.pdf
- Çelikkale, Ö. (2014). Bilişsel esneklik ölçeği'nin geçerlik ve güvenirliği. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 339-346. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.3466>.

- Çuhadaroglu, A. (2011). Bilişsel esnekliğin yordayıcıları. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi.
- Çuhadaroglu, A. (2013). Bilişsel Esnekliğin Yordayıcıları. Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi, 2(1): 86-101.
- Dadds, M. R., Adlington, F. M., & Christensen, A. P. (1987). Children's Perceptions of Time Out and Other Maternal Disciplinary Strategies: The Effects of Clinic Status and Exposure to Behavioural Treatment. *Behaviour Change*, 4(4), 3-13. <https://doi.org/10.1017/S0813483900008275>
- Dağgeçen-Başsu, A. (2016). Öğretmenlerin bazı demografik özelliklerine göre bilişsel esneklik düzeyleri ile öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeylerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çag Üniversitesi.
- Deater-Deckard, K., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Pettit, G. S. (1996). Physical discipline among African American and European American mothers: links to children's externalizing behaviors. *Developmental Psychology*, 32, 1065–1072.
- Deci, E. L., Koestner, R., & Ryan, R. M., (1999). A meta-analytic review of experiments examining the effects of extrinsic rewards on intrinsic motivation. *Psychological Bulletin*, 125(6), 627-668. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.6.627>
- Deci, E. L., Koestner, R., & Ryan, R. M. (2001). Extrinsic Rewards and Intrinsic Motivation in Education: Reconsidered Once Again. *Review of Educational Research*, 71(1), 1–27. <http://www.jstor.org/stable/3516064>
- Demirtas, A. S., (2019). Stresli durumlarda bilişsel kontrol ve bilişsel esneklik: Bir ölçek uyarlama çalışması. *Psikoloji Çalışmaları- Studies in Psychology*, 39(2): 345-368. <https://doi.org/10.26650/SP2019-0028 2>
- Deniz M.E., (2023) Dijital Ebeveynlik, *TESAM STRATEJİ DERGİSİ*, (2), 21-23, https://tesam.org.tr/2-sayi-dijital-devrim/#dearflip-df_4652/1/
- Dennis JP, Vander Wal JS., (2010) The cognitive flexibility inventory: Instrument development and estimates of reliability and validity. *Cogn Ther Res* 2010; 34:241-253

- Dietz, T. L. (2000). Disciplining children: characteristics associated with the use of corporal punishment. *Child Abuse & Neglect*, 24(12), 1529-1542. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00213-1](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00213-1)
- Dönmez, E. A. (2016). Siber Âlemin Avatar Çocukları: İnternet ve Gençlik İlişkisinin Bugünü ve Geleceği. *Turkish Academic Research Review*, 6(2), 798-804.
- Dulkadir Yaman, N. (2019). Çocukların bakış açısıyla internet kullanımlarına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun incelenmesi. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Ebcin, A. (2017). Dijital dünyada ebeveyn olmak. *Dijital Medya ve Çocuk*, İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi. <http://dijitalmedyavecocuk.bilgi.edu.tr/>.
- Erbaş, D., & Yücesoy-Özkan, Ş. (2017). Uygulamalı davranış analizi. Ankara: Pegem Akademi.
- Ersoy, M. ve Arseven, İ. (2021). Examination of teacher candidates' social media addictions and academic procrastination behaviors according to various variables. *E-International Journal of Pedandragogy*, 1(1), 87–105.
- Ertuğrul, H. (2004). Öğretmenin Başarı Kılavuzu. 18. Baskı, İstanbul: Nesil Yayıncılık. https://books.google.com.tr/books/about/%C3%96%C4%9Fretmenin_Ba%C5%9Far%C4%B1_K%C4%B1lavuzu.html?id=RgagCgAAQBAJ&redir_esc=y
- Eryıldırım, G. (2023). Öğretmen adaylarının bilişsel esneklikleri ve duygusal okuryazarlık durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Bartın: Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- EU Kids Online II Türkiye (2010). Avrupa çevrimiçi çocuklar araştırma projesi Türkiye sonuçları. <https://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/eu-kids-online/participant-countries/turkey/TurkeyExecSum.pdf>
- Eslinger, P. J., & Grattan, L. M. (1993). Frontal lobe and frontal-striatal substrates for different forms of human cognitive flexibility. *Neuropsychologia*, 31(1), 17-28. [https://doi.org/10.1016/0028-3932\(93\)90077-d](https://doi.org/10.1016/0028-3932(93)90077-d).
- Fink, S., & Nalven, F. B. (1972). Increasing homework motivation. *Education*, 92(3), 31-34.

- Fuadilah, T. Z. (2019). The effect of reward and punishment on students' learning motivation for the eighth grade of smpn 1 mlarak in academic year 2018/2019 (Doctoral dissertation). State Institute of Islamic Studies Ponorogo, Indonesia.
- Gençer, E. (2016). Okul öncesi çocukların bilgi ve iletişim teknolojileriyle etkileşiminin bazı değişkenler yönünden incelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 24(5), 2235-2252.
- George, D. & Mallery, M. (2001). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference 10.0 update*. (3. Baskı). Allyn and Bacon.
- Gershoff, E. T. (2008). Report on physical punishment in the United States: What research tells us about it effects on children. Columbus, Ohio: Center for Effective Discipline.
- Gershoff, E. T. (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, 128(4), 539.
- Gershoff, E., Sattler, K. M., & Holden, G. W. (2019). School corporal punishment and its associations with achievement and adjustment. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 63, 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2019.05.004>
- Grusec, J. E., & Goodnow, J. J. (1994). Impact of parental discipline methods on the child's internalization of values: A reconceptualization of current points of view. *Developmental Psychology*, 30(1), 4-19. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.30.1.4>
- Grogan-Kaylor, A. (2005). Corporal punishment and the growth trajectory of children's antisocial behavior. *Child Maltreatment*, 10(3), 283-292. <https://doi.org/10.1177/1077559505277803>
- Goldin, P. C. (1969). A review of children's reports of parent behaviors. *Psychological Bulletin*, 71(3), 222-236. <http://dx.doi.org/10.1037/h0027017>
- Gómez P., Harris S.K., Barreiro C., Isorna M., Rial A., (2017) Profiles of Internet use and parental involvement, and rates of online risks and problematic Internet use among Spanish adolescents, *Computers in Human Behavior*, Volume 75.
- Gözübüyük, N. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarında davranış sorunlarının annesinin tutumu ve öz-kontrol ile ilişkisinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Gülüm, İ. V. ve Dağ, İ. (2012). Tekrarlayıcı düşünme ölçeği ve bilişsel esneklik envanterinin Türkçeye uyarlanması, geçerliliği ve güvenilirliği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(3), 216-223.
- Gül, H. Ve Okçu, M. (2018). Dijital Çağın Etkisinde: Yönetim, Siyaset, Kent içinde (sunuş). Akman, E, Nilüfer Negiz, N, Akman, Ç, Kiriş, H, M. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Güvenli Web. (2021). Dijital Mahremiyet: Sharenting Riskleri ve Dikkat Edilmesi Gerekenler. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2016479> Erişim Tarihi: 26.06.2023.
- Hastings, P. D., & Grusec, J. E. (1998). Parenting goals as organizers of responses to parent–child disagreement. *Developmental psychology*, 34(3), 465-479. <http://dx.doi.org/10.1037/0012-1649.34.3.465>
- Hobbs, R. (2010). Digital and Media Literacy: A Plan of Action. A White Paper on the Digital and Media Literacy Recommendations of the Knight Commission on the Information Needs of Communities in a Democracy. Aspen Institute. 1 Dupont Circle NW Suite 700
- Holden, G. W., Miller, P. C., & Harris, S. D. (1999). The instrumental side of corporal punishment: Parents' reported practices and outcome expectancies. *Journal of Marriage and the Family*, 908-919. DOI: 10.2307/354012
- Hollingworth S., Mansaray A., Allen K., Rose A., (2011) Parents' perspectives on technology and children's learning in the home: social class and the role of the habitus *journal of computer assisted learning*, Volume 27. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2729.2011.00431.x>
- İkiz, E., Asıcı, E., Kaya, Z., ve Sakarya, Ö. (2015). Problemlı internet kullanımının ailesel değişkenler açısından incelenmesi. *Güncel Psikiyatri ve Psikonörofarmakoloji Dergisi*, 5(2), 7-15.
- Ionescu, T. (2011). Exploring the nature of cognitive flexibility. *New Ideas in Psychology*, 30(2), 190-200. <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2011.11.001>
- Jonassen, D. H., & Grabowski, B. (1993). Hand book of individual differences, learning and instruction. Lawrence Erlbaum Associates Publishers

- Karabulut, B. (2015). Bilgi toplumu çağında dijital yerliler, göçmenler ve melezler. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11-23.
- Karadaş, C. (2020). Anne-babaların kullandıkları ödül-ceza yöntemlerinin çocuklarının akademik başarıları üzerindeki etkisi: Akademik erteleme ve ders çalışma süresinin aracılık rolü, Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.1-178 s.
- Karasar, N. (2015). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, İ., & Mutlu Bayraktar, D. (2021). Türkiye’de yapılan dijital ebeveynlik araştırmalarına yönelik bir içerik analizi çalışması. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(2), 1046-1082. <https://doi.org/10.17679/inuefd.928805>.
- Kaya, M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9(9), 193-204.
- Kaya, T. (2018). Özel eğitim merkezlerinde çalışan çeşitli meslek gruplarının bilişsel esneklik ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi.
- Kayri, M. (2009). Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (Post-Hoc) teknikleri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(1), 51-64.
- Keklik E. (2008) İlköğretim okullarında istendik davranışların elde edilmesinde kullanılan ödül ve ceza hakkında öğretmen görüşleri [Yüksek lisans tezi] Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Keleşoğlu, F., Adam Karduz, F. (2020). Covid-19 sürecinde dijital ebeveynlik ile anne-baba stresi arasında yordayıcı ilişkiler. Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying, 7 (2), 70- 102.
- Kennedy, T. L. M. (2011). Weaving the home web: a Canadian case study of internet domestication. Unpublished doctoral dissertation. Doctor of Philosophy: University of Toronto.
- Keya F.D., Rahman M., Nur M.T., Pasa K., (2020) Parenting and child’s (five years to eighteen years) digital game addiction: A qualitative study in North-Western part of Bangladesh, Computers in Human Behavior Reports, Volume 2.

- Kıran-Esen, B., Özcan, H. D. ve Sezgin. M. (2017). High school students' cognitive flexibility is predicted by self-efficacy and achievement. *European Journal of Education*, 3(2), 143- 151. <https://doi.org/10.5281/zenodo.244470>.
- Kırman, A., & Doğan, Ö. (2017). Anne-baba çocuk ilişkileri: bir meta-sentez çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(1), 28-49.
- Kohn, A., (December 1994) "The Risks of Rewards", ERIC Clearing House on Elementary and Early Childhood Education Urbana IL. pp. 1- 6.
- Kömür, B. (2018). Üniversite Öğrencilerinde Bilişsel Esneklik ile Stresle Başa Çıkma Becerileri Arasındaki İlişkinin Araştırılması (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kütük, H. (2023) 7-11 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarının ve çocuklarındaki internet bağımlılığının aile uyumuna etkisi, [Yüksek lisans tezi] Sağlık Bilimleri Üniversitesi.
- Laible, D., Davis, A., Karahuta, E., & Van Norden, C. (2020). Does corporal punishment erode the quality of the mother-child interaction in early childhood? *Social Development*, 29(3), 674-688.
- Larzelere, R. E. (1996). A review of the outcomes of parental use of nonabusive or customary physical punishment. *Pediatrics*, 98(4), 824-828
- Lee S, Lee DK. What is the proper way to apply the multiple comparison test? *Korean J Anesthesiol*. 2020 Dec;73(6):572. doi: 10.4097/kja.d.18.00242.e1. Epub 2020 Nov 18. Erratum for: *Korean J Anesthesiol*. 2018 Oct;71(5):353-360. PMID: 33271011; PMCID: PMC7714636.
- Leech, N. L., Barrett, K. C. & Morgan, G. A. (2005). *SPSS for intermediate statistics: Use and interpretation*. (2. Baskı). Taylor & Francis.
- Lepper, M. R., Keavney, M., & Drake, M. (1996). Intrinsic motivation and extrinsic rewards: A commentary on Cameron and Pierce's meta-analysis. *Review of Educational Research*, 66(1), 5-32. <https://doi.org/10.3102/00346543066001005>
- Livingstone, S. (2008). Internet literacy: Young people's negotiation of new online opportunities. In T. McPherson, *Digital youth, innovation, and the unexpected* (pp. 101-

- 122). The John D. And Catherine T. MacArthur Foundation Series on Digital Media and Learning. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Lynn, G. T. Ve Johnson, C. C. (2018). Ekran Bağımlılığı (F. Yolaçan, Trans. Ö. Küskü Ed.). İstanbul: Destek Yayınları.
- Mah, J. W., & Johnston, C. (2012). Cultural variations in mothers' acceptance of and intent to use behavioral child management techniques. *Journal of Child and Family Studies*, 21(3), 486-497. DOI 10.1007/s10826-011-9502-z
- Manap, A. (2020). Anne babalarda dijital ebeveynlik farkındalığının incelenmesi (Tez No: 613073) [Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Manap, A. (2020). Anne babalarda dijital ebeveynlik farkındalığının incelenmesi. Yayımlanmış Doktora tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya. 1-158 ss.
- Manap, A. Ve Durmuş, E. (2020). Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Geliştirilmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(2), 978-993. Doi: 10.17679/inuefd.711101
- Manap, A., Durmuş, E. (2021). Dijital ebeveynlik farkındalığının çeşitli değişkenler, aile içi roller ve çocukta internet bağımlılığı açısından incelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 141-156.
- Martin, M. M. & Anderson, C. M. (1998). The cognitive flexibility scale: Three validity studies. *Communication Repots*, 11(1), 1-9. <https://doi.org/10.1080/08934219809367680>
- Martin, M. M., Anderson, C. M., & Thweatt, K. S. (1998). Aggressive communication traits and their relationship with the cognitive flexibility scale and the communication flexibility scale. *Journal of Social Behavior & Personality*, 13(3), 34-45.
- Martin, M. M., & Rubin, R. B. (1995). A new measure of cognitive flexibility. *Psychological Reports*, 76(2), 623-626. <https://doi.org/10.2466%2Fpr0.1995.76.2.623>
- Martin, M. M., Staggers, S. M., & Anderson, C. M. (2011). The relationships between cognitive flexibility with dogmatism, intellectual flexibility, preference for consistency, and self-compassion. *Communication Research Reports*, 28(3): 275-280. <https://doi.org/10.1080/08824096.2011.587555>

- Mary K.M., (2001) Antecedents and socioemotional consequences of physical punishment on children in two-parent families, *Child Abuse & Neglect*, Volume 25, Issue 6.
- Masley. S., Roetzheim, R., & Gualtieri, T. (2009). Aerobic exercise enhances cognitive flexibility. *Journal of Clinical Psychology in Medical Setting*, 16, 186–193. <https://doi.org/10.1007/s10880-009-9159-6>
- Maurer, A. (1974). Corporal punishment. *American Psychologist*, 29(8), 614.
- McLeod, J. D., & Shanahan, M. J. (1993). Poverty, parenting, and children's mental health. *American Sociological Review*, 58, 351–366.
- Michałowski, J. M., Koziejowski, W., Drożdżel, D., Harciarek, M., & Wypych, M. (2017). Error processing deficits in academic procrastinators anticipating monetary punishment in a go/no-go study. *Personality and Individual Differences*, 117, 198-204. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.06.010>
- Miranda, R., & Nolen-Hoeksema, S. (2007). Brooding and reflection: Rumination predicts suicidal ideation at 1-year follow-up in a community sample. *Behaviour Research and Therapy*. 45(2), 3088-3095. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2007.07.015>
- Meinou H.C.T., Anton G.C.V., Sijmen A.R., (2015) Punishment and Reward in Parental Discipline for Children Aged 5 to 6 Years: Prevalence and Groups at Risk, *Academic Pediatrics*, Volume 15, Issue 1.
- Navaro, Leyla; Gerçekten Beni Duyuyor musun? Remzi Kitabevi, İstanbul 2007.
- Nikken, P., & Oprea, S. J. (2018). Guiding young children's digital media use: SES differences in mediation concerns and competence. *Journal of Children Family Studies*, 27(6), 1844–1857. Doi: 10.1007/s10826-018-1018-3
- Ni, M. Y., Li, T. K., Nancy, X. Y., Pang, H., Chan, B. H., Leung, G. M., & Stewart, S. M. (2016). Normative data and psychometric properties of the Connor–Davidson Resilience Scale (CD-RISC) and the abbreviated version (CD-RISC2) among the general population in Hong Kong. *Quality of Life Research*, 25(1), 111-116.
- Niswaty, R., Rusbiati, S., Jamaluddin, J., & Salam, R. (2017, July). The influence of teacher's reinforcement for students motivation. In *International Conference on Education, Science, Art and Technology* (pp. 148-152).

- O'Connor, T. G. (2002). Annotation: The effects' of parenting reconsidered: Findings, challenges, and applications. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43(5), 555-572. <https://doi.org/10.1111/1469-7610.01046>
- Oh, E., and Reeves, T. C. (2014). Generational differences and the integration of technology in learning, instruction, and performance. In *Handbook of research on educational communications and technology*. Springer, New York.
- Özgür, H. (2016). The relationship between Internet parenting styles and Internet usage of children and adolescents. *Computers in Human Behavior*, 60, 411-424.
- Özkan, A. Ve Hira, İ. (2017). Dijital Medya ve Sosyalleşme: 6-12 Yaş Çocukların Sosyalleşmesine Dair Ebeveyn Görüşleri (İstanbul Örneği). *Kesit Akademi Dergisi*, 3(9), 245-270
- Özyürek, M. (2001). Sınıf yönetimi. Ankara: Karatepe Yayınları
- Paksoy, M. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Performans Görevlerinde Bilişim Etik Kurallarına Uyuma Durumları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli
- Patterson, G. R., & Stouthamer-Loeber, M. (1984). The correlation of family management practices and delinquency. *Child Development*, 1299-1307. doi:10.2307/1129999
- Pazarcıkcı F., Karataş N., Kaya A., (2024) The relationships of parents' mental well-being and sociodemographic characteristics with digital parenting awareness: Structural equation model analysis, *Journal of Pediatric Nursing*, Volume 75.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants Part 1. *On the horizon*, 9(5), 1–6. Retrieved from: <https://www.marcprensky.com/>
- Redmiles, E. M. (2018). Net benefits: digital inequities in social capital, privacy preservation, and digital parenting practices of us social media users. In *Twelfth International AAAI Conference on Web and Social Media*.
- Reid, E., & Davies, C. (2009). Smacking: Is it child discipline or a child protection issue? *Communities, Children and Families Australia*, 4(2), 46-52.
- Ribble, M., & Bailey, G. (2004). Digital citizenship: Focus questions for implementation. *Learning & Leading with Technology*, 32(2), 12–15. Retrieved from:

https://www.researchgate.net/publication/234693384_Digital_Citizenship_Focus_Questions_For_Implementation

- Ribble, M. (2009). Raising a digital child: a digital citizenship handbook for parents. Washington: ISTE
- Ribble, M. (2015). Digital citizenship in schools: Nine elements all students should know. International Society for Technology in Education. (3rd ed.). Washington DC: International Society for Technology in Education.
- Rogers, E. M. (2003). Diffusion of innovations (5 th Ed.). New York: Free Press.
- Rode, J. A. (2009). Digital parenting: designing children's safety. People and Computers XXIII Celebrating People and Technology, 244-251.
- Runions, K. C., & Keating, D. P. (2007). Young children's social information processing: Family antecedents and behavioral correlates. Developmental Psychology, 43(4), 838-849. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.4.838>
- Santrock, J. W. (2004). Life-span development, (9th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Sari D., Rejekiingsih, T., & Muchtarom, M. (2020). Students' digital ethics profile in the era of disruption: An overview from the internet use at risk in surakarta city, Indonesia. iJIM. 14(3), 82–93. doi: 10.3991/ijim. v14i03.12207.
- Scott, W. (1962). Cognitive complexity and cognitive flexibility. Sociometry, 25(4), 405-414. <https://doi.org/10.2307/2785779>
- Selçuk, B. (2015). Türkiye’de ebeveynlik. *Cogito*, 81(1), 108-116.
- Simons, R. L., Lin, K. H., & Gordon, L. C. (1998). Socialization in the family of origin and male dating violence: A prospective study. Journal of Marriage and the Family, 467-478. doi:10.2307/353862
- Spiro, R. J., & Jehng, J. C. (1990). Cognitive flexibility and hypertext: Theory and technology for the nonlinear and multidimensional traversal of complex subject matter. In D. Nix & R. J. Spiro (Eds.), Cognition, education, and multimedia: Exploring ideas in high technology (pp.163-205). Lawrence Erlbaum Associates.

- Sprenger, M. (2010). Brain-based teaching in the digital age. Association for Supervision & Curriculum Development (ASCD). USA.
https://www.researchgate.net/publication/234586460_Brain-Based_Teaching_in_the_Digital_Age
- Straus, M. A. (2001). Beating the devil out of them: Corporal punishment in American families and its effects on children. New Jersey: Transaction Publishers
- Straus, M. A. (2000). Corporal punishment and primary prevention of physical abuse. Child Abuse & Neglect, 24(9), 1109-1114. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00180-0](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00180-0)
- Straus, M. A. (1991). Beating the devil out of them. New York: Lexington Books.
- Solomon, C. R., & Serres, F. (1999). Effects of parental verbal aggression on children's self-esteem and school marks. Child Abuse & Neglect, 23(4), 339-351.
[https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(99\)00006-X](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(99)00006-X)
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E., & Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. Türk Psikoloji Yazıları, 13(25), 42-59.
- Şad, S., ve Durmuş, V. (2017). Öğretmenlik mesleği bağlamında dijital yerlilik, dijital göçmenlik ve dijital melezlik. Electronic Journal of Education Sciences, 6(11), 11-21.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Ullman, J. B. (2013). Using multivariate statistics. Boston, MA: pearson.
- TDK (2023) Güncel Türkçe Sözlüğü. Erişim adresi, <https://sozluk.gov.tr/>
- TÜİK (2022) *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması*, erişim adresi, [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587)
- TÜİK (2021) *Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*, erişim adresi, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132>
- Türe H.B., Sarıçam H., (2016) Öğretmen adaylarının esnek ilişkileri ile problem çözme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, 1. Avrasya Pozitif Psikoloji Kongresi, Bildiri Kitapçığı, 165, İstanbul.

- Toksöz, İ., & Kolburan, Ş. G. (2018). Evli Bireylerde Bağlanma Stiller ve Bilişsel Esnekliğin İlişki Doyumuna Etkisi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 4(2): 17-34.
- Üzümcü, B., & Müezzın, E. E. (2018). Öğretmenlerin Bilişsel Esneklik Ve Mesleki Doyum Düzeyinin İncelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(1): 8-25.
- Valle, A., Cabanach, R. G., Núñez, J. C., González-Pienda, J., Rodríguez, S., & Piñeiro, I. (2003). Multiple goals, motivation and academic learning. *British Journal of Educational Psychology*, 73(1), 71-87. <https://doi.org/10.1348/000709903762869923>
- Vallerand, R., Pelliter, L.G., Blais, M., Brer, N., Senecal, C. & Vallières, E.F. (1992). The academic motivation scale: a measure of intrinsic, extrinsic, and amotivation in education. *Educational Psychological Measurement*, 52, 1003- 1017. <https://doi.org/10.1177/0013164492052004025>
- Vargas, N. A., Lopez, D., Perez, P., Toro, G., Zuniga, P., & Ciocca, P. (1993). Physical punishment in children: Opinions and behaviors of adults. [English Abstarct]. *Revista medica de Chile*, 121(5), 567-573
- Vissing, Y. M., Straus, M. A., Gelles, R. J., & Harrop, J. W. (1991). Verbal aggression by parents and psychosocial problems of children. *Child Abuse & Neglect*, 15(3), 223-238. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(91\)90067-N](https://doi.org/10.1016/0145-2134(91)90067-N)
- We are social (2023 Şubat) *Dijital 2023 Küresel Genel Bakış Raporu*. Erişim adresi, <https://wearesocial.com/uk/blog/2023/01/digital-2023/>
- We are social (2022 Ocak) *Dijital 2022 Küresel Genel Bakış Raporu*. Erişim adresi, <https://wearesocial.com/uk/blog/2022/01/digital-2022-another-year-of-bumper-growth-2/>
- White, S. O., & Straus, M. A. (1981). The implications of family violence for rehabilitation strategies. In: S. E. Martin, L. B. Sechrest, & R. Redner (Eds.), *New directions in the rehabilitation of criminal offenders* (pp. 255-288). Washington DC: National Academy Press.
- Yaman, F. (2018). Türkiye’deki ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterliklerinin incelenmesi (Tez No: 532545) [Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

- Yaman, F., Dönmez, O., Akbulut, Y., Kabakçı Yurdakul, I., Coklar, A. N., & Guyer, T. (2019). Exploration of parents' digital parenting efficacy through several demographic variables.
- Yavuz, S. (2019). Bedensel Engelli Sporcuların Psikolojik Sağlamlık ve Bilişsel Esneklik Düzeylerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Yavuzer, H. (1995). Çocuk eğitimi el kitabı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yay, M. (2019). Dijital ebeveynlik (2. Baskı). *İstanbul: Yeşilay Yayınları*.
- Yıldız, T., & Koçyiğit, E. G. (2023). Genç Yetişkinlerde Kaygı Düzeyi ile Ontolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü. Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi, 6(2), 423-440. <https://doi.org/10.48174/buaad.1362976>.
- Yurdakul, K. I., Dönmez, O., Yaman, F., & Odabaşı, H. F. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller.

EKLER

EK-1 Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyetiniz?

Kadın ()

Erkek ()

Yaşadığınız şehir?

(-----)

Yaşınız?

(-----)

18 Yaş Altı Çocuğunuz Var mı?

Evet ()

Hayır ()

Eğitim Düzeyiniz?

İlkokul ()

Ortaokul ()

Lise ()

Yüksek Öğretim ()

EK-2 Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Ölçeği

		Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her Zaman
1	Telefonumla uğraşırken, çocuğumun söylediklerini dinlemediğim olur	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Çocuğum, çok ısrar ediyorsa, dayanamayıp telefon/tablet kullanmasına izin veririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	İnternetin faydalarını, zararlarını ve dikkat edilmesi gereken durumları çocuğuma anlatırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Çocuğumu internetin risklerinden koruyabiliyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Telefon/tablet kullanımında çocuğumda eleştirdiğim davranışları ben de yaparım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Çocuğumun huysuz olduğu zamanlarda, telefon/tablet ile sakinleştiririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Dijital araçların (Akıllı Tel., Tablet, Tv. vb.), çocuğuma etkilerini (olumlu veya olumsuz) incelerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	Çocuğum internette gezinirken ona zarar verebilecek bir içerikle karşılaşırsa yasal yollara başvururum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	Çocuğum, telefonumla çok fazla vakit harcadığıma tanık olur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Ev dışı ve ev içi ortamda (misafir, alış-veriş, arkadaş ortamı vb.) çocuğumun telefon/tableti yoğun kullanmasına göz yumarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	Faydalı olduğunu düşündüğüm yazı, video veya fotoğrafları kendi cihazımdan çocuklarıma gösteririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12	Çocuğum internette video izlerken, rahatsız edici videolarla (cinsel, şiddet içerikli) karşılaşırsa haberim olur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	Çocuğumla iletişime geçmek yerine telefonumla ilgilenirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14	İşlerimle meşgulken, çocuğumun telefon/tablet ile vakit geçirmesine göz yumarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	Teknolojik yeniliklerin çocuklarım açısından faydalarını ve risklerini analiz ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	Çocuğumu internetin risklerinden koruyacak, güvenlik paketi veya antivirüs programlarını	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

	kullanırım.					
--	-------------	--	--	--	--	--

EK-3 Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Ölçeği Kullanım İzni

Re: ÖLÇEK KULLANMA İZNİ

EMİNE

12.20

Kime: Özkan Ediş; abdullah.manap

[Tüm ekleri kaydet](#)

DEFÖ UYGULAMA FORMU (T).pdf
125,96 KB

Dijital Ebeveynlik Farkındalık...
352,27 KB

Dijital Ebeveynlik Değişkenler.pdf
865,55 KB

Sevgili Özkan,

Öncelikle tez konun iyi görünüyor, sonuçlarını merak etmeye başladım. Kolaylıklar diliyorum.

"Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği" Dr. Abdullah MANAP'ın İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yaptığı Doktora tez çalışması kapsamında oluşturulan bir ölçek. Ölçek, okul öncesi çocukların ebeveynleri de olmak üzere farklı yaş grubunda çocukların ebeveynleri ile yapılan çalışmalarda da kullanıldı.

Ben Doç.Dr. Emine DURMUŞ (İnönü Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD) ve Dr.Öğret.Yıye. Abdullah MANAP (Batman Üniversitesi Psikoloji Bölümü) olarak "Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğini" bilimsel ortamda, akademik çalışmanızda kullanmanızın onay ve izin veriyoruz.

Ölçeğin yönergesi ve ilgili makaleleri ek de gönderiyorum. Daha ayrıntılı bilgileri Dr. A. MANAP'ın doktora tezinde bulabilir ya da ihtiyaç duyduğunuzda Dr. Manap ile iletişime geçebilirsiniz.

Çalışmanızda başarılar diliyoruz.

Danışman hocama selamlar, akademik çalışmalarında başarılar

Emine DURMUŞ Assoc.Prof.
Department of Psychological Counseling and Guidance
İnönü University, Türkiye

Özkan Ediş :

4 Haz 2023 Paz, 10:19 tarihinde şunu yazdı:

Merhaba Emine Hocam ve Abdullah hocam,

Ben Akdeniz Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik yüksek lisans öğrencisi Özkan EDİŞ. Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik farkındalıklarının bilimsel etkinlik ve çocukları ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri arasındaki ilişkiyi inceleyeceğim tezimde sizin geliştirmiş olduğunuz "Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğini" izninizle kullanmak istiyorum. Eğer sizin için de uygunsa onayınızla birlikte ölçeği tarafıma iletirseniz sevinirim.

İyi çalışmalar dilerim

Windows 10 için [Posta](#) ile gönderildi

EK-4 Anne-Baba Ödüllendirme ve Cezalandırma Ölçeği

	Beklediğiniz, istediğiniz veya olumlu olduğunu düşündüğünüz davranışlar sergilediklerinde çocuğunuza, aşağıda belirtilen ÖDÜLLERİ ne sıklıkta verdiğinizi belirtiniz.					
	Çocuğum, onayladığım <u>olumlu</u> bir davranışta bulunduğu <u>ödül</u> olarak, ...	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğunlukla	Her Zaman
1	Bilgisayar, tablet, akıllı telefon vb. kullanmasına izin veririm	①	②	③	④	⑤
2	Televizyon izlemesine izin veririm	①	②	③	④	⑤
3	Müzik dinlemesine izin veririm	①	②	③	④	⑤
4	Arkadaşlarıyla dışarda zaman geçirmesine izin veririm	①	②	③	④	⑤
5	Harçlığını arttırırım	①	②	③	④	⑤
6	Para veririm	①	②	③	④	⑤
7	Kırtasiye ürünleri (kalem, çanta, kalemlik vb.) alırım	①	②	③	④	⑤
8	Kıyafet-ayakkabı alırım	①	②	③	④	⑤
9	İstediği sportif etkinliklere (maç, balık tutma vb.) götürürüm	①	②	③	④	⑤
10	İstediği herhangi bir sosyo-kültürel etkinliğe götürürüm (sinema, tiyatro vb.)	①	②	③	④	⑤
11	Dışarda yemek yemeye götürürüm	①	②	③	④	⑤
12	Pikniğe götürürüm	①	②	③	④	⑤
13	Alış-veriş merkezine (AVM) götürürüm	①	②	③	④	⑤
14	“Aferin! Bravo!” gibi övgü ifadeleri kullanırım	①	②	③	④	⑤
15	Onunla gurur duyduğumu söylerim	①	②	③	④	⑤
16	Öperim	①	②	③	④	⑤
17	Sarılırım	①	②	③	④	⑤
18	Sevdiğimi söylerim	①	②	③	④	⑤
19	Başkalarının önünde takdir ederim	①	②	③	④	⑤

	Şimdi de yanlış davranışlarda bulunduğ ya da sizi kızdırdığı durumlarda çocuğunuza aşağıda belirtilen CEZALARI ne sıklıkta verdiğinizi belirtiniz. Çocuğum, onaylamadığım <u>olumsuz</u> bir davranışta bulunduğunda <u>ceza</u> olarak...	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğunlukla	Her Zaman
20	Bilgisayar, tablet, akıllı telefon vb. kullanmasını yasaklarım	①	②	③	④	⑤
21	Bisiklet sürmesini yasaklarım	①	②	③	④	⑤
22	Arkadaşlarıyla dışarı çıkmasını yasaklarım	①	②	③	④	⑤
23	İnternete girmesini yasaklarım	①	②	③	④	⑤
24	Televizyon izlemesini yasaklarım	①	②	③	④	⑤
25	Tokat atarım	①	②	③	④	⑤
26	Saçını çekerim	①	②	③	④	⑤
27	Herhangi bir nesne (sopa, terlik, vb) ile vururum	①	②	③	④	⑤
28	Bedenini tutarak şiddetli bir şekilde sarsarım	①	②	③	④	⑤
29	Vücudunu, canını acıtacak şekilde sıkarım	①	②	③	④	⑤
30	Hakaret ederim	①	②	③	④	⑤
31	Bağırırım	①	②	③	④	⑤
32	Kızarım	①	②	③	④	⑤
33	Küserim	①	②	③	④	⑤

EK- 5 Anne-Baba Ödüllendirme ve Cezalandırma Ölçeği Kullanım İzni

EK- 6 Bilişsel Esneklik Envanteri

Aşağıdaki ifadelerin size ne kadar uygun olduğunu göstermek için lütfen ifadelerin solunda yer alan ölçeği kullanınız.		Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Kararsızım	Uygun	Tamamen uygun
1.	Durumları "tartma" konusunda iyiyimdir.	1	2	3	4	5
2.	Zor durumlarla karşılaştığımda karar vermekte güçlük çekerim.	1	2	3	4	5
3.	Karar vermeden önce çok sayıda seçeneği dikkate alırım.	1	2	3	4	5
4.	Zor durumlarla karşılaştığımda kontrolümü kaybediyormuşum gibi hissedirim.	1	2	3	4	5
5.	Zor durumlara değişik açılardan bakmayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
6.	Bir davranışın nedenini anlamak için önce, elimdeki dışında ek bilgi edinmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
7.	Zor durumlarla karşılaştığımda öyle strese girerim ki sorunu çözecek bir yol bulamam.	1	2	3	4	5

8.	Olaylara başkalarının bakış açısından bakmayı denerim.	1	2	3	4	5
9.	Zor durumlarla baş etmek için çok sayıda değişik seçeneğin olması beni sıkıntıya sokar.	1	2	3	4	5
10.	Kendimi başkalarının yerine koymakta başarılıyım.	1	2	3	4	5
11.	Zor durumlarla karşılaştığımda ne yapacağımı bilemem.	1	2	3	4	5
12.	Zor durumlara farklı açılardan bakmak önemlidir.	1	2	3	4	5
13.	Zor durumlarda nasıl davranacağıma karar vermeden önce birçok seçeneği dikkate alırım.	1	2	3	4	5
14.	Durumlara farklı bakış açılarından bakarım.	1	2	3	4	5
15.	Hayatta karşılaştığım zorlukların üstesinden gelmeyi becerebilirim.	1	2	3	4	5
16.	Bir davranışın nedenini düşünürken mevcut bütün bilgileri ve gerçekleri dikkate alırım.	1	2	3	4	5
17.	Zor durumlarda, şartları değiştirecek gücümün olmadığını hissedirim.	1	2	3	4	5
18.	Zor durumlarla karşılaştığımda önce bir durup çözüm için farklı yollar düşünmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
19.	Zor durumlarla karşılaştığımda birden çok çözüm yolu bulabilirim.	1	2	3	4	5
20.	Zor durumlara tepki vermeden önce birçok seçeneği dikkate alırım.	1	2	3	4	5

EK- 7 Bilişsel Esneklik Envanteri Kullanma İzni

Re: Ölçek Kullanma İzni

Volkan
08:18

Kime: Özkan Ediş

Merhaba,
Ölçeği kullanmanızdan memnuniyet duyuyoruz.
Ölçek ile ilişkili bilgilere aşağıdaki bağlantı aracılığıyla ulaşabilirsiniz.
İyi çalışmalar dileriz.

4 Haz 2023 Paz, saat 10:39 tarihinde Özkan Ediş

şunu yazdı:

[Ben Akdeniz Üniversitesi](#)

Merhaba Volkan hocam,

Ben Akdeniz Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik yüksek lisans öğrencisi Özkan EDİŞ. Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik farkındalıklarının bilişsel esneklik ile çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleri arasındaki ilişkiyi inceleyeceğim tezimde sizin Türkiye uyarladığınız "Bilişsel Esneklik Envanteri" sizin izni ile kullanmak istiyorum. Eğer sizin için de uygunsa onayınızla formu tarafıma iletirseniz sevinirim. Saygılarımla

İyi çalışmalar dilerim.

Windows 10 için [Posta](#) ile gönderildi

EK – 8 Araştırma İzin Onayı

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
KARAR

Toplantı Tarihi: 31/10/2023
Karar Sayısı: 447

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi **Prof. Dr. Mustafa USLU**'nun danışmanlığını, **Özkan EDİŞ**'in araştırmacılığına üstlendiği, *"Ebeveynlerin, Dijital Ebeveynlik Parkındakıları İle Bilişsel Etnaköklere ve Çocuklarını Ödüllendirme ve Cezalandırma Yöntemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"* konulu çalışmanın, fikri hukuki ve telif hakları bakımından metod ve ölçeğine ilişkin sorumluluğun başvurucaya ait olmak üzere, proje süresince uygulanmasının etik olarak **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Özkan EDİŞ

Doğum Yeri ve Tarihi:

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi

Yüksek Lisans Öğrenimi: Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri: Uluslararası kitap bölümü “*Psikoterapi ile Nöroplastisite Elde Edilebilir.*”

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar: Oba Erkek Öğrenci Yurdu Psikolojik Danışmanı

İletişim

E-Posta Adresi:

Tarih: 2024

İNTİHAL RAPORU

EBEVEYNLERİN, DİJİTAL EBEVEYNLİK FARKINDALIKLARI İLE BİLİŞSEL ESNEKLİKLERİ VE ÇOCUKLARINI ÖDÜLLENDİRME VE CEZALANDIRMA YÖNTEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

% 15	% 13	% 11	% 6
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 3
2	abakus.inonu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 1
3	Submitted to Istanbul Kultur University Öğrenci Ödevi	<% 1
4	www.e-ijer.com İnternet Kaynağı	<% 1
5	iksadyayinevi.com İnternet Kaynağı	<% 1
6	acikerisim.akdeniz.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	Submitted to Eastern Mediterranean University Öğrenci Ödevi	<% 1
8	finans.mynet.com İnternet Kaynağı	<% 1